

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra regionálního managementu

Diplomová práce

Volební chování občanů Českých Budějovic

Vypracoval: Bc. Ondřej Trtílek
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc

České Budějovice 2017

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Fakulta ekonomická

Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Ondřej TRTÍLEK**

Osobní číslo: **E15642**

Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Strukturální politika EU a rozvoj venkova**

Název tématu: **Volební chování občanů Českých Budějovic**

Zadávací katedra: **Katedra regionálního managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem diplomové práce bude zjištění faktorů ovlivňujících politický proces a volební chování občanů ve vybraném statutárním městě. Dílčími cíli práce bude v rámci zvoleného tématu charakteristika hlavních socioekonomických ukazatelů ovlivňujících lokální politický život a identifikace aktérů politického procesu ve městě. Těžištěm práce bude komparativní analýza chování voličů v různých typech voleb a v různých časových obdobích.

Metodika práce:

Diplomová práce bude mít charakter komparativní případové studie a využije hlavní teoretické koncepty vztahující se k lokální demokracii, participaci občanů na veřejném životě, k stranickým systémům a volebnímu chování občanů. Metodicky bude práce založena na studiu dokumentů samosprávných orgánů i lokálních politických aktérů a komparaci volebních dat Českého statistického úřadu.

Rámcová osnova:

1. Úvod, 2. Literární rešerše, 3. Cíle a metodika 4. Synchronní a diachronní komparace analyzovaných dat, 5. Diskuse, 6. Závěr, 7. Seznam použité literatury.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**

Rozsah pracovní zprávy: **50-60 stran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

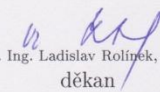
1. ČMEJREK, J. (2013). Demokratický deficit v lokálním politickém prostoru ČR: možnosti a meze analýzy. Acta Politologica. 5(2), 178-186.
2. ČMEJREK, J. (2008). Political mediation and participation in the Czech rural areas. Agricultural economics (Zemědělská ekonomika). 54(12), 575-581.
3. CHYTILEK, R., & ŠEDO, J. (2009). Volební systémy. Praha: Portál.
4. KREJČÍ, O. (1994). Kniha o volbách. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a. s.
5. SARTORI, G. (2005). Parties and Party Systems: A Framework for Analysis. University of Essex: ECPR Press.
6. ŠARADÍN, P. a kol. (2006). Krajské volby v České republice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
7. ŠARADÍN, P. (2008). Teorie voleb druhého řádu a možnost jejich aplikace v České republice. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
8. VODIČKA, K. - CABADA, L. (2011). Politický systém České republiky - Historie a současnost. Praha: Portál.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc.**

Katedra regionálního managementu

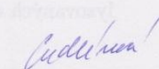
Datum zadání diplomové práce: **25. ledna 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **15. dubna 2017**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.

děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentická 13 (26)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Eva Cudlínová, CSc.

vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 25. února 2016

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Zároveň prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 13. dubna 2017

.....

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval panu docentu Jaroslavu Čmejrkovi, především za cenné rady a připomínky v průběhu psaní této práce, věcnou kritiku a v neposlední řadě také lidský přístup a trpělivost. Velký dík patří také mým rodičům za jejich podporu a pomoc s korekturou.

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Volby v České republice	5
2.1	Volby – principy, cíle, funkce.....	5
2.2	Listinné poměrné volební systémy	8
2.3	Vybrané typy volebních aktů	10
2.3.1	Volby do Poslanecké sněmovny.....	10
2.3.2	Volby do krajských zastupitelstev	11
2.3.3	Volby do obecních zastupitelstev	14
3	Vývoj stranického systému v ČR.....	18
3.1	Stranický systém před parlamentními volbami 2010 a 2013	19
3.2	Stranický systém po parlamentních volbách 2010 a 2013	23
3.3	Stranický systém na lokální a regionální úrovni	27
3.3.1	Komunální volby 1994 až 2006.....	28
3.3.2	Komunální volby 2010 a 2014	31
3.3.2	Krajské volby 2000 až 2008	32
3.3.3	Krajské volby 2012 a 2016.....	34
4	Teorie volebního chování	36
4.1	Volební chování individuální.....	36
4.2	Volební chování agregované.....	37
4.3	Faktory ovlivňující volební chování	38
4.4	Volební účast	40
5	Cíle práce a metodika.....	41
6	Výsledky voleb v Českých Budějovicích	43
6.1	Výsledky parlamentních voleb 1996 až 2013	43
6.1.1	Vývoj volební účasti v parlamentních volbách 1996 až 2013.....	53
6.1.2	Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení	55
6.2	Výsledky voleb do krajských zastupitelstev 2000 až 2016	62

6.2.1	Vývoj volební účasti v krajských volbách 2000 až 2016	73
6.2.2	Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení	75
6.3	Výsledky voleb do obecních zastupitelstev 1994-2014.....	80
6.3.1	Vývoj volební účasti v obecních volbách 1994 až 2014 a komparace s účastí parlamentních a krajských voleb	90
6.3.2	Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení	93
6.4	Vliv socioekonomických faktorů na chování voličů Českých Budějovic ...	99
7	Diskuse a závěr	101
I	Summary	107
II	Seznam použité literatury	108
III	Zkratky	113
IV	Seznam tabulek a grafů	115
VI	Seznam příloh	118
VII	Přílohy	119

1 Úvod

Svobodné volby jsou jedním z faktorů, kterým se demokratická společnost liší od společnosti pod vládou autoritářského režimu. Ačkoli se volby i v zemích nedemokratických mohou tvářit jako volby svobodné, těžko říci, zda považovat „výběr“ pouze jednoho a téhož politického uskupení v rámci dané společnosti či země za demokratický. I z tohoto důvodu jsou volby celospolečenským aktem, kterého by si měla svobodná společnost vážít a využít jej.

S volbami jako kritériem demokracie také vyvstává otázka, co je to demokracie a demokratická společnost. Pokud pojem demokracie vyjádříme jinými slovy (přeložíme, neboť se jedná o slovo řeckého původu), dostaneme sousloví - vláda lidu. Pod vládou lidu si lze však také představit mnoho věcí, a proto nastává další komplikace - vláda jakého lidu? I na toto by měla být jednoznačná odpověď, která zní: vláda nás všech, všech obyvatel, bez rozdílu pohlaví, rasy či náboženství. Díky této charakteristice či chápání demokracie jako způsobu vlády má každý jeden z nás možnost delegovat svoji moc (vládu) na zástupce, vzešlé právě prostřednictvím voleb. To, zda bylo propůjčení moci lidu voleným zástupcům moudré, se ukáže většinou během volebního období a skončí buď opětovnou podporou a důvěrou, nebo propadem preferencí a odklonem voličů od dotyčného politického subjektu a zvolení subjektu jiného.

První svobodné volby po sametové revoluci se konaly v roce 1990, a to v tehdejší České a Slovenské Federativní Republice. Tehdy mohli lidé poprvé jít k urnám, aby si zvolili své zástupce do České národní rady, do Sněmovny lidu a do Sněmovny národů Federálního shromáždění, a také byly poprvé vyhlášeny svobodné volby do obecních zastupitelstev. Nicméně, od revoluce uplynulo relativně mnoho času a konalo se mnoho dalších volebních aktů, přičemž každý z nich mohl být považován za určitý krok k větší stabilitě a ukotvení svobodné podstaty naší poměrně mladé demokratické společnosti. Dnešní doba ovšem tento trend mírně stáčí a působí dojmem, jakoby té svobody výběru vhodného zástupce bylo až příliš. Paradoxně se prostřednictvím svobodných voleb dostávají k moci lidé, kteří mají sklony k autoritářství a direktivnímu řízení společnosti či celého státu.

Tato diplomová práce se uplynulými volbami a jejich výsledky zabývá, a to zejména v rámci vybrané územní jednotky – statutárního města České Budějovice. V diplomové práci nejsou analyzovány a komparovány všechny typy voleb, ale vybrané, na jejichž

výsledcích lze dobře demonstrovat vývoj politického chování občanů a jejich preference za posledních 25 let v tomto krajském městě. Tyto výsledky zároveň poukazují na zmíněný fakt, že se zavedené politické pořádky v posledních letech poměrně viditelně změnily.

2 Volby v České republice

Následující kapitola se primárně věnuje vybraným typům voleb uplatňovaným na území České republiky, se zaměřením na krajské město České Budějovice, včetně jejich charakteristik. V této souvislosti jsou zde také charakterizována kritéria, cíle a funkce, které se obecně k volebnímu aktu váží. Zároveň se část této kapitoly zabývá prvky poměrného volebního systému, neboť tyto proměnné dále determinují mechanismus jednotlivých vybraných volebních aktů. Pro účely této diplomové práce zde budou rozebrány tři druhy voleb: do Poslanecké sněmovny, do krajských zastupitelstev a obecních zastupitelstev. Rovněž u každých z těchto voleb jsou uvedeny jejich charakteristiky a specifika.

2.1 Volby – principy, cíle, funkce

Volby jsou základním předpokladem demokratického systému a zároveň představují jeden ze způsobů výběru osob, které následně rozhodují o dalším směřování společnosti, získají-li na základě daných voleb mandát. Jinými slovy, primární úkol voleb tkví v zjištění aktuálního rozložení politických sil v daném politickém prostoru a možnosti zajištění jim odpovídající reprezentaci. Volební právo je také zahrnuto ve Všeobecné deklaraci lidských práv, článek 21, dle kterého má každý právo na to, aby se mohl účastnit vlády své země, ať už přímo či nepřímo prostřednictvím svobodně volených zástupců. Tentýž článek rovněž říká, že vůle lidu musí být zajištěna správně prováděnými volbami. Takové volby se musí konat pravidelně a na základě všeobecného a rovného hlasovacího práva tajným hlasováním (Cabada & Kubát et al., 2007; Čmejrek & Bubeníček & Čopík, 2010; Chytilík & Šedo & Lebeda & Čaloud, 2009; OSN, 2015).

Svobodné volby jsou takový akt, kde voliči mohou vyjádřit svoji vůli transparentně, svobodně se znalostí všech věcí a tajně. V procesu svobodných voleb jsou respektována lidská práva a svobody, zejména svoboda slova a shromažďování a také relativně neomezená možnost registrovat se jako volič nebo kandidát. Souběžně s termínem svobodných voleb existuje i pojem poctivé volby. Poctivé volby jsou proces, který zaručuje, že žádná politická strana neovlivní organizaci nebo průběh voleb, všeobecné volební právo a jeho ochranu ústavou. Stejně tak nebude narušena přístupnost volebních místností, svobodný přístup ke zdrojům informací, jež budou nezkrácené a nebudou

podléhat jednostranné kontrole. Dále musí být v rámci poctivých voleb zaručen stejný přístup ke zdrojům za účelem vedení volební kampaně, rovné a nenásilné zacházení se stranami, jejich kandidáty a voliči ze strany státu. Poslední podmínkou je transparentní způsob sčítání hlasů (Cabada & Kubát et al., 2007).

Cabada & Kubát et al. (2007) označují za svobodné volby takové, které plní následující základní kritéria: všeobecnost, rovnost, tajnost, globálnost, soutěživost, pravidelnost a definitivnost. Principy globálnosti a všeobecnosti jsou velmi podobné a v zásadě znamenají, že se voleb mohou účastnit všichni bez rozdílu. Kritérium soutěživosti v sobě nese dva významy, respektive na něj může být nahlíženo ze dvou stran. Prvním významem je skutečnost, že se o funkci (mandát) musí ucházet alespoň dva kandidáti a volič tak má možnost výběru mezi různými alternativami v rámci politického spektra. Druhý význam soutěživosti tkví v tom, že strany nebo kandidáti disponují svobodou slova, pohybu a shromažďování, tedy nezbytnými předpoklady pro realizaci volební kampaně. Zároveň musí pro všechny strany a kandidáty existovat stejný právní rámec pro jejich účast ve volbách.

Pravidelnost znamená konání voleb v pravidelných intervalech a předem stanovených lhůtách a kritérium definitivnosti předpokládá akceptaci výsledků voleb po jejich skončení a vyhlášení především ze strany poražených. Poražení kandidáti odcházejí po aktu voleb do opozice jakožto formy politické instituce s legálním a legitimním působením. Nemusí se tudíž bát represí ze strany vítěze voleb. Opozice akceptuje pravidlo, že se opětovně může vrátit k moci pouze prostřednictvím dalších voleb (Cabada & Kubát et al., 2007).

Rovnost voleb označuje fakt, že každý občan má jeden hlas se stejnou vahou. Před zavedením rovného volebního práva byla uplatňována řada omezení, které způsobovala, že některé hlasy měly nižší hodnotu než jiné. Například v někdejším Rakousku-Uhersku se nerovnosti dosahovalo v kuriovém hlasování, kdy majetnější, ale méně početné kurie, volily větší počet reprezentantů, než odpovídalo průměru voličů na jednoho kandidáta. Nerovnosti hlasů se dosahovalo v minulosti též pluralitním hlasováním, kdy jeden hlas vzdělance měl větší hodnotu než hlas méně vzdělaného nebo „průměrného“ občana (Klíma, 1998).

Posledním kritériem demokratických voleb je tajnost hlasování. Tím, že zamezíme možnosti zjistit, kdo a jak volil, předejdeme volební manipulaci. Zejména příslušníci

elit ekonomických i mocenských mohou potenciálně zneužít vliv, jaký mají na společnost a vyvíjením tlaku na voliče změnit výsledky voleb. Z tohoto důvodu je potřeba zajistit, aby každý jedinec měl vhodné podmínky pro anonymní hlasování (Klíma, 1998).

V rámci klasifikace cílů voleb je možné uvést tyto čtyři: vznik reprezentace, kde je moc svěřena těm, kteří získali ve volbách podporu většiny voličů. Dalším cílem je dosažení politické stability – vznik takové většiny, která je schopna efektivně vládnout. Třetím cílem je dosažení shody, a to mezi činnostmi volených zástupců a preferencemi či očekávanými většiny voličů. Posledním cílem voleb je určitá selekce elit, tedy v rámci možností výběr těch nejlepších lidí do veřejných funkcí (Cabada & Kubát et al., 2007).

Volbám lze přiřadit sedm různých funkcí, ačkoli někteří autoři jich uvádějí i více (až 13). Základními funkcemi jsou funkce legitimizační, integrační a kontrolní. Aktem voleb nezíská legitimitu jen volený orgán, ale také další orgány, jež svoji působnost a legitimitu odvozují od orgánu voleného přímo elektorátem. Kontrolní funkce voleb je odvozena od pravidelnosti, s níž se výběr opakuje, a díky níž občané získávají možnost jednak kontroly exekutivy a zástupců, a jednak obměny reprezentace v případě nespokojenosti. Integrační funkce voleb znamená nacházení společných priorit, cílů a zájmů ve společnosti. Politické síly, které se ve volbách střetávají, zastávají většinou odlišné názory a postoje a aktem voleb se tyto postoje integrují a zároveň se integruje i celá společnost (Čmejrek et al., 2010; Nohlen, 2009).

Čtvrtou funkcí voleb je delegování politických postojů lidu na volené zástupce. Tato funkce je podobná funkci legitimizační. Umožňuje občanům zvolit si takovou osobnost, u které si mohou být jisti, že je bude (s ohledem na žebříček hodnot a jejich názory) nejlépe reprezentovat. Tato funkce také závisí na tom, do jaké míry jsou voliči schopni vybrat mezi sebou takové, jež mají odpovídající schopnosti pro výkon úřadu a nebudou rozhodovat jen pro svoje vlastní zájmy, ale takříkajíc *pro publico bono* (Wojtasik, 2013).

Pátou funkcí je zajištění politické odpovědnosti. Tato funkce pracuje s předpokladem, že osoba zastávající veřejný úřad ponese za své činy odpovědnost. Jedná se o obdobu kontrolní funkce. Pokud se volený zástupce setká s nesouhlasem s jeho politickými kroky, nemusí být v dalších volbách zvolen. Zajištění politické odpovědnosti vychází de facto z přirozeného volebního cyklu, kdy mandát stávající reprezentace může být

prodloužen, je-li voličstvo s politikou spokojeno. Tato funkce ovšem vyžaduje zdánlivě jednoduchou věc: participaci dostatku voličů ve volbách. Šestou funkcí voleb je vytvoření volebních programů. Programová prohlášení jsou prostředkem, kterým politické strany nebo jednotliví političtí aktéři komunikují s veřejností – voliči. V programech jsou základní hodnoty a principy na jejichž bázi dotyční aktéři pracují a vykonávají politickou funkci. Voliči se s nimi mohou ztotožnit a poté dané kandidáty podpořit ve volbách, v opačném případě dají hlas konkurentům. Sedmou funkcí je posílení občanského vědomí a zvýšení podílu voličů na životě společnosti (Říchová, 2012; Wojtasik, 2013).

Výše je uvedeno, že některé zdroje uvádí více funkcí voleb. Tyto funkce jsou nicméně ekvivalentem nebo spíše upřesněním již uvedených. Příkladem může být právě funkce obměny „decision-makerů“, nebo také integrace výkonu vlády politických institucí s preferencemi voličů. Dalšími funkcemi, které zmíněny nebyly, jsou: ustanovení opozice, díky níž lze zvolené zástupce taktéž kontrolovat, formování většin, které budou schopné realizovat lidovou vůli, usměrnění politického procesu, tak aby bylo možno konflikt názorů a postojů urovnat, bez jakýchkoli násilností. Poslední funkcí je mobilizace voličů za účelem plnění politických cílů, stanovení sociálních hodnot a realizování zájmů jednotlivých politických stran (Budeszetrale für politische Bildung, 2016; Nohlen, 2009).

2.2 Listinné poměrné volební systémy

Zavedení listinných volebních systémů poměrného zastoupení na přelomu 19. a 20. století bylo provázáno s rozšiřováním volebního práva, rozvojem masových politických stran a celkovým rozvojem reprezentativní demokracie. V rámci politického spektra se začali objevovat voliči z „nižší“ sociální vrstvy, kteří volali po nových „vlastních“ stranách. Samotné zavedení poměrného systému vedlo k odstranění překážek, které znemožňovaly „svobodnější“ a „demokratičtější“ volby (uvedeno záměrně, neboť ženy stále neměly volební právo). Stávajícím voličům se rozšířily obzory respektive spektrum potenciálních kandidátů a noví voliči měli právo volit. Dalším významným faktorem byla i nutnost zajištění ochrany minorit, ať už náboženských, etnických nebo sociálních. Pro tyto účely se většinový volební systém ukázal jako nevhodný a naopak listinné poměrné systémy tuto funkci zastat mohly. Poměrný volební systém adekvátněji

odráží široké spektrum politických názorů (Chytilek et al., 2009; Foret 1992; Sartori, 2001).

První zemí, jež zavedla systém poměrného zastoupení, byla Belgie, která tak učinila v roce 1899, v roce 1906 se přidalo Finsko a o rok později Švédsko. Zbytek zemí kontinentální Evropy zavedl poměrný volební systém až po první světové válce. Ačkoli na Moravě byl tento systém aplikován již v roce 1905, bylo tak učiněno na základě zemských zákonů. V kuriích velkostatku a živnostenských komorách se volilo pomocí kandidátních listin a mandáty byly přepočteny pomocí volebního čísla (Chytilek et al., 2009; Ekonom, 2002; Klíma, 1998; Sartori 2001).

Nutno zmínit i důsledky a působení systémů poměrného zastoupení na systémy stranické, neboť tyto důsledky mohou být relativně veliké. Po zavedení poměrných volebních systémů dochází k větší fragmentaci stranického spektra, přičemž nejde přímo o účinek volebního systému jako takového, ale o vedlejší efekt odstranění dřívějších překážek. Dříve byl počet stran držen na nízké úrovni díky malému množství voličů a zároveň byl redukován silnými omezujícími volebními formulemi (Sartori, 2001).

Existují určité proměnné, jejichž prostřednictvím jsou poměrné systémy definovány. S pomocí těchto proměnných faktorů lze dosahovat vysoké proporcionality i účinků prostého poměrného systému. Mezi hlavní proměnné listinných systémů poměrného zastoupení patří tyto čtyři: velikost volebního obvodu, volební formule (volební kvóty a dělitelé), existence a výše uzavírací klauzule, poslední proměnnou je struktura hlasu. Zmíněné proměnné se mohou navzájem tlumit, posilovat nebo doplňovat. Zároveň je zde také velice důležitá existence kandidátních listin, které jsou ve volbách předkládány voličům politickými subjekty, jež usilují o jejich přízeň (Čmejrek et al., 2010; Chytilek et al., 2009).

Také je dobré dodat, že vedle poměrných volebních systémů existují i systémy většinové. V České republice se většinový systém uplatňuje pouze v senátních volbách, a to jako systém dvoukolový. Dvoukolový systém má také více variant, a to v závislosti na počtu kandidátů, kteří se mohou účastnit ve druhém kole hlasování. V případě senátních voleb PČR, se jedná o typ systému s uzavřeným druhým kolem (Čmejrek et al., 2010; Chytilek et al., 2009).

2.3 Vybrané typy volebních aktů

2.3.1 Volby do Poslanecké sněmovny

Volby do Poslanecké sněmovny se konají každé čtyři roky a dle Ústavy ČR (čl. 18) probíhají tajným hlasováním na základě přímého, rovného a všeobecného volebního práva a dle zásad volebního systému poměrného zastoupení. Na základě třetího odstavce téhož článku má právo volit každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let. Pasivní volební právo v těchto volbách také náleží každému občanovi České republiky, ovšem po dosažení věkové hranice 21 let (Česko, 2013).

Volebním obvodem jsou v případě voleb do Poslanecké sněmovny volební kraje, které odpovídají vyšším územně samosprávným celkům. Počet mandátů pro jednotlivé volební kraje se počítá na základě republikového mandátového čísla. Republikové mandátové číslo vypočítá Český statistický úřad na základě počtu odevzdaných platných hlasů v celé zemi a poté tento počet vydělí počtem poslanců, v případě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky je to 200. Číslem z tohoto výpočtu se následně dělí počet odevzdaných platných hlasů v jednotlivých volebních krajích a tím se zjistí pro každý volební obvod počet mandátů. Pokud zůstanou pro jednotlivé kraje mandáty nepřidělené, přistupuje se k metodě největších zbytků, na jejímž základě se zbylé mandáty přidělí těm krajům, které při dělení zákonitě vykazují největší zbytek. Jedná se tedy o použití tzv. Hareovy kvóty s metodou největších zbytků. Ovšem do roku 1998 se v parlamentních volbách, respektive volbách do Poslanecké sněmovny využívala kvóta Hagenbach-Bischoff. Výpočet je obdobný jako u Hareovy kvóty, jen s tím rozdílem, že se celkový počet platných odevzdaných hlasů dělí počtem mandátů plus 1. Tím, že jakoby rozděluje o jeden mandát více, se sníží velikost výsledné kvóty a rozdělí větší množství mandátů a logicky sníží počet mandátů nerozdělených (Česko, 1995; Chytilík et al., 2009; Vodička & Cabada, 2011).

Vzorec Hareovy kvóty:

$$Q = \frac{V}{S}$$

Vzorec Hagenbach-Bischoffovy kvóty:

$$Q = \frac{V}{S + 1}$$

Po zjištění počtu mandátů v jednotlivých krajích se počet platných hlasů, které každá jednotlivá strana nebo koalice získaly, vydělí postupně 1, 2, 3 a dále vždy číslem o 1 větším – d'Hondtovým dělitelem. Lze dělit počet hlasů jednotlivých stran tolikrát, kolik

je kandidátů na hlasovacím lístku každé strany. V praxi ovšem stačí tolik podílů, kolik je v daném volebním obvodu mandátů. Podíly se sestupně seřadí a za každý podíl je přidělen jeden mandát, až do výše mandátů volebnímu obvodu přidělených. U každého podílu se uvede, která politická strana nebo koalice podílu dosáhla (Česko, 1995; Vodička & Cabada, 2011; Wirnitzer & Viktora, 2013).

Pro volby do Poslanecké sněmovny se využívá takzvaná vázaná kandidátní listina, na níž jsou sice kandidáti uvedeni v konkrétním pořadí, ale voliči mohou prostřednictvím preferenčních hlasů¹ jejich pořadí, potažmo získání mandátu, ovlivňovat. Kandidát, který je na nevolitelném místě, musí tedy získat zákonem stanovený limit preferenčních hlasů, aby předstihl kandidáty s nižším pořadovým číslem. Tento limit je dle zákona stanoven ve výši 5 % z celkového počtu platných hlasů odevzdaných pro onu stranu nebo koalici v rámci daného volebního obvodu. Pokud toto kritérium splní více kandidátů z dotčené strany, jsou mandáty přiděleny postupně, podle výše získaných preferenčních hlasů. Pokud kandidát nepřekročí stanovenou procentní hranici preferenčních hlasů, obdrží mandát na základě pořadí uvedeném na hlasovacím lístku (Česko, 1995; Čmejrek et al., 2010; Vodička & Cabada, 2011).

Výše uzavírací klauzule je pro parlamentní volby, resp. volby do Poslanecké sněmovny 5 % pro jednu kandidující stranu nebo hnutí. Pokud kandiduje více stran v koalici, zvyšuje se hranice na 10 %, v případě tří stran na 15 % a pokud kandiduje čtyři a více stran platí pro ně uzavírací klauzule ve výši 20 % (Vodička & Cabada, 2011).

2.3.2 Volby do krajských zastupitelstev

V Ústavě České republiky je dělení území na vyšší územně samosprávné celky – kraje, uvedeno v článku 99. Kraje byly zřízeny přijetím zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Pro fungování krajů a jejich orgánů byly přijaty další dva zákony: č. 129/2000 Sb., o krajích a č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů. Krajské volby jsou v zemi s parlamentním systémem, dle teorie, považovány za jedny z takzvaných SOE – second-order elections, tedy voleb druhého řádu. SOE jsou ovlivňované národní politickou situací, a také nemají na celostátní politiku tak významný dopad (Česko, 2013; Reif & Schmitt, 1997; Šaradín, 2008).

¹ Pro volby do PS PČR mají voliči k dispozici až čtyři preferenční hlasy, ačkoli mohou hlasovat i bez udělení přednostního hlasu (Vodička & Cabada, 2011).

Krajské volby se obdobně jako volby do Poslanecké sněmovny konají jednou za čtyři roky dle totožných zásad a pravidel, tedy přímého, všeobecného a rovného volebního práva a zásady poměrného zastoupení. Hlasování je tajné. Aktivní volební právo má občan ČR, který alespoň ve druhém dni voleb dovrší 18 let věku a má trvalý pobyt v obci náležící do územního obvodu kraje. Táž věková hranice platí i v případě pasivního volebního práva voliče (Česko, 2000b).

Volebním obvodem je v krajských volbách celé území kraje. Ačkoli se jedná o totožnou oblast s prakticky totožným souborem elektorátu jako ve volbách do Poslanecké sněmovny, velikost volebního obvodu je v obou případech odlišná. V krajských volbách se pro celé území přiděluje 45, 55, nebo 65 mandátů, na základě počtu obyvatel kraje - pro Jihočeský kraj připadá podle zákona 55 mandátů. Zatímco ve volbách do Poslanecké sněmovny se dvě stě mandátů rozdělí právě mezi těchto 14 krajů, a tak na každý volební obvod připadá mandátů o poznání méně, což může mít dopad na výsledky voleb. Ruku v ruce se zvětšující se velikostí volebního obvodu dochází také ke zvýšení proporcionality výsledků voleb a naopak snížení velikosti volebního obvodu vede k disproporcionalitě v neprospěch malých stran. Důvodem je vyšší přirozený práh se zmenšující se velikostí obvodu, kdy malé strany mají problém dosáhnout na první mandát a na jejich úkor poté sbírají mandáty strany velké (Česko, 2000a; Čmejrek et al., 2010; Chytilík et al., 2009).

Rozdělení hlasů v krajských volbách probíhá jen v jednom skrutiniu, kde se počet platných odevzdaných hlasů jednotlivým stranám, hnutím nebo koalicím v daném volebním obvodě – kraji vydělí modifikovaným d'Hondtovým dělitelem. Oproti klasické d'Hondtově formulaci začíná tato modifikace číslem 1,42 a pokračuje 2 a číslem vždy o 1 vyšším. Počet podílů odpovídá počtu kandidátů na hlasovacím lístku, pokud nebyli odvoláni nebo se kandidatury nevzdali. Podíly se sestupně seřadí a uvede se tolik podílů, kolik odpovídá počtu mandátů v daném kraji. Pokud dojde k rovnosti dvou a více podílů, získá mandát ta politická strana, hnutí či koalice, která obdržela absolutně větší množství hlasů. Podíly jsou označeny názvy stran, které jich dosáhly (Česko, 2000b; Chytilík et al., 2009).

V souvislosti s modifikovaným d'Hondtovým dělitelem hraje zmiňovaná velikost volebního obvodu důležitou roli, neboť v malých volebních obvodech může tento dělitel vyprodukovat mnohem větší disproporci ve volebních výsledcích než jiné volební dělitele, ale ve větším volebním obvodě, jakým je třeba kraj, může být jeho výsledek

shodný s klasickou d'Hondtovou formulí. Tato bezkonfliktnost je také jeden z důvodů, proč se využívá ve volbách do krajských zastupitelstev (Chytilík et al., 2009).

Kandidátní listina má v krajských volbách charakter listiny vázané a kandidáti obdrží mandát na základě pořadí, v jakém jsou na listině uvedeni. Ovšem i zde mají voliči čtyři preferenční hlasy, a pokud kandidát získá nejméně 5 % z celkového počtu platných hlasů odevzdaných dotyčné politické straně, hnutí nebo koalici, případně mandát přednostně tomuto kandidátovi. Pokud získá přednostní hlasy více kandidátů a splní podmínku 5 %, obdrží mandát ten, jenž obdržel těchto hlasů nejvíce. Hranice uzavírací klauzule je stanovena také na úrovni 5 % všech odevzdaných a platných hlasů, ale na rozdíl od voleb do Poslanecké sněmovny se její výše v případě koalic více stran nemění (Česko, 2000b; Vodička & Cabada, 2011).

Volby do krajských zastupitelstev lze považovat za volby de facto krajských parlamentů. Vzhledem k věcnému obsahu působnosti kraje např. v oblasti školství, dopravy, památkové péče, zdravotnictví nebo územního plánování, patří postavení krajského zastupitelstva na regionální úrovni mezi nejdůležitější. Do působnosti zastupitelstva kraje spadají nejvýznamnější kompetence jako rozhodování o zásadních otázkách rozvoje územního obvodu kraje, rozhodování o krajském rozpočtu nebo o velkých majetkových transakcích. V neposlední řadě má krajské zastupitelstvo také právo podat Parlamentu ČR návrh zákona (Česko, 2000a, Vodička & Cabada, 2011).

Krajské zastupitelstvo volí ze svých řad radu kraje, jakožto výkonný orgán v oblasti samostatné působnosti. Rada kraje je ve výkonu své působnosti odpovědná zastupitelstvu. Radu tvoří hejtman, zástupci hejtmana a další členové rady. Hejtman zastupuje kraj navenek a obdobně jako starosta je volen a odvoláván zastupitelstvem kraje (Vodička & Cabada, 2011).

Dalším orgánem kraje je krajský úřad, který tvoří ředitel, stojící v čele úřadu, a zaměstnanci úřadu. Ředitel krajského úřadu je také zaměstnancem kraje. Za plnění úkolů, které jsou krajskému úřadu svěřeny krajským zastupitelstvem nebo radou, je ředitel úřadu odpovědný hejtmanovi. Hejtman ovšem jmenuje a odvolává ředitele krajského úřadu až po předchozím souhlasu ministra vnitra. Krajský úřad může plnit úkoly v samostatné i přenesené působnosti, s výjimkou věcí, kterými jsou zákonem pověřeny zastupitelstvo nebo zvláštní orgán (Česko, 2000a; Vodička & Cabada, 2011).

2.3.3 Volby do obecních zastupitelstev

Obce a tedy i krajské město České Budějovice jsou podle článku 99 Ústavy České republiky základními územními samosprávnými jednotkami státu. První porevoluční zákon o obcích vyšel v roce 1990 (zákon č. 357/1990 Sb., přičemž byl později nahrazen novým zákonem č. 128/2000 Sb. Volby do obecních zastupitelstev upravuje zákon č. 491/2001 Sb., kterým se nahradil zákon původní (č. 48) z roku 1994 (Česko, 2013; Vodička & Cabada, 2011).

Funkční období obecního zastupitelstva trvá čtyři roky. Volby probíhají dle pravidel poměrného zastoupení a na základě stejných kritérií, jako volby do krajského zastupitelstva a do Poslanecké sněmovny – jsou tajné, přímé a rovné. Odlišné je ovšem aktivní i pasivní volební právo. V obecních volbách má právo volit a být volen nejen občan ČR, ale i občan cizí národnosti, pokud dovršil v den voleb, nebo druhý den voleb 18 let a zároveň je v dané obci (městské části nebo obvodu) přihlášen k trvalému pobytu. V případě voliče cizí národnosti mu volební právo musí přiznat mezinárodní úmluva, kterou je Česká republika vázána (Česko, 2001).

Obec tvoří jeden volební obvod, ačkoli může zastupitelstvo vytvořit více volebních obvodů tak, aby se v každém volebním obvodu v obcích do 10 tis. obyvatel volilo nejméně pět členů zastupitelstva, v obcích mezi 10 tis. a 50 tis. obyvateli nejméně sedm členů zastupitelstva a v obcích nad 50 tis. obyvatel alespoň devět členů zastupitelstva obce. Počet mandátů ve volebním obvodu obecních voleb je stanoven na základě počtu obyvatel obce. Nejmenší obce mají pět až patnáct členů zastupitelstva a od 35 do 55 členů zastupitelstva mají obce s více než 150 tis. obyvateli. Počet mandátů se pro obce s různým počtem obyvatel překrývá. Například obce mezi 50 a 150 tis. obyvateli mohou mít mezi 25 – 45 zastupiteli. České Budějovice mají zastupitelstvo o 45 členech (Česko, 2001; Čmejrek et al., 2010; Statutární město České Budějovice, 2017; Vodička & Cabada, 2011).

V obecních volbách se pro přepočítání hlasů na mandáty využívá klasická d'Hondtova formule, kdy se počet platných odevzdaných hlasů postupující kandidátní listiny pomocí tohoto dělitele tak, aby počet podílů odpovídal počtu kandidátů, kteří jsou na kandidátní listině. Následně se podíly sestupně seřadí do počtu mandátů v daném volebním obvodě/obci a za každý podíl v této řadě získá kandidátní listina jeden mandát. Pokud dojde k rovnosti, tak získá mandát listina s vyšším celkovým počtem hlasů a je-li i

celkový počet platných hlasů stejný, rozhodne los. Tímto způsobem se rozhodne o počtu mandátů, která získají jednotlivé volební strany. Nicméně je třeba ještě rozdělit mandáty mezi jednotlivé kandidáty, a to tím způsobem, že se vydělí celkový počet platných, odevzdaných hlasů konkrétní volební strany počtem jejích kandidátů. V případě, že má některý z kandidátů alespoň o 10 % více hlasů, než je předtím vypočítaný průměr, postupuje v kandidátní listině na první místo. Pokud je takovýchto kandidátů více, určí se pořadí dle počtu hlasů, jež tito kandidáti obdrželi. Při rovnosti v absolutním počtu hlasů je poté rozhodující původní pořadí na kandidátní listině. Když kandidáti neobdrží stanovený limit hlasů nad rámec vypočítaného průměru², je jim přisouzen mandát dle pořadí na kandidátní listině (Česko, 2001; Čmejrek et al, 2010).

Díky kandidátní listině, která je v obecních volbách otevřená, na rozdíl od voleb krajských a parlamentních, jsou obecní volby transparentnější a zároveň pomáhají vytvářet užší vztah mezi voličem a voleným zastupitelem. Otevřená kandidátní listina umožňuje voliči hlasovat pro konkrétní volební stranu, jednotlivé kandidáty nebo kombinovat obě možnosti. Tomuto postupu, podle něhož může volič hlasovat bez ohledu na kandidátní listiny, se říká panašování. V případě, že se ve volbách do obecního zastupitelstva vedle registrovaných politických subjektů rozhodnou kandidovat nezávislí kandidáti, musí předložit petici s podpisy voličů. U jednotlivců samostatně kandidujících je potřeba získat 5-0,5 % podpisů voličů, v závislosti na velikosti obce³. Pokud kandiduje sdružení nezávislých kandidátů, je nutné obdržet alespoň 7 % podpisů voličů v dané obci (Česko, 2001; Čmejrek et al, 2010).

Vzhledem k tomu, že zde má volič větší svobodu rozhodování, je stanoven algoritmus, jenž přisuzuje jednotlivým subjektům na hlasovacím lístku platné hlasy. Pokud volič označí volební stranu a zároveň jednotlivé kandidáty ostatních volebních stran, obdrží hlas nejprve jednotlivě označení kandidáti a až poté kandidáti volební strany podle pořadí na hlasovacím lístku, a to v počtu odpovídajícímu rozdílu volených členů zastupitelstva a jednotlivě označených kandidátů. Když volič označí pouze volební stranu, získá strana tolik hlasů, kolik je na kandidátní listině kandidátů (nejvýše však do počtu mandátů, které se ve volebním obvodu rozdělují). Z tohoto důvodu je pro strany

² Vypočítaný průměr hlasů pro každého jednoho kandidáta se vyjadřuje celým číslem bez zaokrouhlení (Česko, 2001; Čmejrek et al., 2010).

³ V obcích s vyšším počtem obyvatel se procentuální hranice snižuje, zatímco v obcích s nižším počtem roste (Česko, 2001).

výhodné zaplnit celou kandidátní listinu. V případě, že volič označil jen jednotlivé kandidáty, obdrží hlas každý jeden označený kandidát (Čmejrek et al, 2010).

Uzavírací klauzule je pro volby do obecních zastupitelstev stanovena na hranici 5 % ovšem s tím rozdílem, že se pro účely obecních voleb dále upravuje. Postupující kandidátní listinou se stane ta, která obdrží více než 5 % z celkového počtu platných hlasů vyděleného počtem volených členů zastupitelstva a vynásobeného počtem kandidátů na této kandidátní listině uvedených (opět nejvýše do počtu mandátů). Pokud nepostoupí alespoň dvě kandidátní listiny, sníží se uzavírací klauzule postupně o 1 % a zároveň je nutné zjistit, zda se naplní nadpoloviční většina zastupitelstva či bude celkový počet v obci přidělených mandátů vyšší než pět. Pokud se podá jen jedna kandidátní listina, k volební klauzuli se nepřihlíží (Čmejrek et al, 2010).

Na základě výše zmíněné volební procedury do zastupitelstva obce se rozhodne, kdo zasedne, obdobně jako v případě kraje, v nejdůležitějším orgánu obce. Obecnímu zastupitelstvu je vyhrazeno rozhodovat v nejdůležitějších otázkách a věcech v působnosti obce. Obecní zastupitelstvo rozhoduje zejména o rozpočtu, územním plánu nebo majetkoprávních transakcích. Podstatnou pravomocí zastupitelstva je volba a odvolání starosty, místostarosty a dalších členů obecní rady, která hraje roli obecní exekutivy. Radu tvoří starosta, místostarosta (místostarostové) a další členové rady. Počet členů obecní rady je lichý a pohybuje se v rozmezí 5-11 členů s tím, že nesmí přesahovat třetinu počtu obecního zastupitelstva. Rada obce se nevolí v těch obcích, kde má zastupitelstvo méně než 15 členů. Statutární město České Budějovice má obecní radu o 11 členech (Statutární město České Budějovice, 2017; Vodička & Cabada, 2011).

V čele rady stojí starosta zastupující obec navenek a společně s místostarosty obce jsou voleni z řad zastupitelstva. Starostou a místostarostou se může dle zákona stát pouze občan České republiky. Cizinec, který má aktivní i pasivní volební právo, je tak z volitelnosti do exekutivních orgánů obce vyloučen. Starosta i místostarostové jsou odpovědní za výkon své funkce zastupitelstvu obce. Jinými slovy jsou kdykoli odvolatelní, pokud ztratí důvěru většiny zastupitelstva. Starosta a místostarosta stojí taktéž v čele obecního úřadu. U obcí s pověřeným obecním úřadem je ve vedoucí funkci tajemník obecního úřadu. Obecní úřad vykonává úkoly zejména v oblasti samostatné působnosti, které mu přidělí rada nebo zastupitelstvo a pomáhá organizačně usměřňovat

zařízení a organizace, které si obec zřídila. Zároveň pomáhá komisím v jejich činnosti (Česko, 2000; Vodička & Cabada, 2011).

3 Vývoj stranického systému v ČR

Po Sametové revoluci v roce 1989 došlo k pomyslnému probuzení stranického systému v tehdejší Československu. Parlamentní volby konané na jaře 1990 se nesly v duchu nabitě svobody a charakterově se podobaly spíše plebiscitu proti komunismu. Vítězi voleb se stala dvě republiková, protitotalitní hnutí – Občanské fórum (OF), které získalo 53 % voličských hlasů v České republice a Veřejnost proti násilí (VPN) s 32 % hlasů ve Slovenské republice. Toto období politické a občanské shody proti komunismu nemělo dlouhého trvání. Skončilo v okamžiku, kdy se hlavními politickými cíli stalo prosazování vlastních představ o demokracii, tržním hospodářství a získání podílu na moci. V celém systému stran započal rozsáhlý diferenciační a polarizační proces, který však trval v určité a poměrně stabilní formě až do roku 2010, potažmo 2013 (Vodička & Cabada, 2011).

Lze tedy říci, že se stranický systém v podstatě vyprofiloval v polovině 90. let. I přes jisté projevy v jeho vývoji, které jsou vlastní postkomunistickým demokratickým zemím, zejména slučování a rozpadání malých stran, jejich vznikání a zanikání, můžeme říci, že se v systému politických stran usadily (alespoň na následujících 15 let) určité základní ideové proudy. Tyto názorové proudy byly, a do určité míry jsou i dnes, reprezentovány čtyřmi stranami: Českou stranou sociálně demokratickou (ČSSD), Komunistickou stranou Čech a Moravy (KSČM), Občanskou demokratickou stranou (ODS) a stranou lidovou (KDU-ČSL). V rovině ideové se jedná o sociálně-demokratický, komunistický, liberálně-konzervativní a křesťansko-demokratický proud. Ačkoli tyto čtyři subjekty hrají (hrály) dominantní roli, je potřeba říci, že na národní úrovni existoval prostor i pro další politické entity. V letech 1996-1998 jí byla Občanská demokratická aliance (ODA) a Sdružení pro republiku-Republikánská strana Československa (SPR-RSČ), ve volebním období 1998-2002 Unie svobody (US) a od roku 2002 US-DEU, neboli Unie svobody-Demokratická unie. Od roku 2006 se na politickém kolbišti objevila Strana zelených (SZ) (Šaradín, 2008).

O tři roky později, tedy v roce 2009 vznikla strana TOP 09, která po volbách v roce 2010 upevnila svoji pozici. V roce 2011, rok po volbách, vzniklo politické hnutí ANO 2011, které se v následujících letech (až do současnosti), ale zejména ve volbách 2013, stalo černým koněm, do té doby čitelného politického systému. Pro tradiční politické

strany znamená významného soupeře, a to nejen na úrovni národní, ale též regionální a lokální.

I přes změny stranického systému je ČR stabilní demokratickou zemí a ve střední Evropě patří mezi konsolidované demokracie. Zároveň byla na politický systém České republiky aplikována čtyři konsolidační kritéria Klause von Beymeho, na jejichž základě se dospělo k názoru, že je možné Českou republiku považovat za konsolidovanou demokracii spíše než za transformující se politický systém. V neposlední řadě, i přes fakt, že rozhodujícím zákonodárným orgánem je PS PČR, a tudíž parlamentní strany v ní zastoupené hrají rozhodující roli i v širší společnosti, ve volbách lokálních a regionálních jsou úspěšné rovněž menší, neparlamentní subjekty nebo nezávislí kandidáti či jejich uskupení (Fiala, 2001; Šaradín, 2008).

3.1 Stranický systém před parlamentními volbami 2010 a 2013

De facto od předčasných parlamentních voleb v roce 1998 se formát českého stranického systému přes čtyři volební období výrazně neměnil. V relevantním pásmu hrálo roli na politické scéně nominálně pět subjektů. Sartoriho klasifikací stranického systému se jednalo o kategorii omezeného multipartismu. V roce 2002 překročily 5 % hranici čtyři subjekty, ovšem koalice KDU-ČSL a Unie svobody, se hned po volbách rozdělila a obě strany si založily vlastní Poslanecké kluby a v rámci celého volebního období fungovaly zcela samostatně. Lze diskutovat o tom, zda přítomnost nové strany – Strany zelených, zastupující spíše liberálně smýšlející voliče, která ve volbách v roce 2006 nahradila US-DEU, nebo dualita pravicových stran (ODS a TOP 09) či nástup zcela nové „anti-establishmentové“ strany - Věcí Veřejných, znamenaly ve volbách 2010 zásadní změnu ve vývoji tehdejšího stranického systému či zda za zlom považovat až rok 2013. Nicméně Klíma (2015) k této věci uvádí, že již v roce 2010 nastala velmi významná změna formátu stranického systému vzhledem k jednotlivým subjektům, respektive jejich síle (platí to zejména pro tehdejší dvě nejsilnější strany ODS a ČSSD), a rok 2013 znamenal pro tyto strany další prohloubení krize, a to až na kritickou úroveň (Hanáček, 2015; Sartori, 2005).

První parlamentní volby 1996, konané již v samostatné České republice, vyhrála pravicová ODS, která tím obhájila svoje postavení z roku 1992, kdy se volilo ještě do České národní rady. Vítězství to nebylo již tak výrazné, jako v roce 1992. Procentuální

podpora byla podobná, ale strana získala o osm mandátů méně⁴. Dohromady se zisky stran ODA a KDU-ČSL mohla složit pouze menšinovou vládu, neboť součet jejich mandátů činil 99. Vedle těchto tři stran uspěly také ČSSD, KSČM a SPR-RSČ. Na rozdíl od sociálních demokratů, KSČM a SPR-RSČ nedisponovaly žádným koaličním potenciálem. Počet relevantních stran se ustálil na čísle 6, které odpovídá umírněnému a polarizovanému pluralismu. Volbami roku 1996 se potvrdily tři trendy, vyplývající z průzkumu veřejného mínění v předcházejícím volebním období. Prvním trendem bylo upevnění pozice ODS v systému politických stran, druhým faktem bylo plné etablování ČSSD na levé straně politického spektra a její čtyřnásobný volební zisk oproti volbám 1992. Třetí trend se vyznačoval postavením KDU-ČSL, která na politickém středu obsadila strategickou pozici, a byla s to jednat s občanskými demokraty napravo i nalevo s Českou stranou sociálně demokratickou. Zároveň došlo k vytvoření dvou dominantních pólů systému ČSSD a ODS (Hanáček, 2010; Sartori, 2005; Šaradín, 2008).

Parlamentní volby v roce 1996 utvrdily konsolidační trend systému stran, nastolený ve volbách o čtyři roky dříve. Tehdejší hospodářské a politické otřesy ovšem tento proces narušovaly, nemluvě o štěpení tehdy nejsilnější vládní strany ODS. Hrubý domácí produkt stagnoval, zahraniční obchodní bilance České republiky vykazovala červená čísla. Schodek na běžném účtu platební bilance totiž dosahoval 113 mld. Kč (6,2 % HDP). Docházelo k bankrotům tehdy privatizovaných podniků, které jejich tehdejší noví majitelé nechali zbankrotovat netransparentními a podivnými finančními operacemi. Zhroutily se některé banky a investiční fondy, jež se účastnily privatizace, a lidé tak přišli o své úspory. Finančním skandálem byly zasaženy také všechny velké strany, ale nejvíce utrpěla ODS, která přijímala nezákonným způsobem sponzorské dary od firem účastnících se privatizace. Tím došlo ke zpochybnění privatizace. Avšak tehdejší předseda občanských demokratů Václav Klaus, bez ohledu na tyto události, kandidoval znovu na předsednickou funkci a byl zvolen. Tento fakt zapříčinil rozštěpení ODS a vznik Unie svobody (Hospodářské noviny, 2009; Vodička & Cabada, 2011).

Mýtus zvaný „Wonderland“, prezentovaný Václavem Klausem, se nekonal. Vláda tehdejší krizi řešila přijetím dvou ekonomických (úsporných) balíčků, jejichž součástí byly škrty ve vládních výdajích zhruba o 26 mld. korun (snížení o 5 %). Tento stav

⁴ ODS tehdy kandidovala v koalici s Křesťansko-demokratickou stranou (KDS) a získala 29,73 % hlasů – 76 mandátů (Český statistický úřad, 2017; Šaradín, 2008)

české politiky a potažmo českého hospodářství signalizoval zvláštní úkaz, kdy se opakovala situace s hledáním a jakousi rekonstrukcí názorové identity. Po revoluci měla s tímto procesem problém levicová část politického spektra a v letech 1996-1998 naopak část pravicová, která měla představovat východisko v souvislosti s lepší životní úrovní obyvatel a zdravějším vývojem národního hospodářství. Nicméně vlastníky privatizovaných podniků byli převážně jejich předchozí ředitelé a náměstci, takže jádrem nové kapitalistické společnosti se staly dobře informované ekonomické elity předchozí společnosti socialistické (Hospodářské noviny, 2009; Šaradín, 2008).

Díky předčasným volbám v roce 1998 došlo k posunu českého stranického systému blíže umírněnému pluralismu. Snížil se počet stran v pásmu relevance na pět stran a zároveň se vyhroutil ideový střet mezi ČSSD a ODS, kterýžto znamenal konfliktní linii pravice versus levice, charakterizované zejména postoji k budoucímu hospodářskému vývoji země. Rozpory se ovšem odehrávaly i na samotné pravici, respektive mezi spíše středovými stranami US a KDU-ČSL na jedné straně a ODS na straně druhé. Průzkumy předvídali vítězství sociálních demokratů, které se také potvrdilo. Tehdy poprvé od roku 1989 zvítězila levicová strana v parlamentních volbách. O překvapení se postarala i ODS, která přes skandály spojené s jejím financováním skončila druhá. Důvodem byla silná kritika nebo varování před nebezpečím vlády ČSSD. V závěru kampaně dokonce vylepovala plakáty s názvem „Mobilisace“, kde vybízela lidi, aby nevolili levici (Český statistický úřad, 2017; Hanáček, 2010; Šaradín, 2008).

V případě US se také očekával lepší výsledek, nicméně Unie svobody nezvládla svoji předvolební kampaň a obdržela relativně málo preferencí. Možná největším překvapením voleb se stala absence SPR-RSČ v Poslanecké sněmovně. Tehdy tato antisystémová strana vedla velkou billboardovou kampaň a průzkumy nasvědčovaly tomu, že by mohla naopak posilovat. Vedle toho druhá, od větší politické moci separovaná KSČM, uspěla. ODA ve volbách 1998 nekandidovala vůbec, neboť ji potopilo neprůhledné financování a následně ztráta důvěry veřejnosti (Český statistický úřad, 2017; Hanáček, 2010; Šaradín, 2008).

Navzdory pravicové „Mobilisaci“ nabídl Václav Klaus tehdejšímu předsedovi ČSSD Miloši Zemanovi dohodu, díky které mohla sociální demokracie sama vládnout, ale za podpory ideově diametrálně odlišné ODS. Dohoda o spolupráci nesla název „Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v ČR“, takzvaná opoziční smlouva. Kooperace byla podpořena dalším programovým dodatkem – tolerančním patentem.

Sociální demokraté mohli vládnout a ODS mohla dosazovat „svoje“ lidi do dozorčích rad a vedení státních podniků a ovlivňovat veřejnoprávní media. Toto počínání vedlo k aktivizaci společnosti a demonstracím. Na druhé straně zde však byla příležitost (právě kvůli opoziční smlouvě) ke změně volebního zákona, pro větší politickou stabilitu. V dalším období tato diskuze směřovala ke změně volebních pravidel (Šaradín, 2008).

Proti mocenskému bloku ODS a ČSSD vznikla čtyřkoalice KDU-ČSL, ODA, US a DEU. Koalice zaznamenala úspěchy v krajských volbách 2000 a podle preferencí se měla stát lídrem parlamentních voleb 2002. Mezitím, kvůli finančním problémům ODA, vznikaly v koalici spory a před volbami 2002 se čtyřkoalice definitivně rozpadla. US a strana DEU se spojily a vzniklo uskupení US-DEU. Nicméně spory kolem financování Občanské demokratické aliance vedly ke snížení preferencí nástupnických subjektů v následujících volbách 2002, kdy koalice KDU-ČSL a US-DEU skončila až na čtvrtém místě (Šaradín, 2008).

Červnové volby roku 2002 znamenaly potvrzení tendencí, tehdy charakteristických pro český stranický systém, už z minulého volebního období. Jinými slovy se potvrdila dominance dvou hlavních pólů a sklon k bipolaritě. Tendence se neměnila ani při posílení Komunistické strany Čech a Moravy, která plynulo spíše z nižší volební účasti (58 %) a velké disciplinovanosti voličů KSČM. KSČM a KDU-ČSL byly dvě strany, které zvýšily svoje volební zisky při porovnání s volbami 1998. Počet relevantních aktérů se snížil na čtyři⁵. Volby byly obecně chápány jako neúspěch pravicových stran, ODS tehdy zaznamenala nejnižší volební výsledek od roku 1996. Za zmínku také stojí, že i přes úspěch KSČM, se tato strana stala spíše izolovanou a de facto neměla absolutně žádný koaliční potenciál (Český statistický úřad, 2017; Hanáček, 2010; Vodička & Cabada, 2011).

Izolovanost je spojená zejména s faktem, že se představitelé KSČM plně nedistancovali od minulého režimu a byla zde (stále trvá do dnešní doby) určitá kontinuita s předlistopadovou KSČ. V České republice neproběhla žádná transformace KSČM na stranu více sociálně demokratického typu. Například sociální demokracie mohla po volbách 2002 pohodlně ustanovit většinu ve sněmovně společně s komunisty, ale

⁵ Technicky bylo relevantních aktérů pět, neboť US-DEU i KDU-ČSL jednaly a realizovaly svoji politiku samostatně.

bohumínským usnesením z roku 1995 byla jakákoli spolupráce s KSČM zavrhnuta (Šaradín, 2008).

Volební období roku 2002 se neslo v duchu otázky vstupu do Evropské unie a toho, kdo bude lépe hájit národní zájmy v Evropě. Volby do Evropského parlamentu 2004 způsobily otřesy na vnitropolitické scéně, když nejsilnější vládní strana ČSSD získala pouhé dva mandáty z rozdělovaných 24 a skončila až na pátém místě. Strana za viníka označila Vladimíra Špidlu, který byl následně nahrazen Stanislavem Grossem. Ztrátu důvěry voličů zaznamenala i další strana, Unie svobody (Šaradín, 2008).

Bipolární konfigurace stranického systému přetrvala i ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006. Formát konstituovaný od poloviny 90. let zde dospěl k určité reprodukci. Zůstalo dominantní postavení ODS a ČSSD a utvořili se dva vedlejší póly KSČM nalevo od sociální demokracie a středová KDU-ČSL. Pátou „klouzavou“ stranou se stal nový, předtím neparlamentní subjekt, Strana zelených. Tato strana nahradila pozice, které předtím představovala ODA, později US-DEU. Izolace komunistické strany trvala nadále, což znamenalo, že se stranický systém nachází na pomezí typů polarizovaného pluralismu a umírněného pluralismu. Umírněný pluralismus se tehdy vyznačoval větší ochotou ČSSD spolupracovat s KSČM (Hanáček, 2010).

3.2 Stranický systém po parlamentních volbách 2010 a 2013

Z předchozích kapitol je patrné, že na národní úrovni model českého stranictví fungoval od roku 1998 na půdorysu pěti stran a bipolaritě, kterým dominovaly dvě velké strany, ČSSD a ODS. Předsedové těchto dvou stran se také (oprávněně) představovali, jako kandidáti na budoucí předsedy vlády. Oba hegemony na levici i pravici doplňovali další tři strany. Na levici to byla Komunistická strana Čech a Moravy a na středu KDU-ČSL, US-DEU a v roce 2006 Strana zelených. Tento model se v podstatě nezměnil ani v roce 2010, nicméně došlo k obměně charakteru těchto stran a především k radikální změně v jejich síle. Největším „polistopadovým“ stranám ČSSD a ODS významně klesly preference. Oproti roku 2006 ztratily tyto dvě strany společně 26 procentních bodů preferencí. Celkem se tak snížil podíl hlasů těchto stran z 68 % na 42 %. Individuální výsledek obou stran znamenal ještě vyšší ztrátu – ČSSD 33 procentních bodů a ODS ztratila dokonce 46 procentních bodů podílu hlasů oproti volbám v roce 2006. Křesťanské demokratty, reprezentující liberální střed, nahradila TOP 09 a VV neboli

Věci veřejné. V případě Věci veřejných se jednalo o podnikatelskou a populistickou (anti-systémovou) stranu, která do svého čela postavila populárního novináře Radka Johna (Drahokoupil, 2013; Klíma, 2013; Vodička & Cabada, 2011).

Strana TOP 09 způsobila vytvoření zcela nového fenoménu českého stranického systému a politiky - duální pravice. Ve volbách 2010 hrála na pravé straně politického spektra hlavní roli ODS, coby pól a TOP 09 byla v roli vedlejšího pólu. Totéž bylo možné identifikovat i na levici, kde hlavní pól charakterizuje ČSSD a vedlejší pól KSČM. Díky poklesu síly KDU-ČSL mimo pásmo relevance a jejímu odchodu z Poslanecké sněmovny došlo k oslabení středu, jehož neobsazenost způsobila dostředivé účinky systému. Znamenala de facto kumulaci středových hlasů voličů, kteří se apriori plně neztotožňovali ani s jednou z hegemonních stran. Tento segment voličů neoslovoval stranický program, ale spíše hlasovali pro více preferovanou stranu z důvodu obav před vítězstvím strany konkurenční (Hanáček, 2010; Hanáček, 2014).

Jinými slovy, ODS volili lidé, kteří programově nesouhlasili s politikou ČSSD (ortodoxního socialismu) a pro ČSSD hlasovali voliči, kteří se báli rozdělení společnosti formou programu ODS, nazývaného Modrá šance. Přestože tedy v rámci bipolární konfigurace stranického systému nedošlo k výrazné změně, naopak je zde patrná kontinuita z předchozích let, tak obě nejsilnější strany ztrácí ve prospěch nových stranických aktérů: TOP 09 a VV. Dalším faktem je stálá a pokračující izolovanost KSČM, která má nulový nebo velmi omezený koaliční potenciál (Hanáček, 2010; Hanáček, 2014).

Volební výsledky byly tudíž překvapivé. Ačkoli vyhrála favorizovaná sociální demokracie, její výsledek byl značně pod očekáváním. Druhá ODS taktéž výrazně ztratila oproti volbám 2006. Nicméně její ztráta na první ČSSD nebyla tak významná, jak se předpokládalo. Na úkor těchto dvou velkých stran oproti tomu zaznamenali úspěch dva nové politické subjekty, TOP 09 a VV. Do sněmovny se dostala i pátá strana v podobě KSČM. Bylo to poprvé od roku 1989, kdy komunisté klesli až na čtvrté místo a jen velmi těsně ho uhájili před Věci veřejnými (Vodička & Cabada, 2011).

Avšak výraznějším přelomem v souvislosti se stranickým systémem se staly předčasné volby do Poslanecké sněmovny roku 2013. Během těchto voleb se do relevantního pásma dostalo sedm stran z dřívějších pěti a naprosto se rozpadla do té doby fungující bipolární tendence a vytvořil se nestrukturovaný vícestranický systém bez dominantní

strany. V Poslanecké sněmovně zasedla čtveřice tradičních stran (ODS, ČSSD, KDU-ČSL, KSČM) a tři nové subjekty (TOP 09, ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury) (Drahokoupil, 2013; Klíma, 2015).

Pro ODS znamenaly dosud poslední parlamentní volby téměř tragédii. V bipolárním systému docházelo ke střídání vítězů ve volbách FOE⁶ a SOE. V druhořadých volbách měli voliči tendence volit opoziční strany, které nebyly zrovna u moci. Během vlád sociálních demokratů získával pravicový hegemon ODS vítězství v krajských, senátních volbách i volbách evropských. Od roku 2003 se stal na 10 let prezidentem zakladatel ODS Václav Klaus. V roce 2004 získala Občanská demokratická strana přes 30 % ve volbách do Evropského parlamentu, disponovala většinou v senátu. Tentýž rok, jako v evropských volbách uspěla ODS i ve volbách krajských, a až na jediný kraj v ostatních vyhrála. Rok 2006 pro ni znamenal vrchol úspěchu, když obdržela nejvíce preferencí ve své historii a předseda strany byl jmenován premiérem. Naproti tomu rok 2013 znamenal naprosté dno. A zatímco ODS byla v roce 2013 na zmíněném dně, vrchol pomyslné sinusoidy patřil ČSSD. Její zakladatel Miloš Zeman se stal prezidentem, předseda strany premiérem. Měla většinu v senátu a zaznamenala úspěch v krajských volbách 2012. Byť hovořit o tom, že sociální demokraté byly po volbách 2013 na vrcholu moci, by bylo přinejmenším zavádějící, neboť propad obou stran nabyly proti předchozím volbám ještě větších rozměrů. Ze 42 % z roku 2010, získaly ODS a ČSSD pouze 28 % (Drahokoupil, 2013; Klíma, 2015).

Dvě nová anti-systémová a populistická⁷ hnutí (ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie), zaznamenala úspěch zejména díky dlouhodobé nespokojenosti občanů s politickou situací a krizí politických stran. Tradiční strany neuměly odpovědět důvěryhodnou alternativou na hesla typu „Nejsme jako politici, makáme.“ či „Konec bordelu a korupce“. Čili témata volební kampaně tentokrát nebyly výše daní nebo jiné sociální a ekonomické problémy, ale zcela zřetelné a viditelné odlišení se od klasických „zkorumpovaných a nic nedělajících“ elit. V případě Úsvitu přímé demokracie šlo o radikálnější formu populismu, kdy jeho předseda Tomio Okamura představoval (anti)tezi romského samostatného státu (Drahokoupil, 2013).

⁶ First-order elections – Volby prvního řádu

⁷ V politické vědě a prestižní Encyklopedia of Democracy je populismus definován, jako hnutí, které staví na zájmech, kulturních zvyklostech a sklonech obyčejných lidí. Tyto obyčejné lidi následně staví do protikladu k privilegovaným elitám (Pehe, 2007).

Po volbách do Poslanecké sněmovny roku 2013 tedy vznikla v České republice zcela nová politická situace, kdy vedle sebe existují dva typy politických stran. Jsou jimi strany zavedené, s tradicí a s prvky stran masových a proti nim se vytvořily strany nové, založené na elitářském a manažerském typu. Tyto nové subjekty se s érou stran masových rozcházejí, protože mezi jejich charakteristické prvky patří minimální členská základna, de facto neexistující organizační struktura, omezený počet demokratických mechanismů, dle kterých by se řídilo vnitrostranické rozhodování, minimální program a dominantní postavení vůdčí osobnosti. Ačkoli jsou i díky tomuto výčtu flexibilnější ve volebním a politickém prostředí, mohou být více nepředvídatelné, nestabilní a mohou přinášet rizika oligarchizace. Volební zaměření elitářských stran manažerského typu nevykazuje známky jakéhokoli programu, nebo jen velmi málo propracovaného, namísto toho nabízí krátkodobé cíle, manažerské schopnosti, centralizaci, profesionalizaci, marketing a hlavně výrazné osobnosti s protestní ideologií proti zavedenému stranickému systému (Klíma, 2015).

Za vzor těchto manažersko-politických uskupení můžeme považovat hnutí italského magnáta a dřívějšího premiéra Itálie, Silvia Berlusconiho. Nikoli náhodou je s ním v České republice spojován Andrej Babiš (lídr hnutí ANO 2011) a přirovnání „Babišconí“ zjevně nepřekvapí. Další strany-firmy, které nějakým způsobem participovaly na vedení státu, jsou Věci veřejné, řízené Vitem Bártou, a Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury (Klíma, 2015).

Je nutné také poznamenat, že nové (ne)politické entity v českém stranickém systému po parlamentních volbách v roce 2013 nereprezentují pravici či levici, ale široký politický střed. Střední vrstvy obyvatelstva se vzbouřily a odklonily se od zavedených stran právě k novým subjektům. Odklon voličů nejvíce zasáhl, jak již bylo zmíněno, dva největší pilíře porevolučního stranického systému – ODS a ČSSD. Podle výzkumů veřejného mínění před parlamentními volbami 2013 odpovídá elektorát ANO 2011 profilu catch-all strany a vyhází relativně rovnoměrně z odpadlíků od levicových nebo pravicových parlamentních stran (zřejmě kromě KSČM, které má na celorepublikové úrovni disciplinované voliče). Lze říci, že nejvíce čerpalo z voličů ODS, ČSSD, VV a TOP 09. ANO 2011 získalo ve volbách do Poslanecké sněmovny 2013 rovnoměrnou podporu nejen napříč politickým spektrem, ale také socio-ekonomickým, neboť hnutí se podařilo získat důvěru mladé generace, dále voličů vyšších příjmových skupin, podnikatelů a

OSVČ a lidí s vysokoškolským vzděláním, kteří předtím tvořili základní voličstvo především ODS a TOP 09 (Klíma, 2015).

Oskar Krejčí ve své Knize o volbách (1994) charakterizuje rozhodující element voleb 1992, díky kterému vyhrála pravice, jako volebně pasivního, nerozhodného a roztěkaného voliče. Analogicky k roku 1992, se podařilo roku 2013 hnutí ANO vytvořit takové sociální prostředí, ve kterém středový či nerozhodnutý roztěkaný volič viděl své životní jistoty právě u tohoto hnutí. Volič s nejmenší stranickou angažovaností, nejmenší volební motivací, který nejméně sleduje politické dění, čímž je nejsnáze zmanipulovatelný. Tento volič v podmínkách stranické roztržiténosti veřejnosti, jíž se volební období předčasných voleb 2013 vyznačovalo, rozhoduje volby.

3.3 Stranický systém na lokální a regionální úrovni

Politický proces, potažmo stranický systém na lokální úrovni je determinován zejména sídelní strukturou a velikostí obce. Právě sídelní struktura je na území ČR historicky velmi roztržiténá a existují zde značné rozdíly ve velikosti obcí. Necelá čtvrtina všech obcí v ČR má méně než 200 obyvatel, ve více než 55 % obcí žije méně než 500 obyvatel. Obce s méně než 1000 obyvateli tvoří přes 77 % a se 2000 obyvateli 89,1 % ze všech obcí v České republice. Naproti tomu zde je 21 měst s populací přesahující 50 000 obyvatel. Do této poslední kategorie patří statutární město České Budějovice (Čmejrek, 2008; Čmejrek, 2013).

Lokální politika se od národní úrovně se zmenšující velikostí obce více odlišuje. Velký rozdíl je patrný na důvěře občanů v instituce spravující obec či stát. Na národní úrovni se více projevuje větší distance lidí od aktuálního celospolečenského dění a od centra moci. Zatímco na lokální úrovni vnímají voliči samosprávu relativně pozitivně, jak z hlediska akceschopnosti, tak z hlediska větší transparentnosti a dodržování demokratických norem. De facto zde nedochází k odcizení občana v rámci politické sféry nebo správy věcí veřejných. Na druhou stranu zvolené samosprávy nemusí mít dostatek kapacity ani síly k tomu, aby byly s to něco na lokální úrovni reálně ovlivnit (Čmejrek, 2013).

Dalším aspektem je stranická soutěž. Ve větších obcích je prostor pro vznik takového politického systému, v němž existuje pluralita zájmů a subjektů, uplatňuje se vzájemná soutěž, kontrola a vyvažování sil. Větší obce zároveň znamenají širší výběr kandidátů,

kompetentních pro výkon určité funkce. Pro velká města je také typická funkce stran, jako mediátora mezi občanem a politikou. Malé obce oproti tomu mohou mít problém dosáhnout určité plurality. Lokální politický systém (myšleno v malých obcích) je více založen na osobních vztazích a není zde potřeba mezi občana a politika vkládat ideologii nebo politickou stranu jako zprostředkující článek. Z tohoto důvodu ve většině malých obcí, v komunálních volbách, kandidují spíše nezávislí kandidáti než politické strany. Pokud kandiduje politická strana, má kandidátní listinu složenou převážně z nestraníků. Nicméně je potřeba od sebe odlišit nezávislého kandidáta a kandidáta bez politické příslušnosti. Kandidát bez politické příslušnosti navržený politickou stranou není nezávislým kandidátem. Tato informace je pro voliče důležitá z toho důvodu, že kandidáta na kandidátní listině volební strany, tedy i nestraníka, může zmocněnec odvolat, což v případě, že kandidátní listinu tvoří politická strana a nezávislý kandidát nebo jejich sdružení, učinit nelze. Pokud bychom měli hovořit o účasti parlamentních stran v komunálních volbách, tak ve velkých či větších městech (obcích) hrají parlamentní strany podobnou roli jako na národní úrovni. Úloha stran, které zastoupení v parlamentu nemají, je v tomto ohledu marginální. Ostatně postavení politických stran na lokální a regionální úrovni lze demonstrovat pomocí výsledků komunálních voleb a voleb do krajských zastupitelstev, přičemž regionální politická úroveň se více blíží úrovni celostátní (Čmejrek, 2008; Čmejrek, 2010; Čmejrek, 2013; Rigel, 2011; Šaradín, 2008).

Následující sub-kapitoly jsou rozděleny podle volebních období před rokem 2010/2013 a po těchto letech. Výsledky jednotlivých voleb jsou prezentovány v tabulkách uvedených v příloze této práce.

3.3.1 Komunální volby 1994 až 2006

Obecní volby roku 1994 byly vůbec prvními komunálními volbami, které se konaly v samostatné České republice. Účast byla relativně vysoká – 62,26 % voličů (Balík, 2008).

Dominantní stranou se v prvních komunálních volbách stala ODS. Tato pravicová strana získala téměř dvojnásobné množství hlasů druhé strany v pořadí – KSČM. Na třetím místě se umístili nezávislí kandidáti. Čtvrtá ČSSD a pátá KDU-ČSL získaly téměř stejné množství hlasů. ODA se umístila až na šestém místě a SPR-RSČ na sedmém, ačkoli měli republikáni vyšší počet kandidátů než ODA. Poprvé v

komunálních volbách 1994 kandidovala Demokratické unie a se svým volebním ziskem relativně uspěla. Naopak podobný výsledek nástupnické strany OF – SD(OH) byl marginální. Na počet mandátů vyhráli nezávislí, následování ODS a KSČM, naopak výsledek ČSSD, která se měla za nedlouho stát na téměř dvě dekády jednou z nejvýznamnějších stran na národní úrovni, nebyl nikterak významný. Nezávislí měli mnohem silnější pozici zejména v menších obcích, podobně jako KDU-ČSL, obě tyto strany totiž získaly poměrově mnohem méně hlasů, než obdržely mandátů. Pozice komunistů byla v malých i velkých obcích vyrovnaná. Zázemí ODS a ČSSD bylo hlavně ve velkých městech, přičemž u ČSSD je silnější pozice patrnější, neboť rozdíl v počtu hlasů a mandátů je téměř trojnásobný (Balík, 2008).

Voleb do obecních zastupitelstev v roce 1998 se zúčastnilo 46,74% voličů, čímž se tyto volby dostaly pod 50% hranici účasti. V následujících dvou komunálních volbách se sice účast pohybovala také na úrovni kolem 45 %, ale propad volební účasti z 62 % na 46 % byl nejvýznamnější ve srovnání jednotlivých volebních aktů srovnatelných typů voleb po roce 1990. Změnou oproti předchozím volbám byla odlišná politická situace. ODS se štěpila, vznikla US, což se projevilo i na komunální úrovni. Změnou prošly i vztahy mezi ODS, ODA a KDU-ČSL. Jak již bylo zmíněno, z parlamentní úrovně politiky vypadly SPR-RSČ a ODA. Komunální volby se konaly necelý půlrok po předčasných volbách do PS PČR a lze je chápat jako potvrzení voleb sněmovních nebo (v případě ODS) jako možnost reparátu za volby nepovedené (Balík, 2008).

Tyto volby opět vyhrála na počet hlasů ODS, ačkoli se její výsledek oproti předchozím volbám výrazně snížil. Naproti tomu se dařilo ČSSD, která ztrojnásobila počet mandátů a počtem hlasů předstihla KSČM. Radikální zvýšení počtu sociálnědemokratických zastupitelů znamenala, že sociální demokracii byla úspěšná i v menších obcích. KDU-ČSL posílila svoji pozici ve větších městech, neboť procentuální zisk jejich hlasů a křesel se téměř vyrovnal. Mandátů získali lidovci nejvíce a mohli se tak považovat oni za pomyslného vítěze voleb. Tento rok voleb do obecních zastupitelstev znamenal výrazné vyrovnání pozic velkých parlamentních stran v komunální sféře. Ovšem výsledky ODA byly marginální (Balík, 2008).

Od vzniku samostatné České republiky v pořadí třetí obecní volby 2002 zaznamenaly 45,51% voličskou účast. Další propad v souvislosti s účastí se neopakoval a v podstatě došlo spíše k její stabilizaci. Volby se konaly za změněných legislativních podmínek, neboť už opoziční smlouva obsahovala jisté snahy o změnu komunálního volebního

systemu: zavedení uzavírací klauzule (5 %), změnu metody přepočtu hlasů na mandáty (ze Sainte-Laguë na upravenou d'Hondtovu metodu), zvýšení počtu zastupitelů, po jejichž odstoupení se vypíší nové volby, a posledním novým prvkem bylo zvýšení percentuelního podílu hlasů pro posun v rámci kandidátky. Tyto změny Senát zamítl, ale navrhl úpravu z modifikovaného d'Hondtova dělitele na klasickou metodu začínající hodnotou 1. Výše klauzule byla zachována. Je také dobré dodat, že tyto komunální volby byly pro ODS první, do kterých vstupovala z ryze opoziční parlamentní pozice (Balík, 2008).

ODS, která (jako jediná z větších parlamentních stran) postavila do voleb nejmenší počet kandidátů, získala největší počet hlasů. Na počet mandátů vyšli nejlépe nezávislí. I na počet hlasů čtvrtá KSČM a pátá KDU-ČSL získaly více mandátů než ODS. ČSSD si od předchozích voleb pohoršila, rovněž strany KSČM a KDU-ČSL. Komunisté si pohoršili pouze v podílu získaných mandátů, přestože získali o necelých 500 tis. hlasů víc. Lidovcům poklesl zisk mandátů i hlasů, ale stále měla mezi politickými stranami nejvyšší počet mandátů (Balík, 2008).

U všech subjektů kromě nezávislých převažovaly podíly počtu hlasů nad podílem počtu mandátů, z čehož lze usoudit, že tyto subjekty měly silnější postavení ve větších obcích (městech) s početnějším zastupitelstvem a vyšším počtem voličů (Balík, 2008).

Rok 2006 znamenal změnu na parlamentní politické úrovni. US-DEU byla nahrazena Stranou zelených. Vláda ODS v říjnu, kdy se obecní volby konaly, nevládla s důvěrou sněmovny a byla tehdy v demisi. Komunální volby byly tedy jakýmsi testem a řešením patové situace. Někteří politici se vyjadřovali v tom smyslu, že by bylo vhodné vyčkat na uzavírání dalších dohod na parlamentní úrovni až po těchto volbách. Obecní volby tím získali na dalším významu a zúčastnilo se jich o procento více voličů než v roce 2002. K urnám jich přišlo 46,38 %. Byť je to navýšení relativně malé, jednalo se o první mezivolební nárůst účasti v komunálních volbách od roku 1990 (Balík, 2008).

Přestože v celkovém součtu stále vítězili na počet mandátů nezávislí, mezi parlamentními stranami už to nebyli lidovci, kdo měl největší zisk. Nejvyšší počet hlasů i křesel se podařilo získat občanským demokratům. Jako jediná z velkých stran jich obdržela více než jednu desetinu. Naopak ČSSD získala, v porovnání s ostatními parlamentními stranami, nejmenší počet mandátů. KDU-ČSL skončila co do počtu mandátů druhá a převis podílu mandátů nad podílem hlasů značil, že se KDU-ČSL

dařilo získávat mandáty i v menších obcích. Komunisté se v počtu získaných mandátů mezivolebně propadli. Na druhou stranu si pozici zlepšila tehdy parlamentní SZ, která ztrojnásobila od předchozích voleb svůj zisk podílu křesel i hlasů (Balík, 2008).

3.3.2 Komunální volby 2010 a 2014

Volby do obecních zastupitelstev na podzim roku 2010 se odehrávaly v již transformovaném systému relevantních politických stran na celorepublikové úrovni. Strany, jež nebyly úspěšné ve volbách do Poslanecké sněmovny, mohly svůj pád potvrdit, nebo se naopak realizovat a odrazit takříkajíc ode dna. Volební účast činila 48,50 % voličů a ve srovnání s předchozími lety se zvýšila o cca 3 procentní body (Vodička & Cabada, 2011).

Pro KDU-ČSL byly volby 2010 odrazem ode dna, na němž se ocitla po odchodu z Poslanecké sněmovny. Naproti tomu Strana zelených výrazný úspěch mezivolebně nezaznamenala, čímž potvrdila svoji nepříznivou situaci na parlamentní úrovni. Úspěch nemohly slavit ani Věci veřejné. TOP 09, jakožto nová strana na politické scéně, získala relativně dobrý počet hlasů a z výrazné převahy podílu hlasů nad mandáty bylo patrné, že její voličskou základnou byla velká města. KSČM se v porovnání s předchozími volbami propadla na podílech hlasů i mandátů (Vodička & Cabada, 2011).

Veliká změna nastala u dvou největších parlamentních stran, ale zejména u ODS. Občanští demokraté se poprvé od roku 1994 přemístili na třetí pozici s obrovským propadem preferencí. Rovněž si od předchozích obecních voleb pohoršili v podílu získaných mandátů. Částečnou příčinou poklesu je zmiňovaná dualita na pravici, kde část voličů ODS volila nový subjekt v podobě TOP 09 a zároveň nezávislé kandidáty, kteří se umístili na první příčce s nejvyšším počtem obdržených hlasů. Nezávislí si v tomto ohledu významně polepšili. Sociální demokracii také klesl volební výsledek, ale méně než v případě konkurenční ODS.

Následující a dosud poslední komunální volby z podzimu roku 2014 byly specifické tím, že se jednalo o komunální volební akt s nejnižší účastí od roku 1994. Volební účast činila 44,46 %, což znamenalo proti roku 2010 opětovný pokles o více než 4 %. Druhým specifikem těchto voleb bylo jejich konání jen necelý rok po zlomových volbách 2013 do Poslanecké sněmovny.

Situace z roku 2013 na parlamentní úrovni se opakovala i na úrovni komunální. Hnutí ANO 2011, byť s malým podílem mandátů, obdrželo velké množství hlasů a přeskočilo ostatní parlamentní strany. ANO v čele s Andrejem Babišem na vládní úrovni zažilo o rok předtím úspěch, a tudíž lze mluvit i o úspěchu na obecní úrovni v roce 2014. Velký rozdíl mezi podíly hlasů a mandátů charakterizoval silnou pozici ve velkých městech – hnutí zvítězilo v devíti ze třinácti krajských měst včetně Českých Budějovic. Sociální demokracie, která se výsledkem umístila až za tímto hnutím, výrazně propadla a z 23 statutárních měst vyhrála jen ve třech. Ve volbách o čtyři roky dříve jich však ovládla čtrnáct (Šídlo, 2014).

KSČM i TOP 09 zaznamenaly další propad podílu hlasů i mandátů. Lidovci si ovšem podílem křesel i hlasů polepšili a stále mezi nimi drží rovnoměrnou a stabilní úroveň. Porazeným v těchto volbách byla znovu ODS, která se po neúspěšných volbách do Poslanecké sněmovny a slabém zisku mandátů na obecní úrovni ocitla až na samém dně české politiky.

3.3.2 Krajské volby 2000 až 2008

První volby do krajských zastupitelstev v samostatné České republice se odehrály v roce 2000 s účastí 33,64 % oprávněných voličů. Konaly se v tomtéž roce, v jakém parlament přijal zákon o volbách do zastupitelstev krajů. Následně se konaly ještě čtyřikrát, v letech 2004, 2008, 2012 a 2016.

V prvních krajských volbách kandidovalo čtyřicet jedna politických uskupení, ale relevantního výsledku dosáhly pouze čtyři – ODS, ČSSD, Čtyřkoalice⁸ a KSČM. ODS vyhrála první krajské volby a zvítězila v sedmi krajích. Za ODS se umístila Čtyřkoalice, která obsadila krajů pět. Na třetím místě skončili komunisté, přičemž zvítězili pouze v jednom kraji. Z parlamentních stran dopadla nejhůře ČSSD. Na výsledku ČSSD se částečně podepsal vliv volebního cyklu, kdy strany vládnoucí na parlamentní úrovni získávají na úrovni regionální obvykle méně preferencí a přesunují se tu do opozice. Špatnému výsledku napomohla i dva roky předtím uzavřená koaliční smlouva, kterou řada voličů mohla považovat za jistý projev despektu (Šaradín, 2006).

Na přelomu let 2003 a 2004 realizovala agentura STEM šetření za účelem zjištění, zda by respondenti uvítali zvýšení pravomocí krajských samospráv na úkor vlády. 85 %

⁸ Čtyřkoalici tvořila KDU-ČSL, ODA, US a DEU.

dotázaných (z celkových 7950) odpovědělo kladně. Již během funkčního období prvních krajských zastupitelstev byly pravomoci krajů posíleny, změněn byl i zákon o krajích. Obecně lze říci, že občané krajské samosprávě důvěřují více než vládní úrovni. Vyplývá to také z dalšího dotazníkového šetření agentury STEM, kde 55 % občanů uvedlo, že více důvěřují regionální reprezentaci. Zatímco vládě tehdy důvěřovalo pouze 26 % respondentů. Také je dobré připomenout, že se druhé krajské volby konaly necelého půl roku po volbách do EP, které způsobily stranickou krizi v ČSSD. Tato krize naopak posílila opoziční ODS. Výsledek voleb do EP tak výrazně ovlivnil i následující krajské volby (Šaradín, 2006).

Krajským volbám 2004 znovu jednoznačně dominovala ODS, které se podařilo získat přes třetinu všech preferencí. Tento výsledek ODS zaručoval rozhodující vliv v regionální politice. Druhé místo patřilo KSČM a třetí ČSSD. Čtyřkoalice již neexistovala a samostatně kandidující KDU-ČSL se podařilo vyhrát alespoň v jednom kraji, neboť ODS se svým výsledkem vyhrála ve dvanácti zbylých krajích. Celková volební účast činila 29,62 % a oproti roku 2000 klesla o 4 %. (Šaradín, 2006).

Krajské volby roku 2008 zaznamenaly nejvyšší volební účast v tomto typu voleb. Voleb se účastnilo 40,30 % občanů. Od roku 2000 a ani poté, v letech 2012 a 2016, účast voličů nebyla tak vysoká, naopak docházelo k postupnému poklesu (Český statistický úřad, 2017).

Ve volbách drtivě zvítězila ČSSD a nahradila ODS v pozici vůdčí a nejvlivnější strany na regionální politické úrovni. Výsledek voleb umožnil sociálním demokratům nahradit ve všech krajích dosavadní hejtmány občanských demokratů (v kraji Jihomoravském hejtmana KDU-ČSL) za hejtmány sociálnědemokratické. Druhá za ČSSD skončila ODS, pro kterou byly tyto volby prohrou. ODS de facto přišla o vedoucí pozici v dosavadních dvanácti krajích. Třetí se umístila KSČM a čtvrtou pozici obsadila KDU-ČSL (Český statistický úřad, 2017, iDNES, 2017a).

Volby do krajských zastupitelstev 2008 jsou další ukázkou působení volebního cyklu, v němž opoziční strany na parlamentní úrovni, kritizující vládní strany (koalici) za jejich chyby, získávají přízeň voličů ve volbách druhého řádu. De facto se jedná o podobnou situaci, jako v letech 2000 a 2004, kdy byla u moci ČSSD a ODS dominovala krajské politické úrovni. Rok 2008 byl diametrálně odlišný, u moci byli občanští demokraté a

voliči dali prostřednictvím svých hlasů v krajích prostor naopak pro realizaci politiky levicové (Vodička & Cabada, 2011).

3.3.3 Krajské volby 2012 a 2016

Volební rok 2012 nebyl jen soubojem nejsilnějších parlamentních stran, přeneseným na krajskou úroveň, ale také se zde projevila změna orientace voličů směrem k regionálním stranám a uskupením. Tato změna mohla být zapříčiněna tím, že regionální strany a koalice nebyly zatíženy korupčními skandály a jinými kauzami. Regionální uskupení se také více soustředila na problémy jednotlivých krajů než na celostátní témata a lépe reagovala na nálady ve společnosti. Volební účast byla 36,89 %, čímž klesla mezivolebně o necelé 4 procentní body (Čermák, 2013).

Volby přinesly výrazné vítězství levicově orientovaných stran – ČSSD a KSČM. Zvítězila sociální demokracie a na druhém místě skončili komunisté. Ačkoli KSČM byla skutečným vítězem těchto voleb, neboť se jí podařilo přetáhnout část voličů sociální demokracie a zároveň neztratit své skalní voliče. Třetí místo obsadila ODS. Pro ODS znamenal výsledek jen další úpadek a ztrátu politické moci. TOP 09 a STAN kandidovaly v koalici a skončili až čtvrtí. Poslední místo patřilo KDU-ČSL (Čermák, 2013; Dostál, 2012).

Na první pohled se zdálo, že poraženými byly pravicové strany, nicméně jím byla ve skutečnosti i ČSSD. Sociální demokracie, opoziční strana na vládní úrovni už od roku 2006, tedy osm let, nedokázala svůj potenciál přetavit do výraznějšího úspěchu v těchto krajských volbách. Vyhrála jen v devíti krajích a v Plzeňském kraji obdržela shodný počet mandátů jako ODS, ačkoli občanští demokraté zde získali více hlasů. Ve dvou krajích získali nejvíce mandátů komunisté a v Libereckém kraji zvítězili Starostové pro Liberecký kraj (SLK). Kromě přesunu sociálnědemokratických voličů ke KSČM byl i druhým důvodem neúspěchu ČSSD vzestup zmíněných regionálních stran, respektive stran účinkujících mimo Poslaneckou sněmovnu (Litomiská, 2012; Šaradín, 2012).

Přesuneme-li se o čtyři roky dále, k volbám do zastupitelstev krajů 2016, zjistíme, že se voličská účast znovu snížila o více než 2 procentní body na 34,57 %. Ve výsledcích krajských voleb 2016 se také významně odrazily otřesy ve stranickém systému na parlamentní úrovni, neboť celé tyto krajské volby ovládlo jednoznačně hnutí ANO 2011. Byť nevyhrálo ve všech krajích, tak jich obsadilo hned devět. Na relativně nové politické uskupení to byl nebývalý úspěch. Nejsilnější vládní strana – ČSSD si pohoršila

a skončila druhá. Sociální demokracii se podařilo uhájit pouze dva kraje: kraj Jihočeský a Vysočinu. Na třetím místě se umístila KSČM, přičemž tato strana zaznamenala ještě vyšší ztrátu než sociální demokraté. ODS obsadila až čtvrté místo a pátá skončila KDU-ČSL, která zvítězila v kraji Zlínském. Pro samostatně kandidující TOP 09 znamenaly krajské volby v roce 2016 neúspěch. V posledním kraji – Libereckém, zvítězila s velkým náskokem strana Starostové pro Liberecký kraj (Redakce DR, 2016; iDNES, 2017).

4 Teorie volebního chování

Volební chování je možné popsat ve dvou rovinách: v rovině individuální a rovině agregované. Každý volič je ovlivněn řadou faktorů: axiologickými (systém hodnot a religiozita obyvatel), ekonomickými (životní úroveň a sociální postavení), strukturálními (rozvrstvení společnosti např. z hlediska vzdělání). Naproti tomu existují i vlivy krátkodobé: volební kampaně, média, straničtí lídři nebo negativní jevy ve formě skandálů a různých kauz. Hodnocení stranických vůdců ze strany veřejnosti může být také poměrně důležitým faktorem pro politické strany, neboť napomáhá zvýšení podpory dané strany, pokud je onen kandidát pro stranu přítěží a podaří se ho záhy vyměnit za vhodnějšího (Cabada & Kubát et al., 2007, Heywood, 2008).

4.1 Volební chování individuální

Voličské chování v individuální rovině je charakterizováno třemi způsoby: hlasem sounáležitosti, hlasem názoru a hlasem výměny. První z uvedených – hlas sounáležitosti je výrazem stálosti. Toto volební chování je důsledkem pozice voličstva v sociopolitické struktuře společnosti. Voliči odevzdávají hlasy na základě toho, jakým způsobem se identifikují s různými politickými silami tvořícími svazky s konkrétními společenskými skupinami. Hlas sounáležitosti je tedy důsledkem stranické a sociální identifikace. Voliči neanalyzují politickou nabídku, ale rozhodují se v souladu se svojí názorovou orientací k dané straně. Hlas sounáležitosti může být dokonce děděn z generace na generaci. Je vázán k pocitu vlastní identifikace a díky tomu je vliv změn v politice nebo volební kampani v tomto případě omezen a voličské chování na základě sounáležitosti lze označit za velmi stabilní (Cabada & Kubát et al., 2007).

Druhým typem individuálního volebního chování je takzvaný hlas názoru. Jedná se o druh voličského hlasu, jako výsledku racionální volby z vícera politických nabídek, například volebních programů. V podstatě je to instrumentální prostředek pro dosažení konkrétního cíle. Volič poměřuje zisky a ztráty spojené s daným rozhodnutím a v případě, že je tato bilance pozitivní, tak volič přijme ono volební rozhodnutí. Především komunikace a organizační struktury jsou nástrojem dosažení hlasu názoru. Klíčovými prvky jsou v tomto systému zaprvé masmédia – prostředky, jež nám poskytují informace pro správné rozhodnutí a zadruhé úroveň vzdělání. Díky vzdělání

volič disponuje takovými vědomostmi, které mu umožní učinit dle něho racionální a správnou volbu (Cabada & Kubát et al., 2007; Heywood, 2008; Krejčí, 1994)

Posledním typem volebního chování individualit je hlas výměny. Tento typ voličské preference je charakteristický silným poutem mezi voličem a volenou osobou v podobě konkrétního kandidáta a nikoli obecné politické síly. Na rozdíl od hlasu názoru, je tento typ volebního chování výrazem okamžitého a personalizovaného kontaktu voliče s kandidáty (Cabada & Kubát et al., 2007).

4.2 Volební chování agregované

Podobně jako v případě individuálního volebního chování, tak i zde existují tři klíčové zdroje volebního chování agregovaného. Jsou jimi stabilní stranické loajalita, přesun volební podpory- změna stranické loajality a zánik stranické loajality. Pokud hovoříme o stabilní stranické loajalitě, tak mluvíme o neměnnosti chování voličů. Jinými slovy, občané volí stále stejná politická uskupení, což je důsledkem oné silné loajality, kterou vůči těmto uskupením chovají. Stranická loajalita se může projevovat dvojitým způsobem: stranickou identifikací nebo sociálně-strukturální identifikací. Sociálně-strukturální identifikace se také nazývá sociologickým modelem hlasování (Cabada & Kubát et al., 2007; Heywood, 2008; Krejčí 1994).

Sociologický model voličského chování je založen na spojení s určitou skupinou ve společnosti, sociálním statusem a akceptací společných hodnot (třída, náboženství, gender nebo etnicita). Naproti tomu stranická identifikace vychází z loajality vůči konkrétní politické straně (Cabada & Kubát et al., 2007; Heywood, 2008).

Dalším zmíněným typem agregovaného volebního chování je přesun volební podpory, jinými slovy volič přestane volit dosavadní stranu, se kterou se dříve identifikoval, a přesune svoje preference na jiné politické uskupení. Tato změna může být způsobena vývojem sociální báze tradiční podpory politické straně. Přesun volební podpory lze dále rozdělit na přesun kritický a přesun postupný. Postupný přesun podpory se také dělí, a to na sektorový a vyplývající z prostředí. Kritické přesuny jsou méně časté a znamenají náhlé změny volebního chování spojeného s přeskupením stranického systému. Postupný sektorový přesun preferencí se projevuje výměnou podpory mezi jednotlivými stranami, kdy politický subjekt ztratí určitou část voličů, ale vyrovná ji

podporou skupiny jiné. Zatímco postupný přesun nemohou politické entity kontrolovat a je více důsledkem proměn ve společnosti (Cabada & Kubát et al., 2007).

Posledním zmiňovaným typem agregovaného volebního chování je zánik stranické loajality. Projevuje se u politických stran, které přestávají plnit svoje tradiční funkce a místo nich se do volebního procesu dostávají hnutí či zájmové skupiny. Voliči tato nová uskupení považují za efektivnější ve výkonu dotyčné funkce (Cabada & Kubát et al., 2007).

4.3 Faktory ovlivňující volební chování

Na začátku kapitoly byly zmíněny obecné množiny faktorů, které mají vliv na voličské rozhodování. V této souvislosti Heywood (2008) uvádí, že zejména stav ekonomiky je hlavním a taktéž krátkodobým faktorem ovlivňujícím volební chování. Jedná se o odraz skutečnosti, že popularita vlády závisí na takových ekonomických proměnných, jakými jsou například nezaměstnanost, inflace, příjmová stránka státního rozpočtu apod. Důležitým se v tomto ohledu ukazuje optimismus v rámci vlastní materiální situace neboli faktor „dobrého pocitu“. Existuje teze, že vlády se snaží vytvářet předvolební konjunkturu za účelem znovuzvolení. Ovšem dodává, že na základě krátkodobých vlivů je obtížné vyvozovat závěry o vzorcích voličského chování.

Na druhou stranu, některé studie přisuzují ekonomické situaci v regionu jako faktoru sociálněgeografického prostředí pozici příčiny, respektive nezávislé proměnné, která výrazně ovlivňuje postoje voličů vůči ekonomickým tématům, jejich politické názory a voličské chování. Voliči z chudších regionů proto volí s vyšší pravděpodobností levicové strany, a to i v případě, že sami patří do výše postavené sociální třídy. Podobný mechanismus působí i na voliče v České republice. V regionech s vysokou nezaměstnaností převládá přesvědčení, že o zajištění pracovních příležitostí se má a priori postarat stát. Toto přesvědčení lze pozorovat i mezi lidmi, kteří sami nezaměstnaností ohroženi nejsou. Faktorem sloužícím jako zprostředkující mechanismus ekonomických šancí a příležitostí jsou politicky relevantní zájmy a potřeby voličů. Jinými slovy snaha o maximalizaci individuálního užitku (Bernard & Kostecký, 2014).

Bernard & Kostecký (2014) zmiňují ve své studii mezi sociálněgeografickými vlivy dále také takzvaný „friends and neighbours effect“ neboli „efekt souseda“ a

„neighbourhood effect“ – sousedský efekt. Na prvním zmíněném kontextovém vlivu lze vysvětlit, proč kandidáti získávají v lokalitách, kde žijí, nadprůměrnou podporu. Druhý faktor předpokládá, že voličské chování je ovlivněno komunikací v sousedství, která může být chápána jako prostá komunikace mezi sousedy, nebo v širším vymezení jako mikro-geografie každodenního života.

Vodička & Cabada (2011) ve své publikaci uvádí, že největší vliv na rozhodování voliče má jeho sociální postavení ve společnosti, hodnotová a náboženská orientace a vzdělání. Kupříkladu na základě své ekonomické situace volí zhruba dvě třetiny obyvatel. Vztaheno obecně na celou Českou republiku: vyšší příjmové skupiny by spíše volily pravicové strany, zatímco méně vydělávající sociální vrstvy sociální demokracii nebo komunistickou stranu. Autoři tvrdí, že voličskou základnu sociální demokracie tvoří především dělníci, kteří jsou nespokojeni s vývojem po listopadu 1989, neboť od té doby poměrně hodně vzrostly sociální nerovnosti. Řada voličů ČSSD se rovněž našla mezi zaměstnanci ve veřejném sektoru, např. mezi učiteli nebo státními úředníky. Rovněž Krejčí (1994) ke zmíněné vzdělanosti poznamenává, že omezuje možnosti tradičních disciplinovaných a hierarchicky organizovaných politických uskupení ovlivňovat politické a potažmo volební chování lidí.

Oproti tomu podnikatelé a lidé s vyššími příjmy dávají (nebo dávali) svoje preference především ODS. Liberální strany, jakými jsou TOP 09, SZ, dříve také US-DEU nebo ODA, volí intelektuální vrstva obyvatel. Jsou to převážně lidé, kteří se identifikují se změnou systému, ačkoli na ní nemusí přímo finančně profitovat. Voliči KSČM jsou především lidé důchodového věku, často bývalí členové strany, zklamaní z polistopadového vývoje. Jen malá část příznivců komunistů jsou mladí lidé. KDU-ČSL v absolutní většině volí věřící katolíci žijící v zemědělských oblastech jižních Čech, částečně Čech východních a jižní Moravy (Vodička & Cabada, 2011).

Další dva indikátory, které mohou ovlivňovat chování voliče, jsou volební klauzule a (před)volební preference. Volební klauzule má psychologickou úlohu v tom smyslu, že když si na ni volič zvykne, tak poté neodevzdává svoje hlasy straně, u které předpokládá, že tuto klauzuli nepřekročí. Pomocí volebních preferencí, jakožto aktuální míry sympatií s politickým uskupením nebo jednotlivcem, lze taktéž ovlivnit rozhodování občanů v rámci politického procesu a to několika způsoby: podpořit pravděpodobného vítěze, nepodpořit pravděpodobného vítěze, neboť vyhraje v každém

případě, a poslední možností je podpora malé strany, jejíž podpora rychle roste (Cabada & Kubát et al., 2007).

4.4 Volební účast

Účast ve volbách znamená souhrnnou intenzitu účasti obyvatel na správě věcí veřejných, která je vyjadřována v procentuálním podílu voličů, jež odevzdali své hlasy, ve vztahu ke všem občanům s aktivním volebním právem. Faktorů ovlivňujících volební účast je několik: právní podmínky – administrativní povinnosti občanů k získání volebního práva, typ volebního systému, politický systém, typ stranického systému a dále např. vzdělanostní struktura nebo struktura věková. Pokud je proces získání aktivního volebního práva administrativně náročný, volební účast je nižší. V případě volebního systému se uvádí, že většinové volební systémy účast snižují a proporční spíše zvyšují, neboť volič v poměrném systému cítí váhu svého hlasu a ví, že je větší šance, aby hlas nepropadl. U typu stranického systému závisí volební účast na množství stran. Bipartismus zvyšuje volební účast, neboť voličský hlas má větší váhu a volič zároveň volí vládu, přičemž systém více než dvou stran účast snižuje. V multipartismu vychází vláda z mezistranických a koaličních dohod a nikoli přímo od voličů (Cabada & Kubát et al., 2007).

Výše volební účasti může být však vykládána odlišně. Vysoká volební účast může být chápána jako výraz podpory a loajality společnosti vůči konkrétnímu politickému systému, tedy jakýmsi indikátorem kvality demokracie. Oproti tomu nízká účast je ukázkou apatie a znamená spíše oslabení demokratického systému. Naproti tomu existují teorie, že nízká volební účast je znakem konsenzu ve společnosti a lidé jsou s politickou reprezentací spokojeni a naopak vysoká účast indikuje napětí nebo krizi v politickém systému. Voleb se totiž neúčastní nejméně vzdělaná část obyvatel a dle sociologických výzkumů mají tito absentéři více autoritářsky orientovaná hodnotové tendence (Cabada & Kubát et al., 2007).

5 Cíle práce a metodika

Hlavní cíl této diplomové spočívá ve zjištění faktorů ovlivňujících politický proces a volební chování občanů ve statutárním a zároveň krajském městě České Budějovice. Těžištěm práce je analýza vývoje preferencí kandidujících politických uskupení v obci, v komparaci s regionální a celostátní úrovní. Jedná se o synchronní a zároveň diachronní komparaci tří typů již vybraných volebních aktů – voleb do Poslanecké sněmovny, voleb do krajských zastupitelstev a voleb do obecních zastupitelstev. Analýza a komparace bude dále prováděna za časové období od roku 1993 respektive od prvních komunálních voleb konaných po vzniku samostatné České republiky v roce 1994, až po rok 2016, kdy se konaly doposud poslední krajské volby.

Dalším primárním cílem je zjištění, zda se do volebního chování občanů města České Budějovice promítly otřesy ve stranickém systému na parlamentní úrovni v letech 2010 a 2013, jaký měli dopad na vývoj preferencí místních obyvatel v následujících volebních obdobích, a zda lokální stranický systém ve městě vykazoval po těchto otřesech tendenci kopírovat tehdejší situaci na parlamentní úrovni.

Sekundárním cílem je v rámci zvoleného tématu komparace vývoje volebního chování občanů Českých Budějovic s agregovanými preferencemi na celostátní úrovni a zároveň s preferencemi na úrovni krajské. Komparace je prováděna u vybraných politických uskupení pro všechny vybrané typy voleb.

Diplomová práce má charakter komparativní případové studie a využívá hlavní teoretické koncepce, vztahující se k lokální demokracii, participaci občanů na správě věcí veřejných, stranickým systémům a jejich vývoji a volebnímu chování obyvatel. Metodicky je tato diplomová práce založena na zpracování a komparaci dat Českého statistického úřadu a studiu dokumentů samosprávných orgánů a politických aktérů.

Strukturně je práce členěna do dvou hlavních částí: části teoretické a části analytické, které se dále dělí na kapitoly a sub-kapitoly. Teoretická část je složena ze tří kapitol. Úvodní kapitola teoretické části spočívá v deskripci obecných cílů, funkcí a kritérií voleb, charakteristik poměrného volebního systému, ze kterého vychází determinanty samotných volebních aktů, jejichž mechanismy jsou rozebrány záhy. Kapitola č. 3 se věnuje vývoji stranického systému na úrovni celého území České republiky v rámci FOE (volby do PS PČR) a SOE (krajské a komunální volby), přičemž se soustřeďuje na změny, které nastaly ve všech třech politických arénách po volbách do Poslanecké

sněmovny v letech 2010 a 2013. Poslední kapitola teoretické části přibližuje teorii volebního chování a faktory, které ho ovlivňují.

Analytická část je rozdělena do kapitol dle jednotlivých typů konaných volebních aktů, obsahuje zkoumané časové řady pro každý typ voleb a socioekonomické údaje ovlivňující volební chování. Analyzované časové řady jsou pro každý volební akt vyobrazeny v přehledné grafice. Výpočty a grafická zpracování byly prováděny v softwaru Microsoft Excel 2007. Komparace vývoje politického chování voličů byla realizována na základě výpočtů relativní odchylky. Pro účely srovnávání výsledků Českých Budějovic a agregovaných výsledků za celý Jihočeský kraj, byly České Budějovice od celkových krajských výsledků odečteny, aby nedošlo ke zkreslení výpočtů.

Primárními prameny použitými pro vypracování této diplomové práce byla odborná politologická literatura, odborné články v elektronických časopisech, komentáře a analýzy politologů, podpůrné materiály pro analýzy voleb a stranických systémů, Sbírká zákonů ČR, data Českého statistického úřadu a v neposlední řadě také články politických komentátorů a zpravodajských periodik.

6 Výsledky voleb v Českých Budějovicích

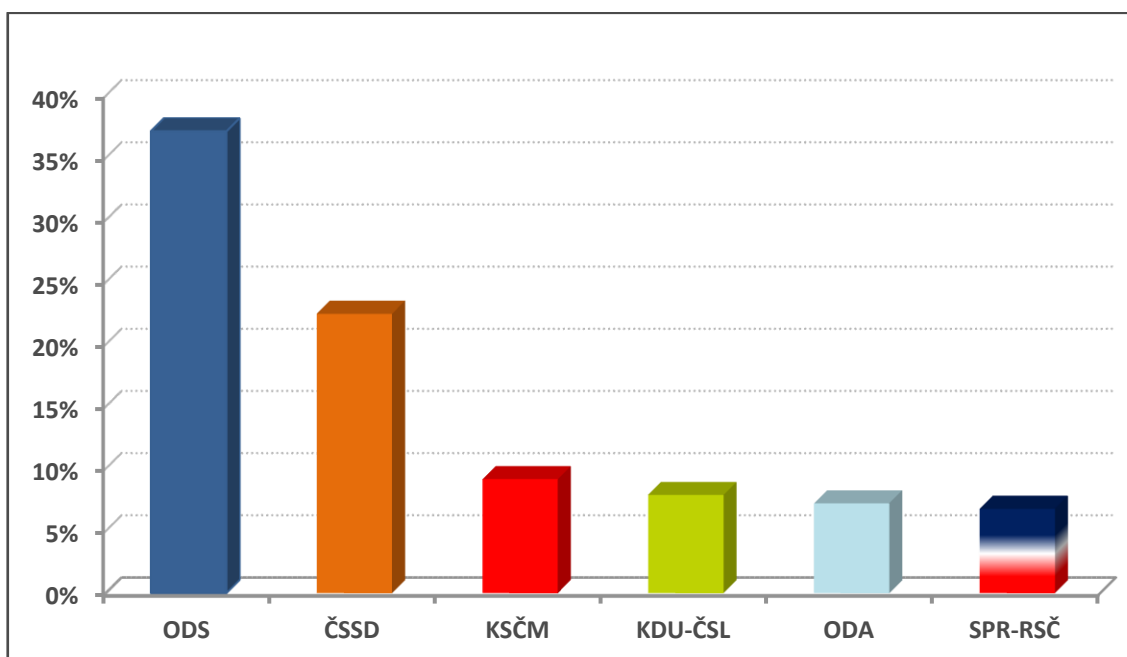
V této kapitole jsou analyzovány výsledky voleb, které se konaly v krajském městě České Budějovice v časovém horizontu 22 let, od roku 1994 až po rok 2016.

6.1 Výsledky parlamentních voleb 1996 až 2013

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1996

V prvních parlamentních volbách, po vzniku samostatné České republiky, se stále projevovala touha českých občanů, participovat na správě věcí veřejných, neboť volební účast tehdy činila 72,71 %. Ačkoli došlo ke snížení o téměř 13 procentních bodů oproti volbám do České národní rady v roce 1992, stále lze volební účast považovat za relativně vysokou. Výsledky parlamentních voleb demonstruje graf níže.

Graf 1 – Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 1996 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Tendence vyplývající z grafu odpovídají situaci, která panovala v celé zemi. I zde je vidět posílená pozice pravicové ODS, která získala 37,14 % hlasů českobudějovických voličů a zvítězila o téměř 15 procentních bodů před druhou ČSSD, která získala 22,47 % hlasů. Výsledek sociální demokracie v Českých Budějovicích, byť ani ne dvoutřetinový ODS, i v tomto případě naznačuje určité ukotvení a etablování této politické strany ve stranickém systému na parlamentní úrovni. Naproti tomu výsledky

KSČM a KDU-ČSL ukazují s jakým rozdílem nejen tyto, ale i další strany zaostávaly za prvními dvěma nejsilnějšími politickými hráči. Komunisté ve volbách získali přízeň 9,17 % voličů a lidovci obdržely 7,9 % platných hlasů. Na pátém místě skončila ODA se 7,22 % hlasů a těsně za ní SPR-RSČ s 6,78 %. Zde je potřeba dodat, že v celostátním průměru získala republikánská strana více hlasů než ODA a jejich umístění bylo opačné – SPR-RSČ skončila celostátně na pátém místě a ODA na šestém. Počet stran, kterým se podařilo v krajském městě překročit hranici volební klauzule je šest – tedy stejně, jako v celorepublikovém průměru. Celkově bylo v krajském městě kandidujících volebních stran čtrnáct, přičemž výsledky ostatních subjektů (těch co nezískaly 5 a více %) byly marginální.

Následující tabulka ukazuje procentuální i nominální počet obdržených hlasů politických uskupení, které překročili volební klauzuli. Ty subjekty, které tuto úroveň nepřesáhly, jsou zde souhrnně uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 1 – Zisky stran v parlamentních volbách 1996 v Českých Budějovicích

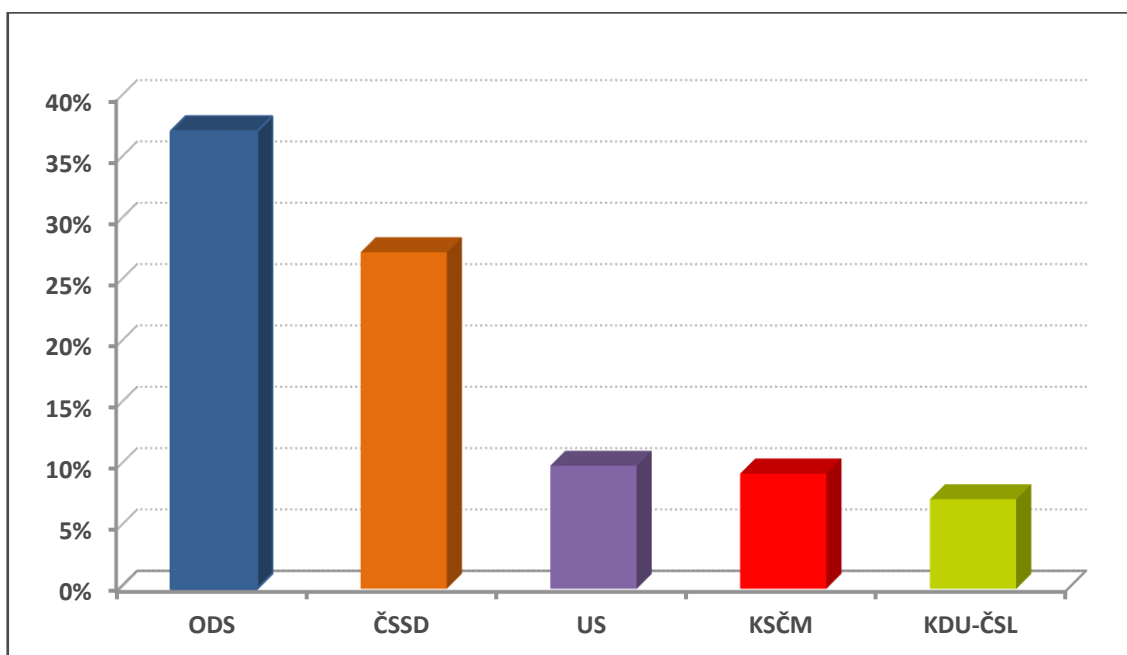
	Hlasy	
	Nominálně	%
ODS	20 980	37,14
ČSSD	12 696	22,47
KSČM	5 181	9,17
KDU-ČSL	4 004	7,9
ODA	4 081	7,22
SPR-RSČ	3 830	6,78
Ostatní	1 195	10,49

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 1998

Parlamentní volby 1998 byly volbami předčasnými. Volební účast v těchto volbách se oproti předchozím volbám navýšila o necelý 1 procentní bod voličů a dosahovala úrovně 73,3 %. Jednalo se o dosud poslední volby s takto vysokou voličskou účastí. Následující graf zachycuje výsledky parlamentních voleb a umístění jednotlivých stran.

Graf 2 – Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 1998 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

V těchto volbách je patrný rozdíl preferencí českobudějovických voličů oproti celostátním výsledkům⁹. S celkovými celostátními průměrnými výsledky zvítězila v parlamentních volbách 1998 ČSSD s 32,31 % a ODS skončila až druhá s 27,74 % platných hlasů. Zde je pořadí obrácené. V Českých Budějovicích získala nejvíce hlasů ODS, které obdržela 37,29 %. Druhé místo obsadila sociální demokracie s 27,43 % hlasů. Rozdíl mezi těmito dvěma nejsilnějšími stranami se v porovnání s předchozími volbami zmenšil, neboť ČSSD si polepšila o 5 procentních bodů. Výsledek ODS se také mírně zlepšil, ale jen v řádu desetin procent. Třetí skončila Unie svobody s 10,03 % hlasů voličů. Čtvrté místo obsadila KSČM, které získala podporu 9,39 % voličů a poslední, pátou stranou překročivší volební klauzuli se stala KDU-ČSL se 7,3 %. I zde je patrný rozdíl vůči celostátním průměrným výsledkům. Celostátně skončila na třetím místě právě komunistická strana (11,03 %), za ní lidovci (9 %) a US (8,6 %) skončila poslední, ačkoli v krajském městě obsadila třetí místo.

Obdobně jako v celorepublikovém průměru, tak i v Českých Budějovicích se SPR-RSČ nedostala do pásma relevantních stran a tudíž se počet politických subjektů nad hranicí 5 % snížil z předchozích šesti na pět. Celkový počet volebních stran kandidujících v Českých Budějovicích dosáhl počtu dvanácti stran. Následující tabulka zachycuje procentuální a nominální počty hlasů, jež tyto strany obdržely. Politické entity, které

⁹ Viz kapitola 3.1

nedosáhly nad hranici volební klauzule a jejichž zisk je marginální, jsou označeny jako *Ostatní*.

Tabulka 2 - Zisky stran v parlamentních volbách 1998 v Českých Budějovicích

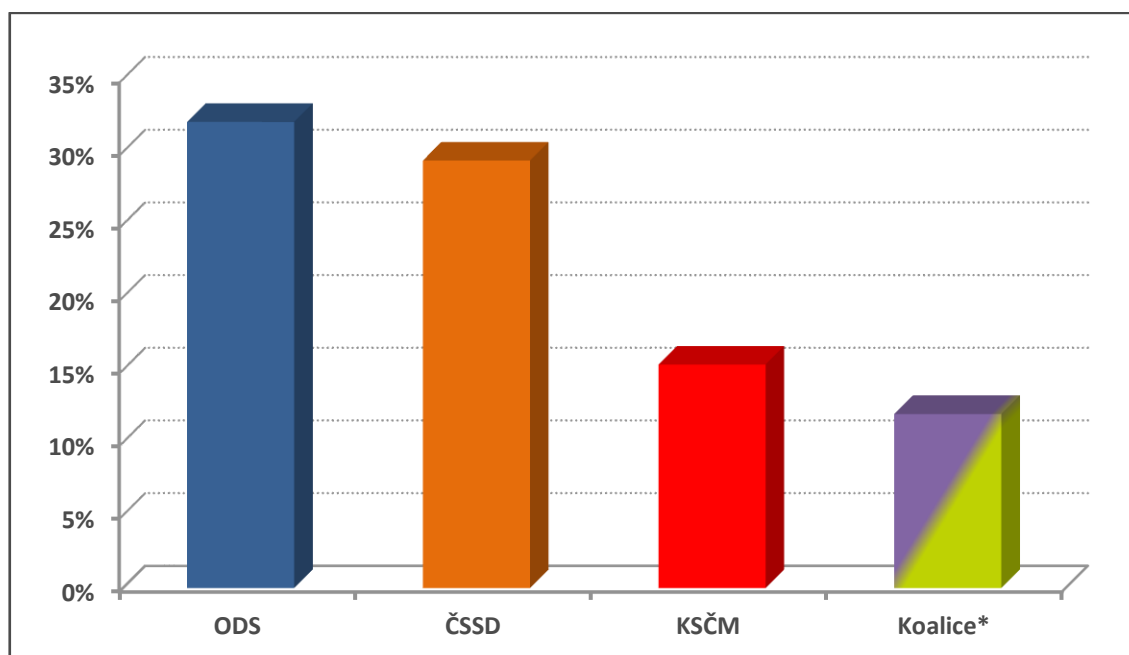
	Hlasy	
	Nominálně	%
ODS	21 330	37,29
ČSSD	15 689	27,43
US	5 739	10,03
KSČM	5 371	9,39
KDU-ČSL	4 178	7,3
Ostatní	1 985	8,55

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2002

Parlamentní volby v roce 2002 byly na rozdíl od předchozích, volbami řádnými a účastnilo se jich rámci Českých Budějovic 55,11 % oprávněných voličů. Na těchto volbách je znatelný vysoký propad volební účasti, o téměř 20 procentních bodů a zároveň se jedná o nejnižší volební účast v Českých Budějovicích u voleb do Poslanecké sněmovny, a to včetně posledních konaných voleb v roce 2013. Graf níže zachycuje výsledky voleb a umístění jednotlivých stran dle preferencí voličů.

Graf 3 - Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2002 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

**Jedná se o koalici KDU-ČSL a US-DEU*

Jak je z grafu patrné, tak první místo obsadila ODS se ziskem 32,07 % hlasů. Na druhém místě se umístila ČSSD s 29,41 % hlasů voličů. Vítězná strana a také nejsilnější pravicová – ODS si mezivolebně pohoršila u zdejších voličů o téměř 5 procentních bodů. Naopak sociální demokraté získali o 2 procentní body více hlasů než ve volbách předchozích. Pokud bychom srovnali tato umístění s celorepublikovým výsledkem, tak ten je přesně opačný. Parlamentní volby v roce 2002 vyhrála ČSSD se ziskem 30,2 % a ODS skončila až druhá s 24,47 % hlasů. Opět, jako v předchozích dvou volebních obdobích, se zde projevuje určitá náklonnost českobudějovických občanů k pravicovým politickým uskupením. Třetí místo patřilo KSČM s 15,38 % voličských preferencí. Komunisté si také oproti předchozím volbám v Českých Budějovicích o 5 procentních bodů polepšili. Na čtvrtém místě se umístila koalice KDU-ČSL a US-DEU, která obdržela 11,98 %. Zde je dobré poznamenat, že v rámci Jihočeského kraje získali oba obdržené mandáty poslanci za KDU-ČSL.

V pásmu relevance se v těchto volbách umístily pouze čtyři politické subjekty, tedy v mezivolebním srovnání se jejich počet opět snížil o jeden subjekt. Pořadí KSČM i Koalice se od celostátních výsledků nezměnilo. Celkový počet kandidujících volebních stran v Českých Budějovicích byl dvacet dva – o deset uskupení více než v předchozích volbách. Následující tabulka zachycuje nominální i procentuální výsledky kandidujících stran, přičemž strany, jež nepřekročily 5% práh a obdržely marginální zisky, jsou v tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 3 - Zisky stran v parlamentních volbách 2002 v Českých Budějovicích

	Hlasy	
	Nominálně	%
ODS	13 878	32,07
ČSSD	12 724	29,41
KSČM	6 657	15,38
Koalice	5 183	11,98
Ostatní	4 819	11,07

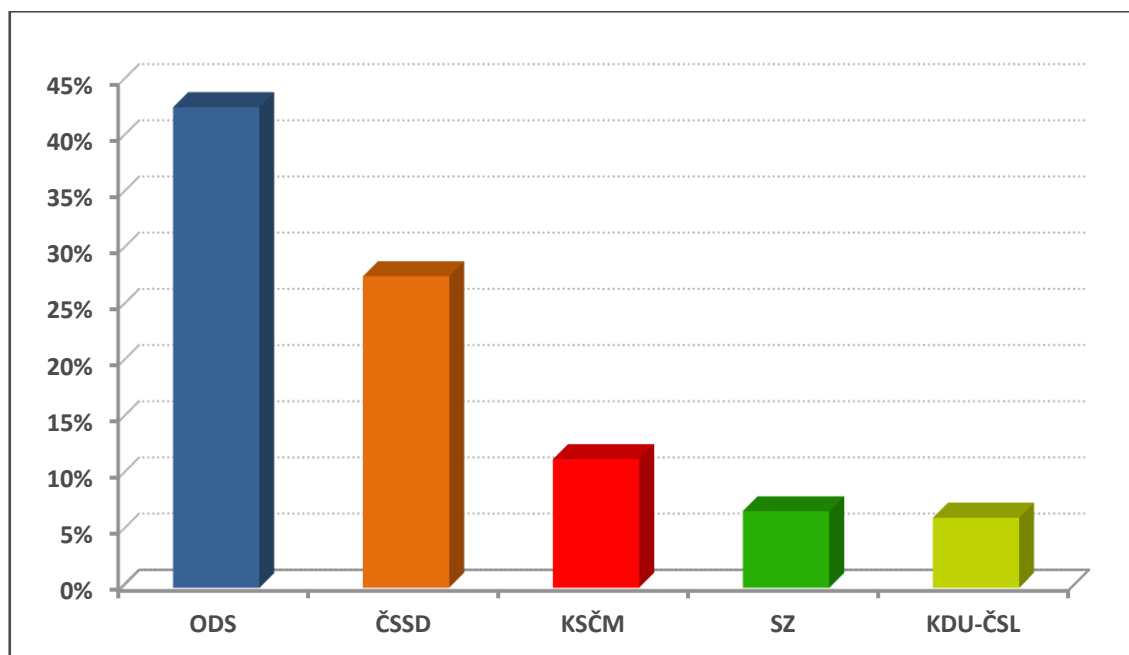
Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2006

Volební účast ve volbách do Poslanecké sněmovny 2006 činila 64,86 %. Mezivolebně se jednalo o navýšení o 9 procentních bodů. Stranický systém se ani v těchto volbách, z hlediska preferencí českobudějovických občanů, nějak razantně nezměnil. Stále

volbám dominovaly dvě nejsilnější strany – ODS a ČSSD. Ovšem přibyla do hry na celostátní úrovni zcela nová strana, což se odrazilo i na preferencích v Českých Budějovicích. Následující graf zachycuje výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2006 a umístění jednotlivých politických subjektů dle obdržených preferencí.

Graf 4 - Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2006 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Obdobně, jako v předchozích třech volbách do Poslanecké sněmovny, tak i v těchto zvítězila v Českých Budějovicích ODS, a to s velmi výrazným náskokem před druhou ČSSD. Občanští demokraté získali 42,77 % a sociální demokracie 27,33 % hlasů voličů. U ODS došlo k nárůstu 10 procentních bodů a ČSSD si naopak mezivolebně o 2 procentní body pohoršila. I přes více či méně výrazné změny ve voličských preferencích, se situace nezměnila a obě dvě nejsilnější strany dále dominovaly své polovině politického spektra. Na celostátní úrovni byl výsledek prvních dvou uvedených stran obdobný. Volby celostátně vyhrála ODS a ČSSD skončila taktéž druhá. Ačkoli rozdíl preferencí nebyl v celostátním měřítku tak markantní. Tento nepoměr pravděpodobně značí, že sociálním demokratům ve volbách roku 2006 se podařilo oslovit voliče nejen ve velkých městech, jakými jsou České Budějovice, ale také v malých obcích.

Na třetím místě, dle preferencí voličů Českých Budějovic, skončila KSČM s 11,45 % hlasů a pohoršila si tak o 3 procentní body oproti předchozím parlamentním volbám.

Zmíněným novým politickým subjektem se stala Strana zelených, která obsadila čtvrté místo s 6,81 % platných hlasů, přičemž celostátně skončila až pátá. Naopak, na celostátní úrovni čtvrtá KDU-ČSL, obdržela v Českých Budějovicích 6,24 % preferencí, a tudíž zde, v krajském městě, skončila poslední.

Kandidujících volebních stran bylo v rámci Českých Budějovic celkově devatenáct. Jejich počet se oproti předchozím volbám snížil o tři. Tabulka níže zachycuje nominální i procentuální zisky stran, které přesáhly 5% volební klauzuli. Strany s marginálními výsledky, jež tuto hranici nepřekročily, jsou v tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 4 - Zisky stran v parlamentních volbách 2006 v Českých Budějovicích

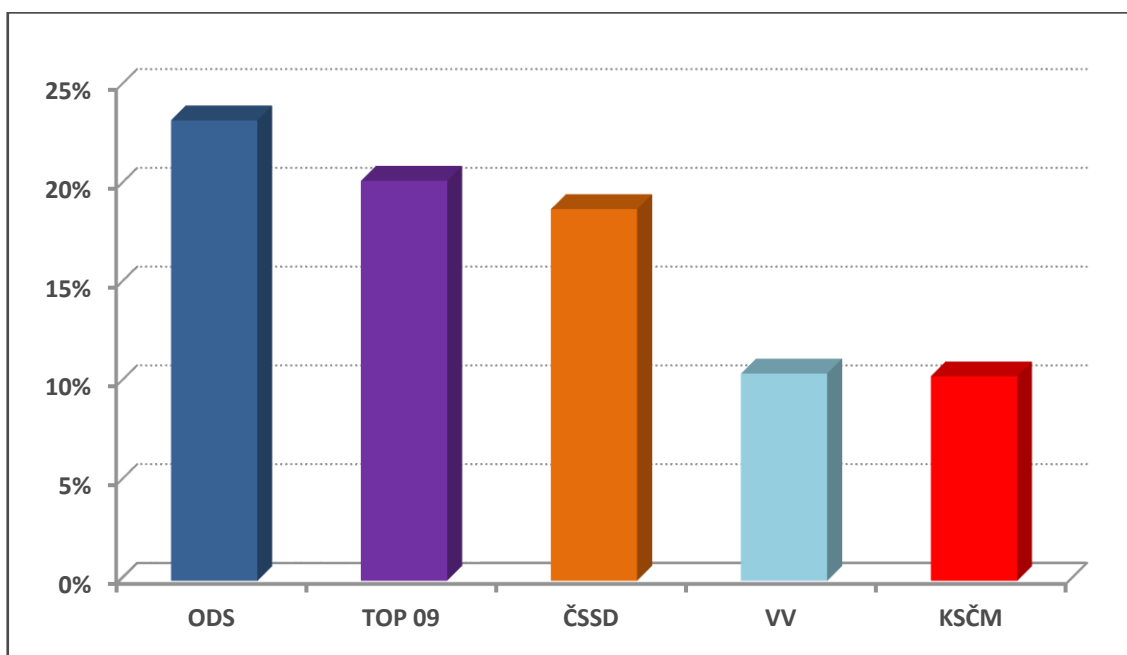
	Hlasy	
	Nominálně	%
ODS	21 379	42,77
ČSSD	13 863	27,73
KSČM	5 727	11,45
SZ	3 404	6,81
KDU-ČSL	3 119	6,24
Ostatní	1 375	4,93

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2010

Volby v roce 2010 znamenaly v celostátním měřítku změnu sil jednotlivých parlamentních stran. O rok dříve, v roce 2009, vstoupila do arény prvního řádu další nová politická strana – TOP 09. Kromě TOP 09 se v těchto volbách dokázala prosadit ještě jedna nová strana - Věci veřejné. Tento fakt reflektovali i voliči na jihu Čech, nicméně k volbám do Poslanecké sněmovny se jich v roce 2010 dostavilo mezivolebně o 1 procentní bod méně, tedy 63,72 %. Graf níže demonstruje zmíněný obecný pokles a celkovou změnu preferencí u všech stran v rámci relevantního pásma. Toto celkové oslabení tradičního stranického systému se, jak bude následně vidět, projevilo i na území Českých Budějovic.

Graf 5 - Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2010 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Přestože se opět volby v Českých Budějovicích nesly v duchu vítězství ODS, tak lze pozorovat citelný pokles jejích preferencí. Občanští demokraté sice vyhráli s obdrženy 23,31 % hlasů voličů, ale v porovnání s parlamentními volbami 2006 ztratili téměř 20 procentních bodů, což představuje radikální pokles téměř o polovinu. Tento pokles preferencí občanských demokratů se však promítl do zisku druhého politického uskupení, kterým byla TOP 09. Tato strana obdržela 20,25 % platných hlasů a možná ji lze považovat za jedno z největších překvapení volebního klání v Českých Budějovicích daného roku. I přes pouhou roční existenci, si dokázala získat přízeň českobudějovických voličů a obsadit druhé místo, hned za více než dekádu dominující ODS. Třetí příčku obsadila ČSSD se ziskem 18,82 %. Čtvrté Věci veřejné obdrželi 10,49 % hlasů a těsně za nimi s 10,35 % skončila KSČM.

Pokud porovnáme výsledek s celostátním průměrem, tak dostaneme zcela jiné pořadí. Celostátně vyhrála volby ČSSD (22,08 %), druhé místo obsadila ODS (20,22 %), TOP 09 skončila až třetí se ziskem 16,7 %. Čtvrté místo patřilo KSČM (11,27 %) a jako poslední skončily Věci veřejné (10,88 %). Na druhou stranu, bez ohledu na umístění, volební výsledek jak celorepublikový, tak (možná více zřetelně) v Českých Budějovicích, demonstruje zmíněný fenomén duality pravicového politického spektra, kdy vedle sebe stanuly dvě silné strany (ODS a TOP 09) a de facto soupeřily o hlasy

stejných voličů. Soupeření těchto stran vedlo k jejich vzájemnému oslabení, ačkoli TOP 09 mohla slavit spíše úspěch.

Počet stran v pásmu relevance se nezměnil a zůstal na pěti politických uskupeních, ale došlo zde ke změně (podobně jako v celostátním měřítku) dvou stran. Stranu zelených a KDU-ČSL nahradily strany TOP 09 a VV. Celkový počet kandidujících stran ve volbách do Poslanecké sněmovny 2010 v Českých Budějovicích byl sedmnáct. Následující tabulka zachycuje nominální i procentuální zisky stran, které přesáhli 5% hranici uzavírací klauzule. Další subjekty obdržely marginální preference a v tabulce jsou označeny jako *Ostatní*.

Tabulka 5 - Zisky stran v parlamentních volbách 2010 v Českých Budějovicích

	Hlasy	
	Nominálně	%
ODS	11 304	23,31
TOP 09	9 822	20,25
ČSSD	9 128	18,82
VV	5 089	10,49
KSČM	5 022	10,35
Ostatní	1 878	16,7

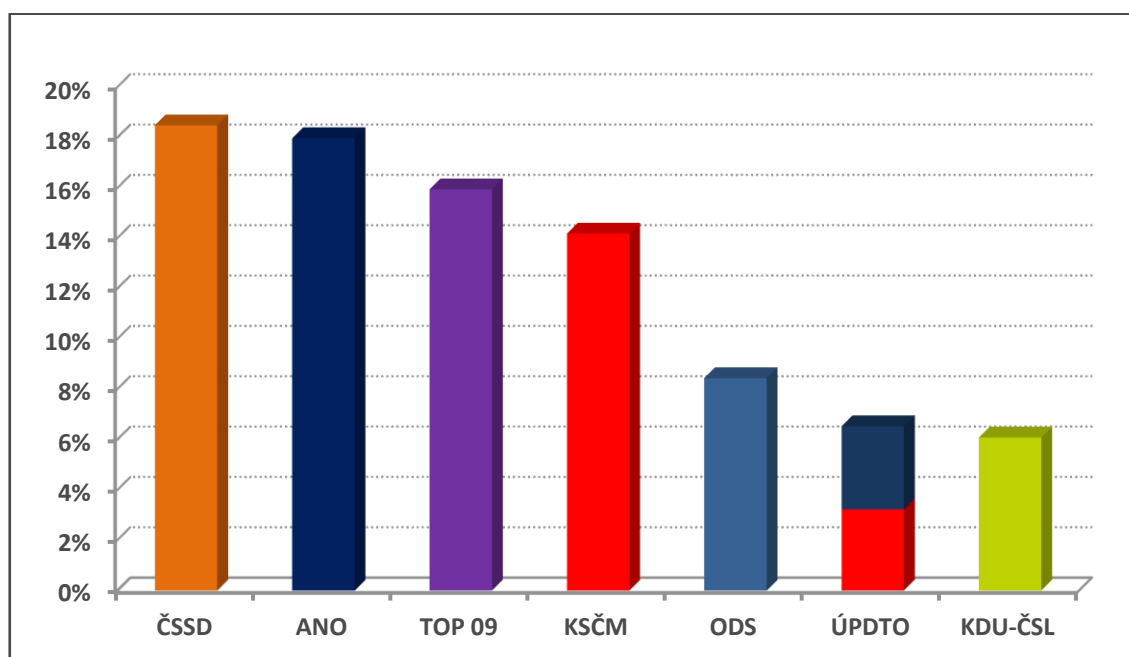
Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2013

Po skandálech pravicových politiků, zejména politiků ODS, došlo k rozpadu vlády a v roce 2013 se konaly nové předčasné volby. V krajském městě České Budějovice se těchto voleb do Poslanecké sněmovny účastnilo 60,65 % oprávněných voličů. Ve srovnání s předchozím volebním obdobím volební účast poklesla o více než 3 procentní body. Jak bylo zmíněno již v první části diplomové práce (viz kapitola 3.2), parlamentní volby v roce 2013 představovaly volební akt, který otrásl stranickým systémem napříč celým politickým spektrem, neboť narušil v podstatě neměnný vývoj struktury stranického systému o dvou hegemonních stranách (vyjma roku 2010, kdy ODS oslabila kvůli TOP 09, nicméně pravice jako taková si zachovala sílu). Otřesy způsobila nová politická entita, respektive dvě entity, které vstoupily do hry. První entitou bylo politické hnutí ANO 2011, založené miliardářem slovenského původu, Andrejem Babišem. I přesto, nebo právě proto, že se hnutí neprezentovalo jako politické, ale spíše jako „lidové“, tak získalo na popularitě především ve velkých městech a České Budějovice nebyly výjimkou. Druhou entitou byla strana s názvem Úsvit přímé

demokracie Tomia Okamury (další podnikatel a milionář). Strana Úsvit ovšem nedosáhla takového úspěchu, jako první zmíněné hnutí, ale podařilo se jí taktéž narušit stávající stranický systém. Mimo to, umístění jednotlivých politických subjektů bylo v celostátním měřítku a v Českých Budějovicích, na rozdíl od předchozích voleb, až na jednu výjimku, totožné. Výsledky parlamentních voleb za České Budějovice zachycuje následující graf.

Graf 6 – Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2013 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

První místo, dle údajů zachycených v grafu, obsadila ČSSD s 18,48 %. Na druhém místě se umístilo hnutí ANO 2011 se 17,97 % platných hlasů. V obou případech je umístění téměř totožné s celostátním průměrem. Celostátně volby vyhrála právě sociální demokracie a hnutí ANO 2011 skončilo taktéž druhé. Třetí pozici v Českých Budějovicích získala strana TOP 09 s obdrženy 15,94 % hlasů. V mezivolebním srovnání se jedná o snížení preferencí přibližně o 5 procentních bodů. Naproti tomu KSČM se 14,18 % hlasů voličů, si o 4 procentní body polepšila a obsadila čtvrtou příčku. Páté místo patřilo ODS s 8,44 % preferencí, šesté místo ÚPDTO, které obdrželo 6,53 % a poslední v pásmu relevance skončila KDU-ČSL s 6,08 % hlasů. Zde je ona jediná výjimka v umístění – celostátně skončili komunisté na třetím místě a až čtvrté místo patřilo TOP 09. Pozice ÚPDTO a KDU-ČSL se proti celostátním výsledkům nezměnily.

Je nutné říci, že vítězství ČSSD v rámci Českých Budějovic bylo v tomto ohledu unikátní, neboť v předchozích volbách se jí nikdy nepodařilo vyhrát. Od roku 1996 až po rok 2010 vždy zvítězila v Českých Budějovicích ODS. Tato skutečnost demonstruje, jak hluboko se „podařilo“ ODS politicky klesnout, nemluvě o dalším propadu voličských hlasů. Občanští demokraté dva roky po sobě ztratili více než polovinu svých preferencí, v roce 2013 dokonce skoro dvě třetiny.

Dalším patrným rozdílem od předchozích voleb je dosud největší počet stran překročivších volební klauzuli. Počet stran v pásmu relevance se změnil z předchozích šesti na sedm. Souhrnný počet politických uskupení, která podala v Českých Budějovicích kandidátní listinu, byl osmnáct. Tabulka níže ukazuje nominální a procentuální výsledky politických uskupení, které překročily 5% hranici volební klauzule. Zbylé strany, hnutí či sdružení jsou z důvodů marginálních zisků uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 6 – Zisky stran v parlamentních volbách 2013 v Českých Budějovicích

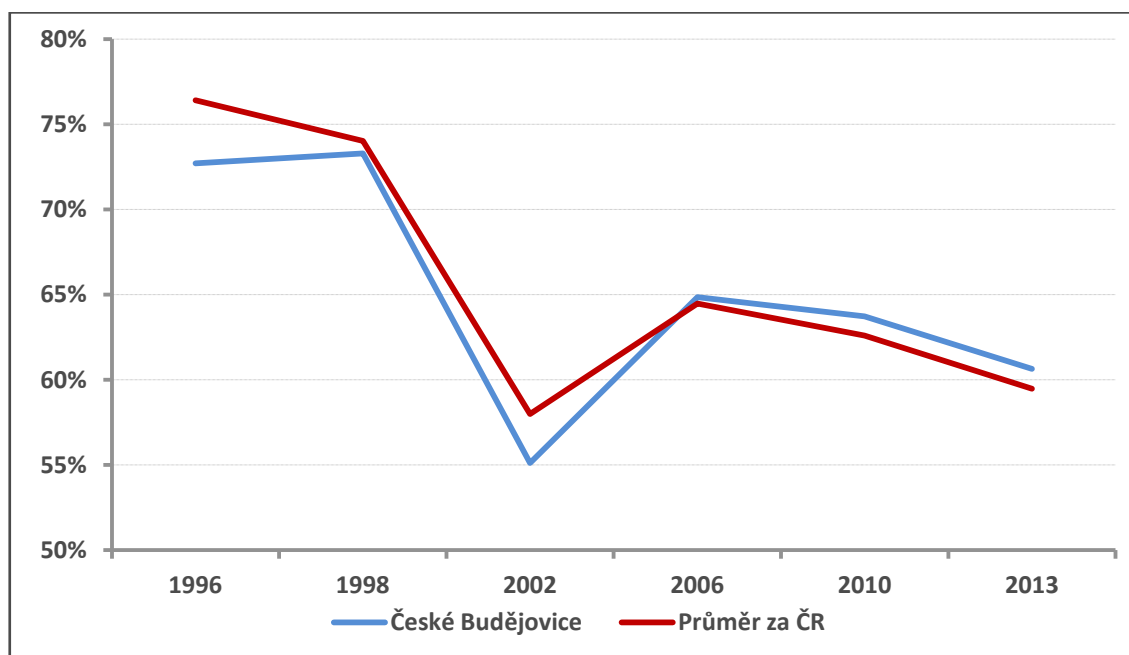
	Hlasy	
	Nominálně	%
ČSSD	8 434	18,48
ANO 2011	8 202	17,97
TOP 09	7 274	15,94
KSČM	6 472	14,18
ODS	3 852	8,44
ÚPDTO	2 983	6,53
KDU-ČSL	2 775	6,08
Ostatní	2 676	12,29

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

6.1.1 Vývoj volební účasti v parlamentních volbách 1996 až 2013

Údaje o vývoji volební účasti v parlamentních volbách od roku 1996, až po dosud poslední volby v roce 2013, jsou zachyceny v následujícím grafu. Zároveň je zde vývoj volební účasti voličů Českých Budějovic komparován s celostátním průměrem. Z důvodu lepšího zachycení rozdílů, začíná vodorovná osa na 50 %.

Graf 7 – Vývoj volební účasti ve volbách do Poslanecké sněmovny

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Z údajů zachycených v grafu lze pozorovat velmi podobnou tendenci vývoje volební účasti voličů Českých Budějovic vůči celostátnímu průměru. První polovina sledovaného období se vyznačovala převísem průměrné celostátní účasti nad účastí voličů krajského města, s tím, že se situace obrátila v roce 2006 a od té doby volební účast v Českých Budějovicích převyšuje celostátní průměr. Nejvyšší rozdíl v účasti je pozorovatelný u prvních parlamentních voleb 1996, kdy k urnám celostátně přišlo 76,41 % oprávněných voličů, zatímco v Českých Budějovicích 72,71 % a v následujících volbách 1998 se volební účast lišila o pouhých sedm desetin procentního bodu (ČB – 73,3 %; ČR – 74,03 %). Prudký pokles přišel ovšem o čtyři roky později ve volbách 2002, kdy účast rapidně poklesla o téměř 20 procentních bodů, v Českých Budějovicích dosahovala 55,11 % a průměrně za Českou republiku 58 %. Tehdy, dvě po sobě jdoucí volební období byla u vlády sociální demokracie a nechut' voličů jít volbám, ať už v krajském městě nebo celostátně, byla částečně zapříčiněna vnitrostranickými rozbroji uvnitř této strany a také problémy v dalších stranách, kdy se do finančních potíží dostala například ODA.

Následující volby roku 2006 s sebou přinesly opětovně vyšší volební účast, kdy k urnám v Českých Budějovicích přišlo o 9 procentních bodů více voličů a v celostátním průměru o 6 procentních bodů více. V letech 2010 a 2013 již účast v krajském městě mírně převyšovala celostátní průměr, ačkoli byla zaznamenána během

těchto volebních období další postupná klesající tendence. Druhý, spíše pozvolný pokles volební účasti lze vysvětlit obdobně, jako první zmíněný, jen na rozdílné politické straně. Od roku 2006 do roku 2010 respektive 2013 byla u moci pravicová ODS v koalici KDU-ČSL a SZ, později s TOP 09 a VV. Během prvních čtyř let (v roce 2009) padla vláda Mirka Topolánka a zemi musela spravovat až do roku 2010 vláda úřednická. Po roce 2010 zvítězila sociální demokracie, nicméně úkolem složit vládu byl pověřen tehdejší předseda ODS, Petr Nečas, který svým skandálem položil pravicovou vládu v roce 2013 znovu. Primárně tyto turbulence měli za následek klesající účast u parlamentních voleb.

6.1.2 Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení

Grafické znázornění dále (str. 58), zachycuje vývoj obdržených hlasů v parlamentních volbách od roku 1996 až 2013 u vybraných politických subjektů: ČSSD, ODS, KSČM, KDU-ČSL a v posledních dvou volebních obdobích též TOP 09 a ANO 2011. V grafu jsou porovnány výsledky voleb v Českých Budějovicích s výsledky celostátními, pomocí relativní odchylky. Vodorovná osa znamená celorepublikový výsledek dané strany a nanesené hodnoty odpovídají relativnímu rozdílu preferencí českobudějovických voličů od tohoto celostátního výsledku. V případě porovnávání podílů obdržených hlasů ve městě, s celostátním údajem, nebyly výsledky v Českých Budějovicích odečteny od celkových celorepublikových, neboť dochází jen k mírnému zkreslení výsledných hodnot, v řádu desetin procenta.

Data zachycená v grafu jasně ukazují, že během téměř celých dvou dekad až do roku 2013 dominovaly parlamentním volbám konaným v Českých Budějovicích strany z pravého politického spektra - do roku 2010 Občanská demokratická strana a během volebních období 2010 a 2013 převzala tuto roli pravicová TOP 09. Ve volbách roku 1996, kdy ODS zvítězila celostátně, činil relativní rozdíl v Českých Budějovicích oproti celostátnímu výsledku 25,4 % hlasů voličů a o dva roky později, kdy díky netransparentnímu financování, vnitrostranickým a zároveň koaličním problémům, byly vyhlášeny předčasné volby, získala ODS v krajském městě paradoxně ještě více preferencí. Ačkoli předčasné volby 1998 vyhrála celostátně ČSSD, tak v Českých Budějovicích zvítězila ODS s velkým náskokem a oproti celostátnímu zisku jejích hlasů, získala v relativním rozdílu o více než 34 % více. Jinými slovy, i přes problémy

této pravicové strany, jí českobudějovičtí voliči výrazně více podpořili a získala v krajském městě výrazně více, než byl její celkový republikový výsledek.

Parlamentní volby roku 2002 lze interpretovat obdobným způsobem, protože vykazují podobnou tendenci, nicméně se v těchto volbách začíná již projevovat sestupný charakter preferencí nejsilnější pravicové strany. Celorepublikově vyhrála v roce 2002 volby znovu ČSSD, ale ODS získala v Českých Budějovicích absolutně větší podíl hlasů (o 3 procentní body), a v porovnání s celostátním výsledkem obdržných hlasů voličů, dokonce o 31,1 % preferencí více. Nicméně mezivolebně a v relativní odchylce si ODS o 3 procentní body pohoršila. V letech 2006 se rozdíl snížil na 20,9 % a o čtyři roky později dokonce na 15,3 %, a to i přesto, že celostátně obě parlamentní volby ODS vyhrála.

Na datech zachycených v grafu lze znovu vidět první přelomový bod z roku 2010, kdy nastoupila TOP 09 a vytvořila na české pravici druhé politické křídlo. Zatímco se preference ODS obdržené od českobudějovických voličů stále více přibližují celostátním hodnotám, tak TOP 09 vykazuje ve volbách 2010 více než 21% pozitivní relativní rozdíl oproti výsledkům za celou Českou republiku a v roce 2013 dokonce téměř 33% relativní rozdíl ve prospěch Českých Budějovic.

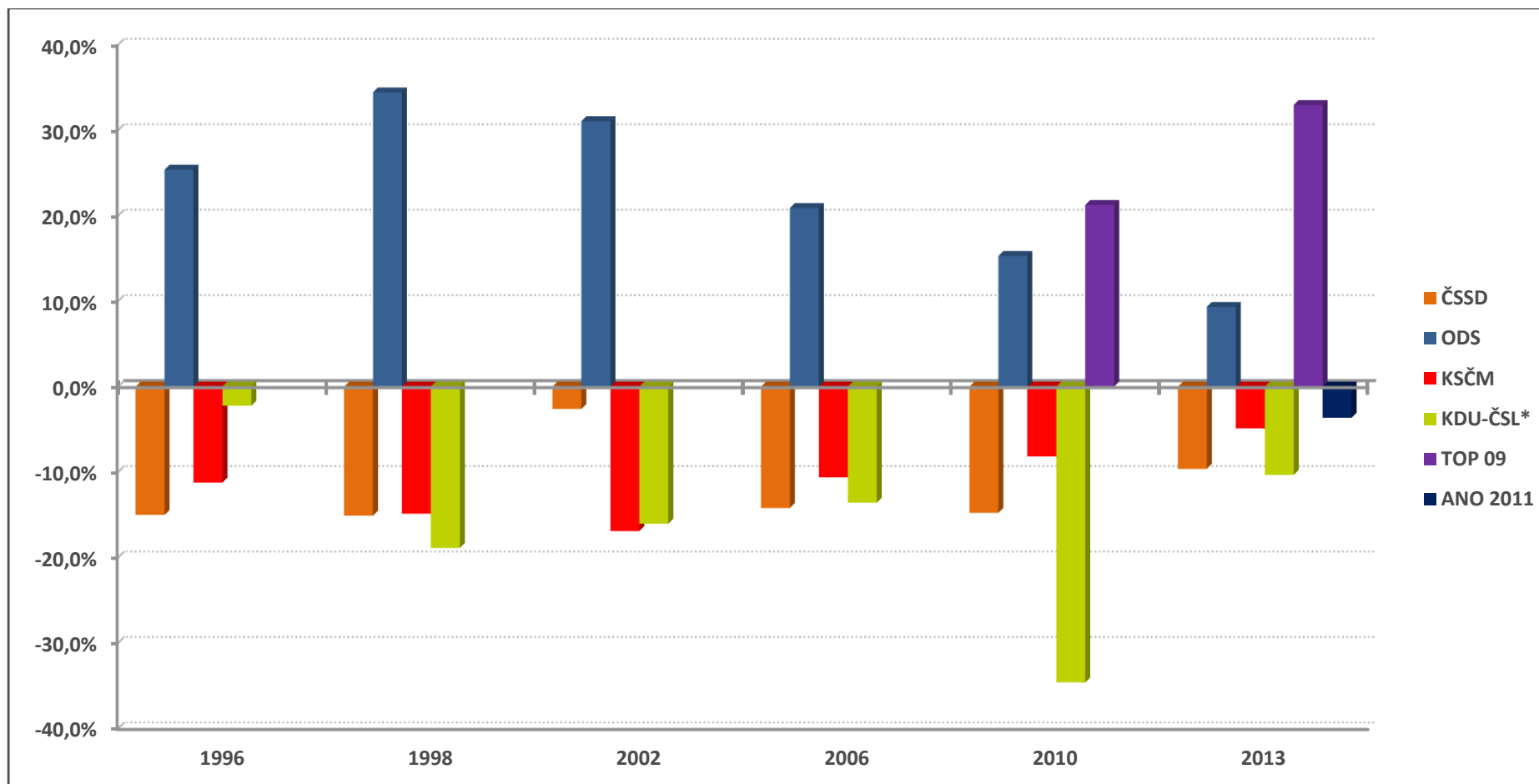
Naproti tomu vývoj preferencí levé strany politického spektra vykazuje ve všech volebních letech záporné hodnoty. Preference sociálních demokratů v prvních dvou zkoumaných volebních obdobích dosahovaly de facto totožných hodnot. V roce 1996 činila negativní relativní odchylka podílů hlasů ČSSD získaných v Českých Budějovicích oproti celostátnímu podílu 15 % a o dva roky později, v předčasných volbách, 15,1 %. Přestože celostátně ČSSD volby v roce 1998 vyhrála, tak českobudějovičtí obyvatelé volili tuto stranu v relativním rozdílu méně. Nejvíce se českobudějovické preference přiblížily celonárodním v roce 2002, kdy negativní odchylka dosahovala hodnoty 2,6 %. Ovšem následující volební období 2006 a 2010 znamenaly pro sociální demokraty v Českých Budějovicích opětovnou ztrátu, neboť v obou případech volilo ČSSD o 14,2 respektive 14,8 % méně voličů než v celorepublikovém měřítku. Na druhou stranu, rok 2013 lze považovat pro ČSSD v rámci českobudějovického elektorátu za relativně úspěšný. ČSSD v Českých Budějovicích ve volbách zvítězila a podíl hlasů získaných v tomto městě byl v relativním měřítku o 9,6 % nižší, než výsledek celostátní. Mezivolebně se tedy negativní odchylka snížila o více než 5 procentních bodů.

Podobnou tendenci jako sociální demokraté zažívala KSČM, ale její záporná relativní odchylka podílu hlasů nabyla vrcholu v roce 2002 a od té doby se s danými volbami blíží celostátním hodnotám. Nejmenší relativní rozdíl v preferencích vůči celorepublikovému výsledku, vykazují komunisté ve volbách 2013, kdy činil -4,9 %.

Lidovci, reprezentující politický střed, u voličů Českých Budějovic také během let tolik neuspěli. Nejnižší záporný relativní rozdíl preferencí KDU-ČSL je možné pozorovat v roce 1996, kdy se záporná relativní odchylka podílu hlasů získaných v Českých Budějovicích lišila o pouhých 2,2 % od podílu získaného za celou Českou republiku. V dalších volbách se tento negativní rozdíl prudce zvětšil, na -18,9 %. Nejvyššího rozdílu dosáhly lidovci v roce 2010, kdy nepřesáhli 5% hranici volební klauzule a nedostali se do pásma relevance. Tehdy, v Českých Budějovicích obdržela tato strana relativním rozdílem dokonce o 34,6 % hlasů méně, než celostátně.

Posledním politickým subjektem znázorněným v grafu je hnutí ANO 2011. Absolutně hnutí ANO skončilo v parlamentních volbách 2013 na druhém místě jak celostátně, tak v Českých Budějovicích, ale při přepočtu na relativní odchylku, hlasovalo pro toto hnutí o necelá 4 % méně voličů, než byl jeho celorepublikový výsledek.

Graf 8 – Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s celostátními výsledky (PS PČR)

Zdroj: Český statistický úřad (2017), výpočty a zpracování autor

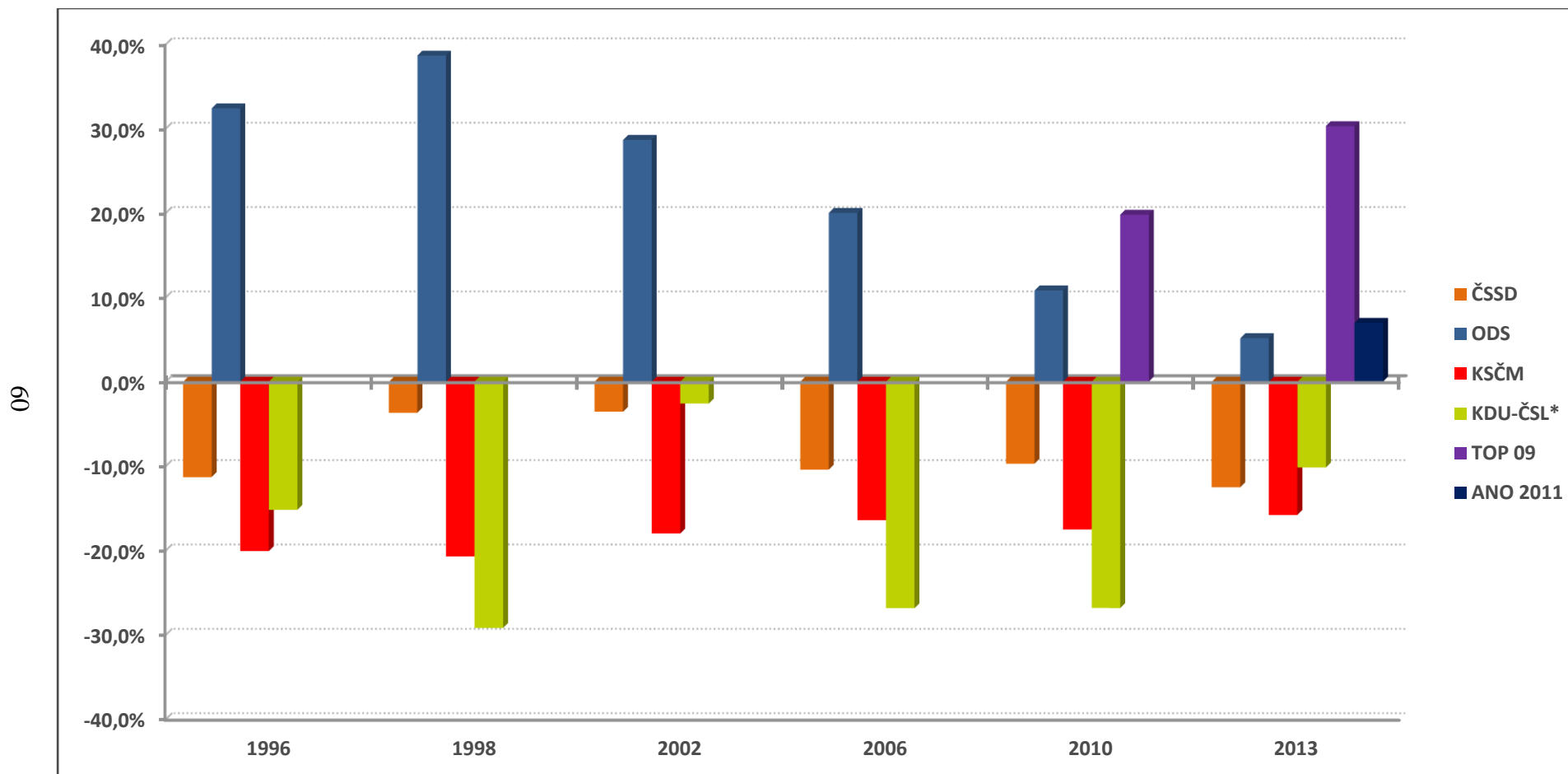
* KDU-ČSL kandidovala v roce 2002 v koalici s US-DEU

Pokud bychom shrnuli předchozí text, tak zachycené hodnoty ukazují, že město České Budějovice je od sledovaného roku 1996 primární výspou pravicových stran. Podíl lidí, hlasujících pro pravicové strany ODS a TOP 09, byl za celé sledované období v Českých Budějovicích proti celostátnímu výsledku mnohem vyšší, a to i v obdobích, kdy ODS neztvrdila v celorepublikovém měřítku. Naproti tomu preference levicové části politického spektra jsou v Českých Budějovicích vůči celonárodním výsledkům nižší, což znamená, že toto krajské město nelze považovat primárně za základnu levicového voličstva. Totéž platí i pro KDU-ČSL. Vedle toho, téměř vyrovnaný výsledek hnutí ANO z parlamentních voleb 2013 s celorepublikovými hodnotami může značit a potvrzovat, že toto hnutí dostalo celostátně rovnoměrnou voličskou podporu. Také ze zachycených hodnot vyplývá, že relativní rozdíl v počtu získaných preferencí se u ODS postupně blíží celostátním výsledkům, jinak řečeno, u českobudějovických voličů ztrácí pomalu na exkluzivitě. Na levici je postupné sblížení (byť z opačné strany) celostátních a českobudějovických preferencí více zřejmé u KSČM, avšak sociálním demokratům se tento deficit v posledních parlamentních volbách podařilo také mírně snížit.

Podobné srovnání výsledků parlamentních voleb je možné i vůči preferencím za celý kraj. Pro účely srovnání českobudějovických volebních zisků s průměrnými zisky za Jihočeský kraj, byly ovšem České Budějovice od výsledků za celý kraj odečteny, neboť by mohlo dojít k většímu zkreslení výsledných výpočtů, než v porovnání s celou Českou republikou.

Konstrukce následujícího grafu je stejná, jako v prvním případě, jen s rozdílem, že vodorovná osa představuje výsledky politických uskupení za celý Jihočeský kraj. Hodnoty na svislé ose zachycují relativní odchylku podílu hlasů českobudějovických voličů od těchto celokrajských výsledků. Výpočty jsou, jako v předchozím grafickém znázornění, realizovány pro parlamentní volby roku 1996 až po rok 2013.

Graf 9 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s výsledky za Jihočeský kraj (PS PČR)

Zdroj: Český statistický úřad (2017), výpočty a zpracování autor

* KDU-ČSL kandidovala v roce 2002 v koalici s US-DEU

Relativní odchylka preferencí pravicové ODS v Českých Budějovicích a v celém kraji je v tomto případě větší než u srovnání s výsledkem celostátním. V prvních dvou letech dosahuje relativní rozdíl 32 a necelých 39 %, zatímco v předchozím srovnání to bylo 25 a 34 % rozdílu obdržených hlasů. Je zde tedy zřetelněji vidět vyšší podpora ze strany českobudějovických voličů pro ODS, než je tomu ve zbytku kraje. O to strmější byl také pokles odchylky preferencí této pravicové strany a rychlejší posun ke krajským hodnotám. Relativní odchylka v podílu obdržených preferencí ve volbách 2013 činila pouhých 5,2 %, zatímco v předchozím srovnání s celostátním výsledkem byla o 4 procentní body vyšší. Když přihlédneme k výsledkům voleb, tak v letech 1996 a 1998 se projevuje již zmíněné pravicové smýšlení českobudějovických voličů, a to i přesto, že volby 1998 vyhrála sociální demokracie. Od parlamentních voleb 2002 se rozdíl preferencí ODS snižuje, a v roce 2010 a 2013 je naopak viditelné navyšování relativní odchylky u TOP 09. Přičemž v roce 2010 skončila TOP 09 v rámci kraje na třetím místě a o tři roky později se umístila až čtvrtá (v krajském městě bylo pořadí odlišné – v roce 2010 skončila TOP 09 druhá a v roce 2013 třetí). Tento výsledek znovu ukazuje na pravicové politické chování českobudějovického elektorátu, ale také přesun jeho pozornosti od ODS k TOP 09.

Při pohledu na levou část politického spektra je znatelné absolutní zmenšení relativních rozdílů preferencí zejména u sociální demokracie. Na druhou stranu se více liší volební chování v případě KSČM, kdy českobudějovický elektorát volí komunisty proti zbytku kraje mnohem méně. Tato tendence je diametrálně odlišná od srovnání s celostátními výsledky, kdy byla více zřetelná odchylka preferencí u ČSSD a naopak výsledky komunistů za České Budějovice se přibližovaly těm celostátním. Obdobný vývoj je vidět i u lidovců. Proti celostátním výsledkům, vykazují ty českobudějovické menší odstup, než proti výsledkům krajským (vyjma roku 2010).

Při porovnání obou grafů je dlouhodobý vývoj na pravici shodný – do roku 1998 narůstá relativní rozdíl preferencí ODS a od roku 2002 postupně klesá, byť v případě srovnání s krajem je pokles strmější, ale v posledních dvou volebních obdobích se, u obou komparací, preference pravicového elektorátu přesouvají od ODS k liberálnější TOP 09.

Levicové strany vykazují vývoj odlišný, neboť preference ČSSD spíše stagnují kolem 10 % od celostátních a ve druhém případě se naopak přibližují krajským výsledkům. U

KSČM, jak již bylo řečeno, je vývoj opačný – českobudějovické preference komunistů se v celkovém součtu vůči státu více přibližují a vůči kraji naopak oddalují.

Výpočty relativní odchylky preferencí hnutí ANO 2011 zachycené v prvním grafu naznačují, že elektorát Českých Budějovic volil toto politické hnutí v menším měřítku, než tomu bylo na celostátní úrovni, ačkoli negativní rozdíl není veliký (3 %). V druhém případě se ukazuje, že hnutí ANO získalo v Českých Budějovicích naopak větší podporu, než tomu bylo ve zbytku kraje, byť opět tato relativní odchylka dosahuje 7 %. Lze tedy říci, že se výsledky u ANO tolik neodchylují, ale v rámci celého státu mělo hnutí větší podporu, než v porovnání s Jihočeským krajem.

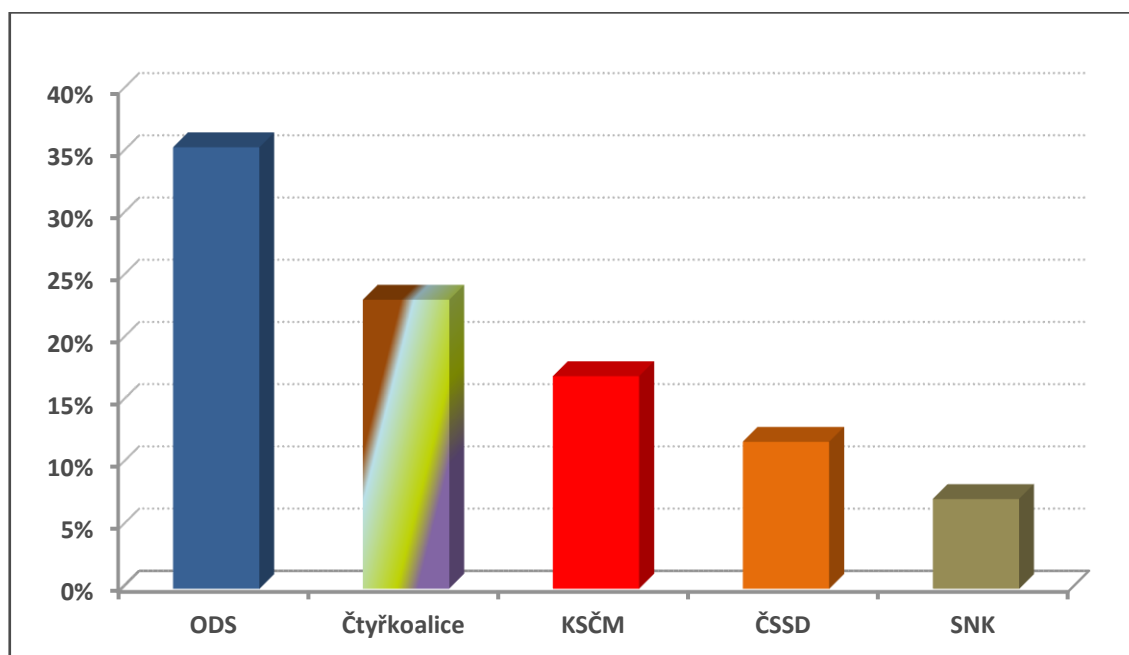
6.2 Výsledky voleb do krajských zastupitelstev 2000 až 2016

Výsledky krajských voleb v roce 2000

Prvních voleb do krajských zastupitelstev, od vzniku samostatné České republiky, se v Českých Budějovicích účastnilo 35,3 % oprávněných voličů, což je relativně malé procento v porovnání s volbami parlamentními. Důvodem nízké účasti mohl být fakt, že se tyto krajské volby konaly v polovině funkčního období levicové vlády, zvolené v předčasných volbách 1998 a voliči tudíž mohli vykazovat mírnou apatii vůči dění na politické scéně. Nízká volební účast v prvních porevolučních regionálních volbách je zajímavá také proto, že se tyto volby konaly tentýž rok, co vstoupil v platnost zákon o krajích a zákon o volbách do krajských zastupitelstev, a tudíž mohl být tento volební akt brán jako nový prvek demokratického procesu, jenž voliči umožňoval zvolit si svobodně své zástupce rovněž na úrovni kraje. Nicméně podobná euforie, jako v případě parlamentních voleb v 90. letech, kdy se účast pohybovala v rozmezí 95 až 75 %, se nekonala.

V následujícím grafu jsou zachyceny výsledky krajských voleb z roku 2000, konaných v Českých Budějovicích, a umístění jednotlivých kandidujících stran, které překročily 5 % volební klauzuli.

Graf 10 – Výsledky voleb do krajského zastupitelstva 2000 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Krajské volby v roce 2000 vyhrála v Českých Budějovicích ODS s 35,48 % hlasů voličů. Za ní se na druhém místě s velkým odstupem umístila Čtyřkoalice (KDU-ČSL, US, DEU, ODA), která obdržela 23,23 % hlasů. Třetí skončila KSČM se 17,08 % a až čtvrté místo patřilo vládní ČSSD s obdrženyými 11,81 % hlasů oprávněných voličů. Páté místo získalo Sdružení nezávislých kandidátů se 7,21 % hlasů. Na prvních regionálních volbách v Českých Budějovicích je zřejmé působení volebního cyklu, obdobně jako v celostátním měřítku, kdy vládní strana obdržela na nižší správní úrovni malý podíl hlasů a naopak opoziční parlamentní strany posílily. Na druhou stranu, v tomto období byla situace mírně rozdílná v tom smyslu, že ODS a ČSSD uzavřely po parlamentních volbách 1998 takzvanou opoziční smlouvu a tudíž je zajímavé, že ODS, i přes otevřenou podporu menšinové vlády konkurenční ČSSD, obdržela takové množství preferencí od svých českobudějovických voličů.

Umístění jednotlivých stran odpovídá celonárodním výsledkům i výsledkům krajským, kromě SNK, které celostátně obdrželo jen 2,26 % hlasů a umístilo se až na šestém místě.

V následujících dvou tabulkách jsou zachyceny nominální i procentuální výsledky relevantních stran za České Budějovice, a dále rozdělení mandátů jednotlivým stranám v krajském zastupitelstvu. Celkový počet politických uskupení kandidujících na území

krajského města byl dvanáct. Subjekty, které obdržely méně než 5 %, a tudíž lze považovat jejich zisky za marginální, jsou v první tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 7 - Zisky stran v krajských volbách 2000 v Českých Budějovicích

	Hlasy	
	Nominálně	%
ODS	9 511	35,48
Čtyřkoalice	6 228	23,23
KSCM	4 580	17,08
ČSSD	3 166	11,81
SNK	1 935	7,21
Ostatní	1 382	5,12

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Tabulka 8 – Rozdělení mandátů stranám v Budějovickém kraji v roce 2000

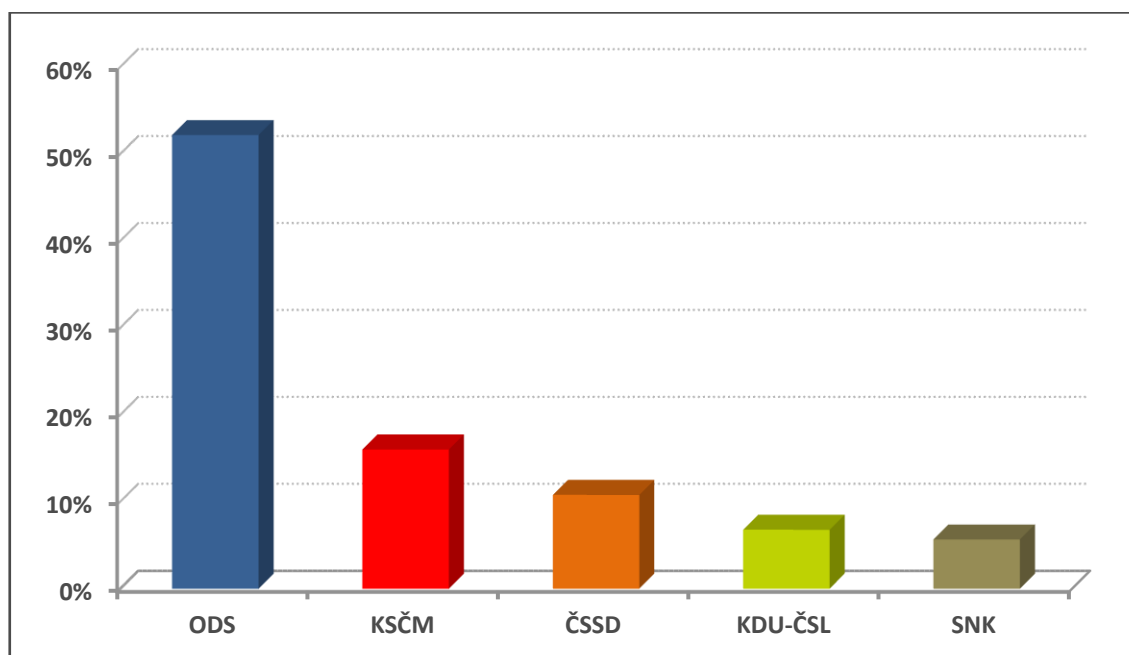
	Mandáty	
	Nominálně	%
ODS	16	29,09
Čtyřkoalice	13	23,64
KSCM	12	21,82
ČSSD	8	14,55
SNK	6	10,91

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Výsledky krajských voleb v roce 2004

Volební účast – 35,23 %, se oproti předchozím krajským volbám v podstatě nezměnila, ale co se změnilo, byly volební strany a především jejich výsledky. Ve volbách již nekandidovala ODA a strana US-DEU obdržela jen 0,8 % preferencí, čímž skončilo její politické působení. Naopak velmi výrazně posílila ODS. Grafické znázornění níže, zachycuje výsledky krajských voleb 2004 včetně umístění jednotlivých kandidujících stran s více než 5 % platných hlasů včetně.

Graf 11 - Výsledky voleb do krajského zastupitelstva 2004 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Z grafu je na první pohled viditelné jasné vítězství ODS, která obdržela více než polovinu všech hlasů českobudějovických voličů – 52,18 %. V mezivolebním srovnání se její výsledek navýšil o téměř 17 procentních bodů. Zde je nutné zmínit, že tehdejší hejtman za ODS Jan Zahradník obdržel v Českých Budějovicích tři a půl tisíce preferenčních hlasů, což odpovídalo čtvrtině všech získaných preferenčních hlasů ODS v krajském městě (v předchozích volbách jich získal zhruba o patnáct set méně). Kandidát s druhým nejvyšším počtem přednostních hlasů zaostával za prvním Janem Zahradníkem o necelé tři tisíce hlasů. Je zde tedy vidět i určitý vliv osobnosti, který napomohl vítězství ve volbách. V celkovém součtu v těchto volbách tehdejší hejtman obdržel více než jedenáct a půl tisíce přednostních hlasů.

Na druhém místě za ODS, avšak s výrazným rozdílem skončila KSČM, která obdržela 16,02 % hlasů a pohoršila si mezivolebně o zhruba 1 procentní bod. Třetí místo patřilo ČSSD s 10,8 % hlasů – zde také došlo ke snížení preferencí o necelé 2 procentní body. Na čtvrtém místě se umístila samostatně kandidující KDU-ČSL, která získala 6,79 %, a poslední místo obsadilo SNK s 5,66 % hlasů voličů. SNK si taktéž oproti předchozím volbám o 1,5 procentního bodu pohoršilo.

Umístění stran bylo totožné jako v celostátním měřítku, jen s tím rozdílem, že SNK obdrželo celostátně pouze 3,28 % hlasů. Pozice stran ve volbách v Českých Budějovicích odpovídají také výsledkům za celý Jihočeský kraj.

Následující tabulky ukazují nominální a procentuální výsledky stran, které se umístily v pásmu relevance a získaly jejich mandáty v krajském zastupitelstvu. Zbylé subjekty s marginálním výsledkem nižším než 5 % jsou v první tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 9 - Zisky stran v krajských volbách 2004 v Českých Budějovicích

	Hlasy	
	Nominálně	%
ODS	14 070	52,18
KSČM	4 320	16,02
ČSSD	2 914	10,8
KDU-ČSL	1 833	6,79
SNK	1 528	5,66
Ostatní	2 297	8,49

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Tabulka 10 – Rozdělení mandátů stranám v Jihočeském Kraji v roce 2004

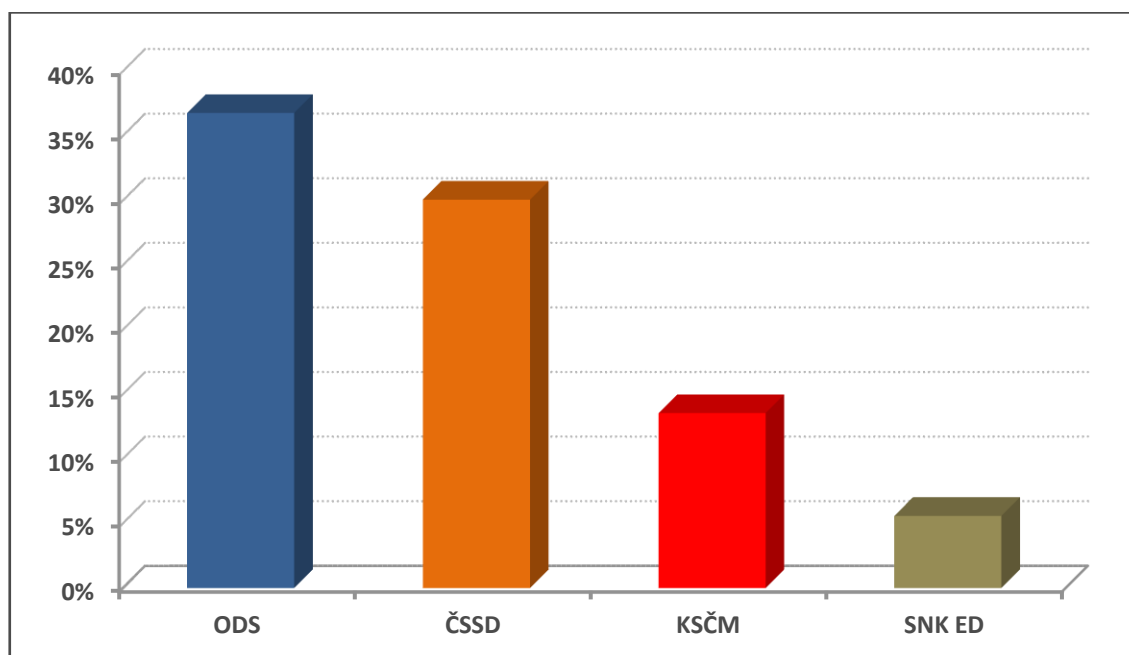
	Mandáty	
	Nominálně	%
ODS	27	49,09
KSČM	12	21,82
ČSSD	7	12,73
KDU-ČSL	6	10,91
SNK	3	5,45

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Výsledky krajských voleb v roce 2008

Oproti letům 2000 a 2004 se volební účast ve třetích konaných volbách do krajských zastupitelstev 2008 zvýšila v Českých Budějovicích o 6 %, na 41,24 % oprávněných voličů. V následujícím grafu jsou zachyceny výsledky těchto krajských voleb včetně umístění jednotlivých politických uskupení, jejichž zisk byl alespoň 5 % preferencí nebo vyšší.

Graf 12 - Výsledky voleb do krajského zastupitelstva 2008 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

V Českých Budějovicích získala nejvíce hlasů ODS, která obdržela 36,78 %. Na druhé pozici se umístila ČSSD s 30,7 % hlasů. V mezivolebním srovnání lze vidět u občanských demokratů propad preferencí o 16 procentních bodů a naopak trojnásobný nárůst preferencí druhé do té doby nejsilnější parlamentní strany. Na třetím místě skončila KSČM s 13,55 % hlasů a čtvrtou pozici obsadili nezávislí kandidáti, kteří získali 5,59 %. Komunisté si od předchozích voleb také o 2,5 procentního bodu hlasů pohoršili. Lidovci zůstali v Českých Budějovicích těsně pod hranicí 5 %.

Umístění stran v krajském městě je taktéž zajímavé v souvislosti s výsledky celostátními, kde s velkým náskokem zvítězili sociální demokraté před druhou ODS. Pozice komunistů byla stejná – třetí místo, ale čtvrtou příčku získala KDU-ČSL, zatímco v krajském městě jí obsadila politická strana SNK ED, která celostátně obdržela jen 1,26 % hlasů. Výsledky za celý Jihočeský kraj byly podobné. ČSSD v jižních Čechách vyhrála, druhá skončila ODS, třetí KSČM a čtvrté místo získala KDU-ČSL. SNK ED získali za celý kraj 4,92 % hlasů. V krajských volbách roku 2008 se znovu projevila tendence, kde vládní strany získávají souhrnně v regionech méně hlasů oproti opozičním stranám. Nicméně výsledek v krajském městě tomu úplně neodpovídá.

Hejtmanem se stal Jiří Zimola z ČSSD, avšak nezískal tak zřetelnou podporu v počtu preferenčních hlasů, jako předchozí hejtman. Jiří Zimola obdržel od

českobudějovických voličů necelý jeden tisíc přednostních hlasů a v celkovém součtu za celý kraj přes sedm tisíc.

Tabulky níže zachycují výsledky stran, které se umístily v rámci Českých Budějovic, v pásmu relevance, a také rozdělení mandátů jednotlivým politickým subjektům v krajském zastupitelstvu Jihočeského kraje. Politické entity, jež obdržely méně než 5 % hlasů, jsou v první uvedené tabulce označeny jako *Ostatní*.

Tabulka 11 – Zisky stran v krajských volbách 2008 v Českých Budějovicích

	Hlasy	
	Nominálně	%
ODS	11 621	36,78
ČSSD	9 500	30,07
KSČM	4 282	13,55
SNK ED	1 769	5,59
Ostatní	1 628	13,94

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Tabulka 12 – Rozdělení mandátů stranám v Jihočeském kraji v roce 2008

	Mandáty	
	Nominálně	%
ČSSD	22	40,00
ODS	19	34,55
KSČM	10	18,18
KDU-ČSL	4	7,27

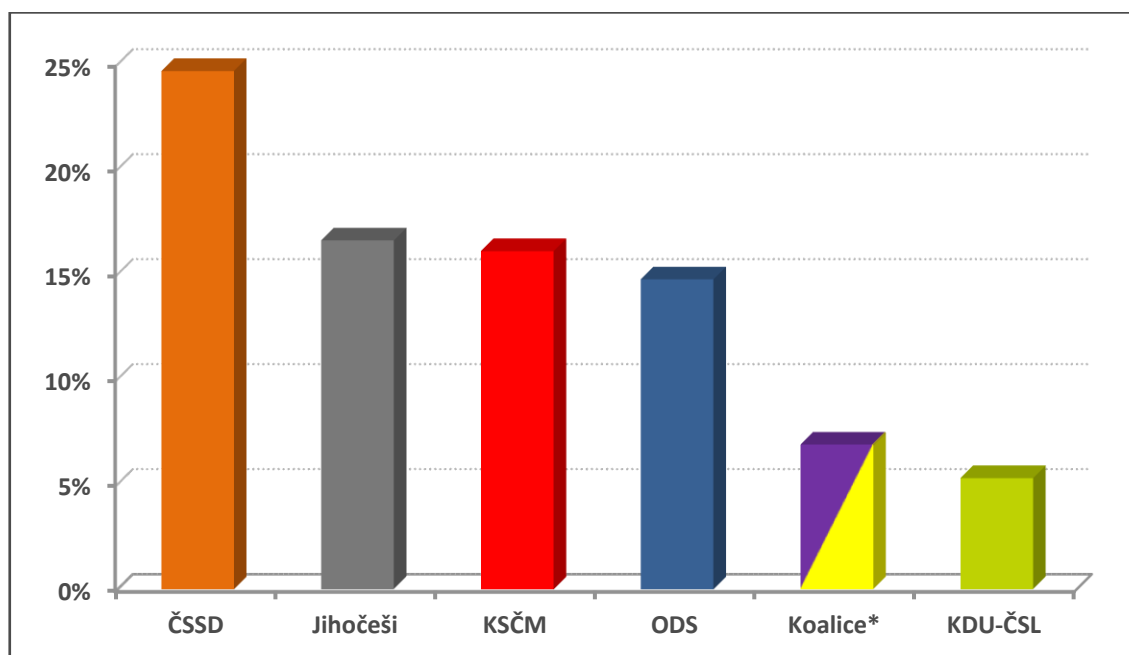
Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Ačkoli strana SNK ED obsadila ve volbách v Českých Budějovicích čtvrté místo, tak v rámci celého kraje nedosáhla na mandát. Naproti tomu KDU-ČSL skončila v krajském městě na pátém místě pod hranicí 5 %, ale v celkovém krajském součtu získala 4 mandáty.

Výsledky krajských voleb v roce 2012

V pořadí čtvrtých krajských voleb na území města České Budějovice se účastnilo 39,63 % obyvatel. Došlo tedy k mezivolebnímu snížení účasti o 1,5 procentního bodu. Jak bude dále vidět v grafickém znázornění níže, tak do pásma relevance se v Českých Budějovicích dostalo více subjektů než v předchozích krajských volbách. Přes 5 % hlasů obdrželo šest politických uskupení.

Graf 13 – Výsledky voleb do krajského zastupitelstva 2012 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

* TOP 09 a Starostové pro JHČ

Krajské volby 2012 vyhrála s relativně velkým náskokem ČSSD, která obdržela 24,68 % hlasů. I přes velký náskok a vítězství si sociální demokraté v Českých Budějovicích zhoršili mezivolebně výsledek o přibližně 5,5 procentního bodu. Na druhém místě se umístilo hnutí JIHOČEŠI 2012 s 16,61 % hlasů. Těsně za Jihočechy skončila KSČM, která získala 16,1 % hlasů a polepšila si oproti roku 2008 o necelé 3 procentní body. Do té doby dominující ODS skončila až na čtvrtém místě se 14,76 % hlasů. Pro ODS tento výsledek znamenal propad preferencí o více než 60 procentních bodů voličů. Zde se již projevují změny na parlamentní úrovni z roku 2010 a také fakt, že v této době byly pravicové strany u vlády šestým rokem, a tudíž v regionálních volbách více těžily z nálad ve společnosti strany opoziční. Páté místo obsadila koalice TOP 09 a Starostů pro Jihočeský kraj. Koalice ve volbách získala 6,89 % hlasů. Na pátém místě s 5,29 % se umístila KDU-ČSL, jež se v porovnání s předchozími volbami tentokrát dostala do pásma relevance díky polepšení o 0,5 procentního bodu.

Celostátně vyhráli volby také sociální demokraté, ale mnohem větší úspěch mohli zaznamenat komunisté, kteří skončili celorepublikově druhí. Pořadí zbylých tří subjektů se nezměnilo (Jihočeši zde nejsou bráni v potaz). V rámci souhrnných výsledků za celý kraj bylo umístění ČSSD stejné, tedy na prvním místě. Změnilo se ovšem pořadí KSČM a Jihočechů. KSČM skončila v rámci kraje druhá a Jihočeši třetí. ODS se umístila na

čtvrtém místě, jako v Českých Budějovicích, ale páté místo patřilo KDU-ČSL a až šesté místo koalici TOP 09 a Starostů pro JHČ.

Když přihlédneme znovu k přednostním hlasům, tak si znovuzvolený hejtman Jiří Zimola polepšil, protože obdržel šestnáct set hlasů jenom v Českých Budějovicích a v rámci celého kraje téměř třináct a půl tisíce. V absolutním měřítku obdržel v roce 2012 více hlasů než jeho předchůdce v roce 2004.

Následující tabulky zachycují zisky jednotlivých stran, které v Českých Budějovicích obdržely více než 5 % hlasů voličů, a dále počet zastupitelských mandátů, jež tyto strany obdržely. Zbylé subjekty, které 5% hranici v krajském městě nepřekročily, jsou v první tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 13 – Zisky stran v krajských volbách 2012 v Českých Budějovicích

	Hlasy	
	Nominálně	%
ČSSD	7 056	24,68
JIHOČEŠI 2012	4 748	16,61
KSČM	4 603	16,1
ODS	4 221	14,76
Koalice*	1 971	6,89
KDU-ČSL	1 514	5,29
Ostatní	4 471	15,59

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

* TOP 09 a Starostové pro JHČ

Tabulka 14 – Rozdělení mandátů stranám v Jihočeském kraji v roce 2012

	Mandáty	
	Nominálně	%
ČSSD	18	32,73
KSČM	13	23,64
JIHOČEŠI 2012	9	16,36
ODS	8	14,55
KDU-ČSL	4	7,27
Koalice*	3	5,45

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

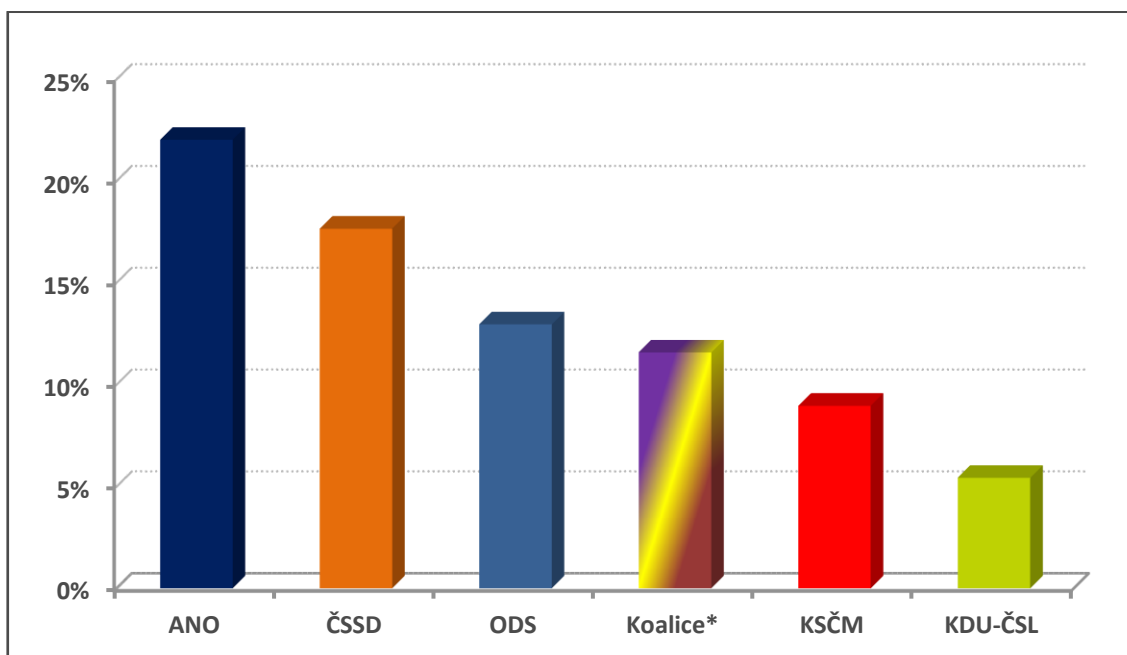
* TOP 09 a Starostové pro JHČ

Výsledky krajských voleb v roce 2016

Poslední krajské volby, proběhnuvší v roce 2016, se vyznačovaly opět o něco nižší volební účastí. K urnám tehdy přišlo 38,19 % českobudějovických oprávněných voličů,

jednalo se tedy v mezivolebním srovnání o pokles o 1,5 procentního bodu. Výsledky krajských voleb v roce 2016 reflektovaly (podobně jako volby předtím) otřesy ve stranickém systému po parlamentních volbách 2013, neboť i zde došlo k významnému nástupu hnutí ANO 2011. Následující graf zachycuje výsledky voleb do krajských zastupitelstev 2016 a umístění jednotlivých politických uskupení s výsledkem vyšším než 5 % hlasů včetně.

Graf 14 – Výsledky voleb do krajského zastupitelstva 2016 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

** Koalice PRO J. ČECHY – STAN, HOPB a TOP 09*

Volby do zastupitelstev krajů vyhrálo v Českých Budějovicích hnutí ANO s 22,03 % hlasů voličů. Na druhém místě se umístila ČSSD se 17,66 % hlasů a třetí místo obsadila ODS, která získala 12,96 %. V případě hnutí ANO se jednalo o veliký úspěch, neboť pro toto politické uskupení to byly první regionální volby. Sociální demokraté zaznamenali v krajském městě ztrátu oproti předchozím volbám, a to relativně citelnou, protože ztratili přes 7 procentních bodů preferencí. ODS se posunula o jednu příčku výše než ve volbách minulých, ale také ztratila necelé 2 procentní body hlasů voličů. Čtvrté místo obsadila v rámci krajského města koalice STAN, HOPB (Hnutí Občané pro Budějovice) a TOP 09 s 11,58 % voličských preferencí. Páté místo patřilo KSČM, které obdržela 8,96 % a poslední skončila v Českých Budějovicích KDU-ČSL s 5,42 % hlasů.

Oproti celostátnímu i souhrnnému krajskému výsledku je zde několik změn. Komunisté skončili s celonárodním výsledkem přes 10 % třetí a ODS se umístila celostátně až čtvrtá. KDU-ČSL si ovšem celorepublikově o jednu příčku oproti Českým Budějovicím polepšila. Poslední volební stranou respektive koalicí, která dostala více než 5% na celonárodní úrovni, byla koalice SPD a SPO. Od českobudějovických voličů dostala tato koalice však méně než 5 % hlasů.

Na krajské úrovni byly výsledky odlišné i v případě vítězných stran, neboť v Jihočeském kraji zvítězila ČSSD a Ano 2011 skončilo druhé. Třetí místo obsadila ODS, čtvrtou příčku KSČM a až páté místo patřilo koalici STAN, TOP 09 a HOPB. Pozice KDU-ČSL se v porovnání s Českými Budějovicemi nezměnila. Tato středová strana skončila šestá. Hranici 5 % překročili v rámci celého kraje také Jihočeši, kteří skončili na sedmém místě, ačkoli v krajském městě dostali necelá 4 % hlasů.

Hejtmanem se stal opět, již potřetí, Jiří Zimola, přičemž v celkovém součtu obdržel o čtyři tisíce méně přednostních hlasů než v předchozích volbách.

Tabulky níže zachycují výsledky jednotlivých stran v nominální i procentuálních hodnotách a dále zisky mandátů v krajském zastupitelstvu Jihočeského kraje. Strany, které nepřesáhly 5% hranici v Českých Budějovicích, jsou v první tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 15 - Zisky stran v krajských volbách 2016 v Českých Budějovicích

	Hlasy	
	Nominálně	%
ANO	6 240	22,03
ČSSD	5 002	17,66
ODS	3 672	12,96
Koalice PRO J. ČECHY	3 281	11,58
KSČM	2 539	8,96
KDU-ČSL	1 536	5,42
Ostatní	3 750	21,28

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Tabulka 16 – Rozdělení mandátů stranám v Jihočeském kraji v roce 2016

	Mandáty	
	Nominálně	%
ČSSD	15	27,27
ANO 2011	12	21,82
ODS	8	14,55
KSČM	7	12,73
Koalice PRO J. ČECHY	5	9,09
KDU-ČSL	4	7,27
Jihočeši 2012	4	7,27

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Jak již bylo řečeno výše, situace je podobná předchozím volbám. Jihočeši, kteří se v Českých Budějovicích nedostali přes 5% hranici, obdrželi v rámci celého kraje stejný počet mandátů jako KDU-ČSL. ANO 2011, které v krajském městě zvítězilo, získalo v rámci zastupitelstva méně hlasů než sociální demokraté. Pozice KSČM a koalice PRO J. ČECHY se také obrátily.

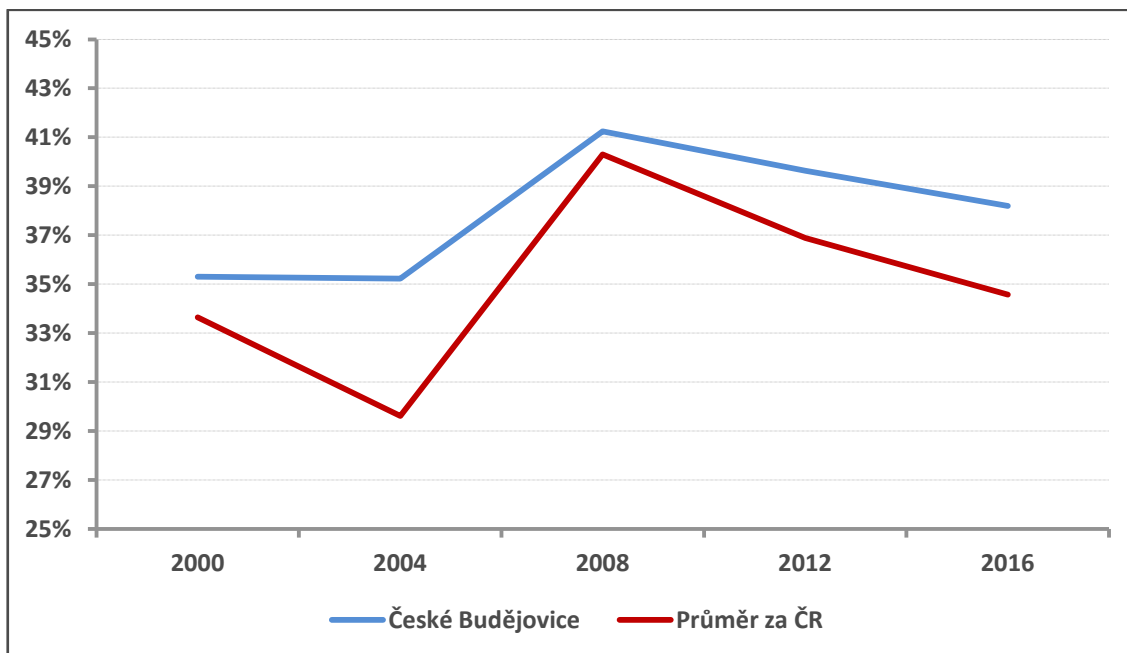
6.2.1 Vývoj volební účasti v krajských volbách 2000 až 2016

Z předchozí kapitoly charakterizující krajské volby v Českých Budějovicích je patrné, že volební účast dosahovala nižších hodnot v řádech desítek procent a zároveň udržovala přibližně stejnou procentní hladinu. Tento vývoj od roku 2000 až po volby 2016 je zachycen v grafu na následující straně. V rámci grafického znázornění jsou zároveň komparovány hodnoty účasti voličů v Českých Budějovicích vůči celostátní volební účasti. Pro lepší znázornění vývoje voličské účasti během let, začíná vodorovná osa na 25 %.

Data zachycená v grafu jasně ukazují, že i přes nižší volební účast českobudějovických voličů v krajských volbách, je tato vyšší než celostátní průměr, a to ve všech letech, kdy se volby odehrávaly. V prvním roce regionálních voleb se volební účasti liší o necelé 2 procentní body. O čtyři roky později následuje propad na celostátní úrovni (z 33,64 % na 29,62 %), ale účast v Českých Budějovicích stagnuje, respektive dojde jen k mírnému snížení v řádu desetin procentních bodů. Rok 2008 zaznamenal opětovný nárůst účasti voličů v regionálních volbách, a to jak na úrovni národní, tak na úrovni krajského města. Ačkoli nárůst na celostátní úrovni je znatelnější, (o téměř 11 procentních bodů) na 40,3 %. V Českých Budějovicích došlo k mezivolebnímu zvýšení

účasti o 6 procentních bodů na konečných 41,24 %. Od roku 2008 ovšem následuje postupný pokles účasti a další ztráta zájmu obyvatel o krajské volby.

Graf 15 - Vývoj volební účasti ve volbách do krajských zastupitelstev

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Nicméně i tento pokles je více zřetelný na celostátní úrovni a je obtížné říci, co je jeho příčinou, ať už v celé České republice, nebo jen v krajském městě. Předem je dobré uvést, že křivka vývoje volební účasti v Jihočeském kraji není v grafu zobrazena, neboť její průběh by byl téměř shodný s celostátním průměrem.

Když se zaměříme pouze na krajské město a na Jihočeský kraj, tak v předchozí kapitole zachycené výsledky v jednotlivých letech ukazují, že se v rámci kraje o prvenství vystřídal za celé sledované období pouze dvě strany – ODS a ČSSD. ČSSD přitom vládne v Jihočeském kraji již třetí funkční období, zatímco pravicoví občanští demokraté vládli „pouze“ prvních osm let. Tato skutečnost může znamenat, že jsou (nebo byli) lidé obecně s politikou těchto dvou stran v kraji spokojeni, a tudíž nebyl důvod, aby k volbám dorazila i ta část elektorátu, která může mít tendenci přiklánět se k více autoritářským uskupením. Ovšem i toto se může změnit, neboť v posledních krajských volbách 2016 obsadilo druhé místo (celostátně i souhrnně v Jihočeském kraji) právě takovéto uskupení.

Druhou skutečností, která více odpovídá předpokladu, že byli voliči de facto spokojeni s tehdejší i dosavadní stavem, jsou počty přednostních hlasů, kterým dominovaly

také jen dvě osobnosti hejtmanů za ODS a ČSSD. Kdyby byly rozdíl mezi jednotlivými kandidáty nižší, tak by to znamenalo, že jsou zájmy a ideje voličů více roztržštěné, a tudíž v rámci celé společnosti i více konfliktní.

Co se týče Českých Budějovic, tak zde vyhrála sociální demokracie pouze jednou, a to v roce 2012. Do té doby obsazovala první místo ODS a v roce 2016 zvítězilo hnutí ANO, přesto od roku 2008 účast ve městě mírně klesá. Tedy i zde, byť se elektorát projevoval jako pravicovější, je vidět, že českobudějovičtí obyvatelé nejeví známky podrážděnosti a nevole vůči realizované krajské politice, ať už je levicově či pravicově orientovaná.

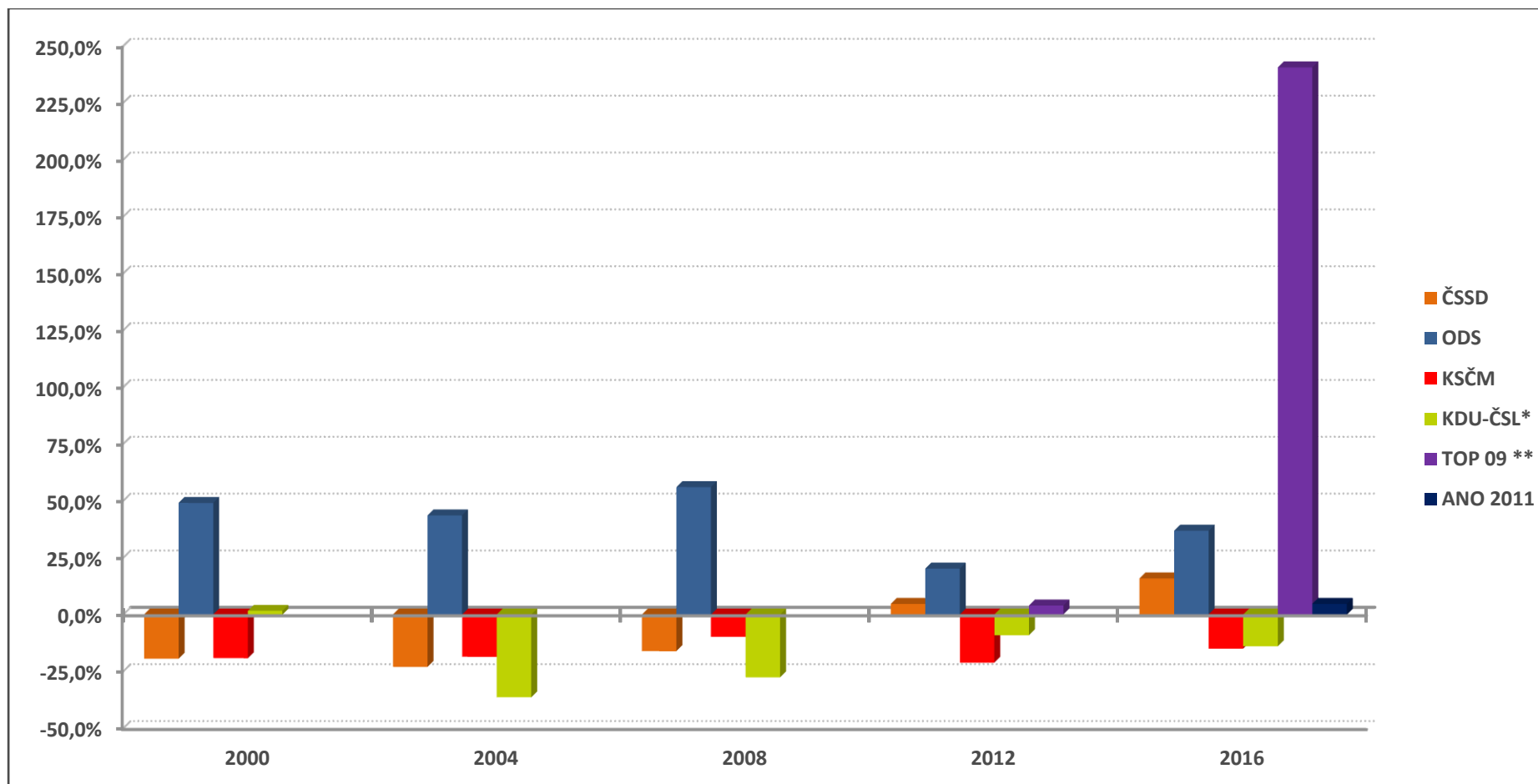
6.2.2 Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení

Následující graf (str. 76) zachycuje preference jednotlivých stran v krajských volbách od roku 2000 až po rok 2016. Vodorovná osa znázorňuje výsledky dané strany v celostátním měřítku a hodnoty vynesené na svislé ose zachycují relativní odchylku českobudějovických preferencí od těchto celostátních výsledků. Konstrukce grafu je stejná jako v předchozí kapitole.

Výsledky naznačují, že i v rámci krajských voleb voliči v Českých Budějovicích upřednostňovali strany pravicového politického spektra před levicovými. Největší relativní rozdíl mezi preferencemi českobudějovického elektorátu a preferencemi celostátními je u ODS patrný v roce 2008, paradoxně v roce, kdy zvítězila v kraji i v celé zemi ČSSD. V následujících volbách je vidět pokles relativního rozdílu a přiblížení k celostátním výsledkům, přičemž v posledních volbách se opět o něco tato odchylka zvětšila. U TOP 09 (koalice TOP 09 a STAN) výsledky za rok 2012 odpovídají přibližně výsledkům celorepublikovým. Velký skok je pozorovatelný o čtyři roky později ve volbách 2016. Tento pozitivní relativní rozdíl je dán tím, že v Jihočeském kraji a tudíž i v krajském městě kandidovala strana TOP 09 v koalici společně se STAN a Hnutím Občané pro Budějovice. Voliči v Českých Budějovicích odevzdali této koalici, oproti samotné TOP 09 ve zbytku země, více než 2,5 násobně více hlasů. Vyplývá z toho, že politické straně TOP 09 se vyplatilo v rámci jižních Čech kandidovat v koalici (koalice obdržela v kraji pět mandátů), než aby kandidovala jako samostatná strana. Hnutí ANO v krajských volbách 2016 obdrželo v Českých Budějovicích relativně stejné množství preferencí, jako na celostátní úrovni. Pozitivní odchylka zde činila přibližně 5 %.

Když se podíváme na levicové strany, tak u ČSSD se negativní odchylka pohybuje v prvních dvou volebních obdobích v rozmezí 19- 23 % a poté dochází ke snížení.

Graf 16 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s celostátními výsledky (KZ)

Zdroj: Český statistický úřad (2017), výpočty a zpracování autor

* V roce 2000 kandidovala KDU-ČSL v rámci Čtyřkoalice; **V roce 2016 jde o rozdíl mezi výsledkem koalice TOP 09, STAN a HOPB v Jihočeském kraji a celostátním výsledkem samostatně kandidující TOP 09

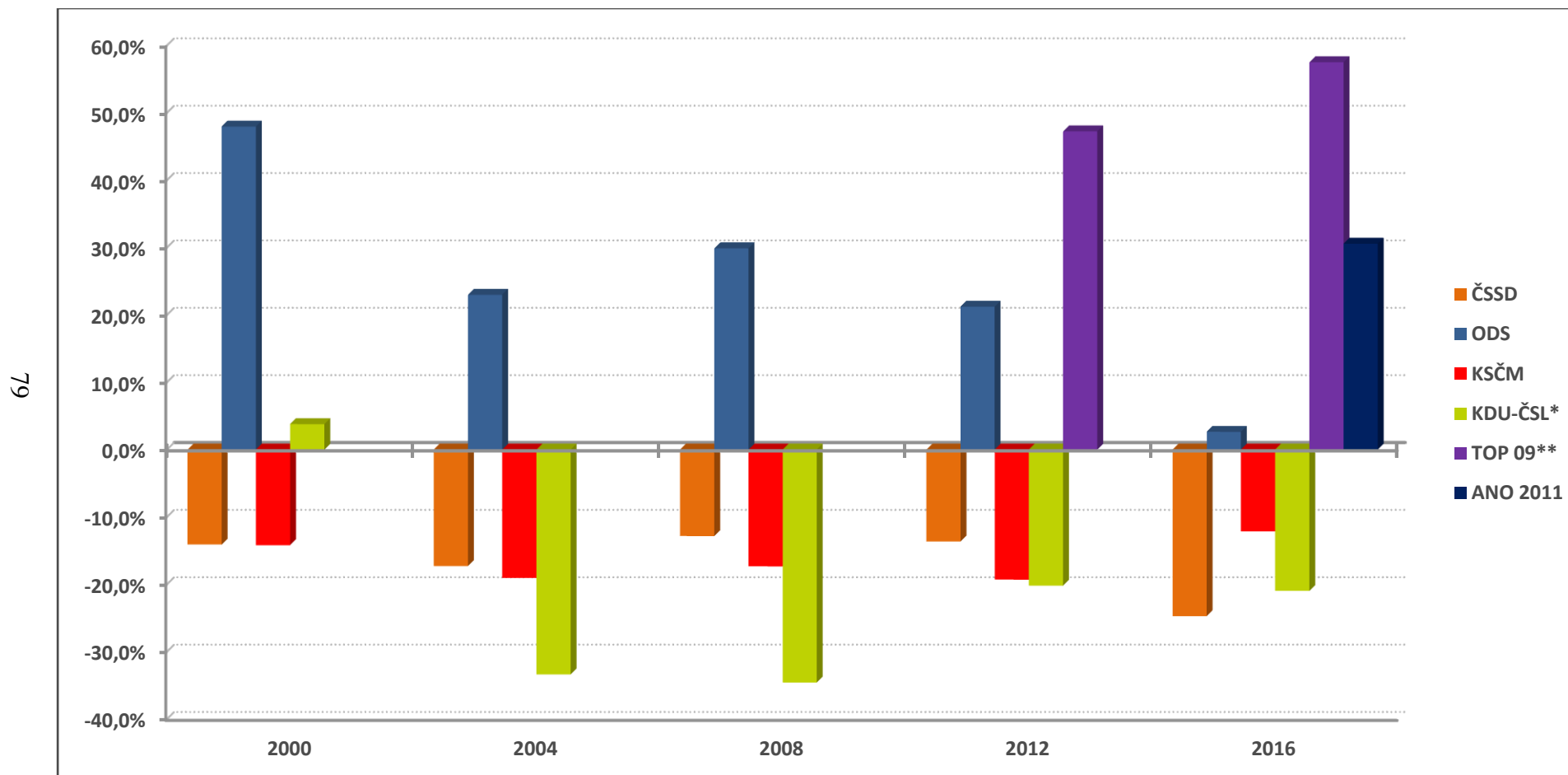
Nicméně i v roce 2008, kdy sociální demokraté v krajských volbách po osmi letech vlády ODS vyhráli, tak jejich preference u českobudějovických voličů vykazují negativní rozdíl. Zlomový je v tomto případě rok 2012, kdy voliči v krajském městě volili ČSSD v relativním měřítku více oproti celostátnímu výsledku. Tento pozitivní rozdíl se ve volbách 2016 dále navýšil o více než 10 procentních bodů. Co se týče KSČM, tak té relativní rozdíl podílu hlasů pohybuje mezi 15 a 22 %. Pouze v roce 2008 došlo ke snížení tohoto deficitu na necelých 10 %. Ve srovnání s parlamentními volbami nevykazují výsledky komunistů postupnou klesající tendenci.

Výsledky KDU-ČSL za první konané volby ukazují, že v rámci Čtyřkoalice obdrželi spolupracující strany v relativním rozdílu přibližně stejný podíl hlasů jako na celostátní úrovni. V dalších letech, kdy lidovci kandidovali sami za sebe, se negativní rozdíl opět zvětšil. Pokles nastal až v roce 2012. V krajských volbách 2012 se českobudějovické výsledky všech stran (kromě hnutí ANO, které tehdy ještě nekandidovalo) blíží celostátním hodnotám. Tento rok probíhal ve znamení kauz a skandálů předsedy vlády a pravicové ODS a z grafu je patrné, že na tom právě tato strana také nejvíce trpěla, neboť v mezivolebním srovnání je v jejím případě propad preferencí nejvyšší.

Graf na následující straně demonstruje relativní rozdíly preferencí jednotlivých stran v rámci krajských voleb. Jedná se o relativní odchylku podílu hlasů v Českých Budějovicích od výsledků za celý Jihočeský kraj. Základnou je v tomto případě Jihočeský kraj a na svislé ose jsou naneseny vypočtené hodnoty zmíněné relativní odchylky. Pro účely sestavení tohoto grafu byly výsledky za město České Budějovice odečteny od celokrajských výsledků, aby nedošlo ke zkreslení výpočtů.

Oproti předchozímu srovnání s celostátními výsledky, zde ODS vykazuje největší rozdíl v prvním roce krajských voleb – téměř 50 %. V následujících volbách preference českobudějovických voličů v relativním rozdílu poklesnou a postupně se (byť s mírnými výkyvy) přiblíží výsledkům za celý kraj. Nejvíce se podíly hlasů ODS přiblížily a zároveň snížili v roce 2016, kdy relativní odchylka preferencí činila necelá 3 %. Velký rozdíl je v posledních dvou volebních obdobích vidět u TOP 09, respektive koalicí, kterých byla součástí. V obou případech dosáhly koalice na mandáty a na rozdíl od zbytku kraje získali v Českých Budějovicích o polovinu více preferencí. Krajské volby roku 2016, které znamenaly pro ODS ztrátu, přinesly politickému hnutí ANO možnost participovat na vládě (nejen) v Jihočeském kraji.

Graf 17 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s výsledky za Jihočeský kraj (KZ)

Zdroj: Český statistický úřad (2017), výpočty a zpracování autor

* V roce 2000 kandidovala KDU-ČSL v rámci Čtyřkoalice; **V roce 2016 kandidovala strana TOP 09 v koalici se STAN a HOPB v Jihočeském kraji

Z grafu je vidět velká převaha hlasů českobudějovických voličů pro pravici proti zbytku kraje. Ostatně v Jihočeském kraji celkově zvítězila toho roku již po třetí ČSSD, která ovšem vykazuje ve všech uvedených letech negativní rozdíl preferencí. Největší rozdíl v politickém chování českobudějovického elektorátu je u ČSSD (stejně jako u ODS) viditelný právě v roce 2016. U druhé levicové strany - KSČM - je taktéž patrná negativní odchylka preferencí městských voličů od výsledků zbytku kraje. Nejvyšší hodnoty dosahuje tento negativní rozdíl v roce 2012. Podstatně hůře než levicové strany v rámci Českých Budějovic jsou na tom místní lidovci. KDU-ČSL (vyjma roku 2000, kdy kandidovala ve Čtyřkoalici) obdržela od českobudějovických voličů relativně řádově o desítky procent méně hlasů než ve zbytku Jihočeského kraje. Nejhorší výsledky zaznamenala v letech 2004 a 2008.

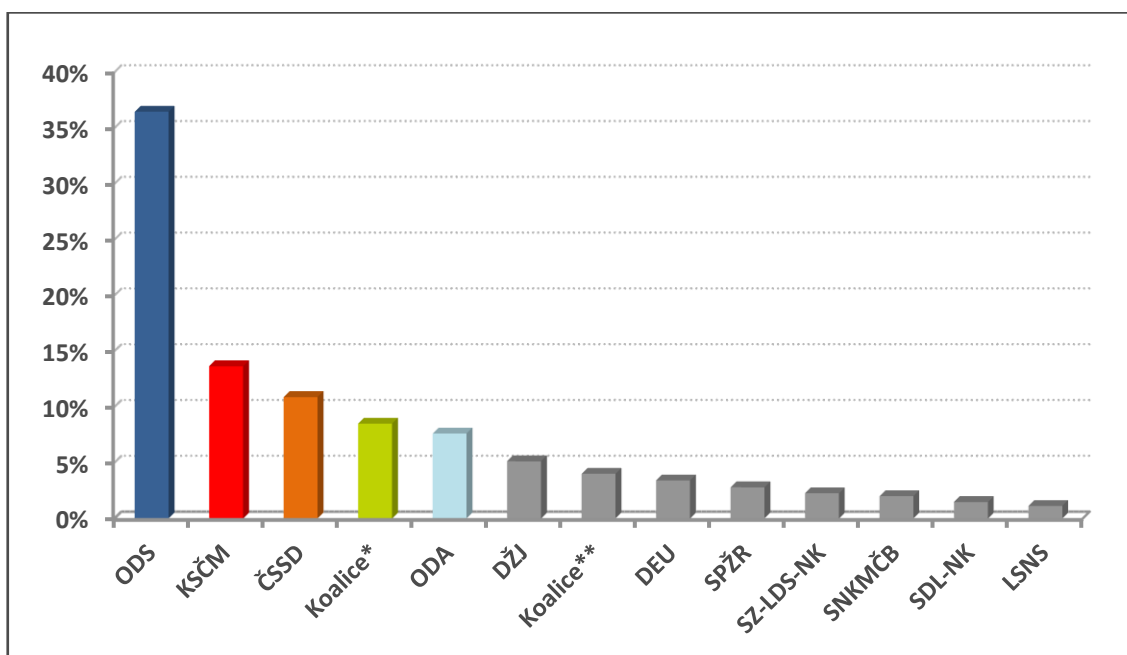
I zde, v případě krajských voleb, se voliči v Českých Budějovicích chovají politicky pravivěji než ve zbytku Jihočeského kraje a než v celostátním měřítku. Tato tendence kopíruje vývoj v parlamentních volbách. Nicméně v porovnání výsledků Českých Budějovic s Jihočeským krajem je pravicové smýšlení voličů mnohem více zřejmé než v porovnání krajského města s celostátními výsledky. V obou porovnáních se také více projevuje odklon voličských preferencí k TOP 09, respektive poměrné zvýšení její podpory na úkor ODS: Naproti tomu rozdíl preferencí ČSSD se u českobudějovických voličů pozitivně mění v případě srovnání s celostátními výsledky. V porovnání s celým krajem získávají sociální demokraté ve městě relativně mnohem méně hlasů. Totéž platí i pro komunistickou stranu a lidovce, kde je negativní rozdíl vůči celorepublikovým výsledkům nižší než v porovnání preferencí voličů Českých Budějovic s preferencemi za zbytek Jihočeského kraje.

6.3 Výsledky voleb do obecních zastupitelstev 1994-2014

Výsledky obecních voleb v roce 1994

První komunální volby v rámci samostatné České republiky se konaly rok po jejím vzniku. Volební účast byla v poměru k prvním parlamentním volbám roku 1996 spíše nižší, nicméně předčila volební účast z prvních krajských voleb v roce 2000. V roce 1994 přišlo k urnám 53,32 % oprávněných voličů. Následující graf zachycuje výše preferencí českobudějovických voličů odevzdaných jednotlivým volebním stranám. V grafu jsou zobrazeny ty politické subjekty, jež získaly alespoň jeden mandát v obecním zastupitelstvu Českých Budějovic.

Graf 18 – Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 1994 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

* Koalice KDU-ČSL, KDS A KAN

** Koalice SPR-RSČ a SDČR

Volebních stran, které obdržely alespoň jeden mandát, bylo dvanáct, přičemž první komunální volby s přehledem vyhrála ODS, s 36,47 % hlasů. Za občanskými demokraty se s velkým odstupem umístila KSČM, která obdržela 13,65 % hlasů. Třetí místo obsadila ČSSD s 10,89 % hlasů a hned za sociálními demokraty se umístila koalice KDU-ČSL, KDS a KAN s 8,5 % voličských preferencí. Páté místo, za koalici lidovců KDS a KAN, získala ODA se 7,62 % platných hlasů. Následující tři volební strany – DŽJ, koalice SPR-RSČ; SDČR a DEU získaly každá po dvou zastupitelských mandátech. Zbytek uvedených stran obdržel po jednom mandátu. Obdobně jako v předchozích dvou typech voleb i zde je u českobudějovických voličů patrná převaha ODS.

Následující tabulka zachycuje nominální i procentuální počty preferencí a také obdržených mandátů jednotlivých stran v zastupitelstvu města České Budějovice. Politické entity, které nezískaly mandát, jsou v tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 17 – Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 1994

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
ODS	617 716	36,47	16	35,56
KSČM	231 183	13,65	6	13,33
ČSSD	184 533	10,89	5	11,11
Koalice*	143 915	8,5	4	8,89
ODA	129 064	7,62	3	6,67
DŽJ	86 918	5,13	2	4,44
Koalice**	68 057	4,02	2	4,44
DEU	57 769	3,41	2	4,44
SPŽR	47 489	2,8	1	2,22
SZ-LDS-NK	38 391	2,27	1	2,22
SNKMČB	34 008	2,01	1	2,22
SDL-NK	25 116	1,48	1	2,22
LSNS	19 077	1,13	1	2,22
Ostatní	10 541	0,62	0	0,00

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

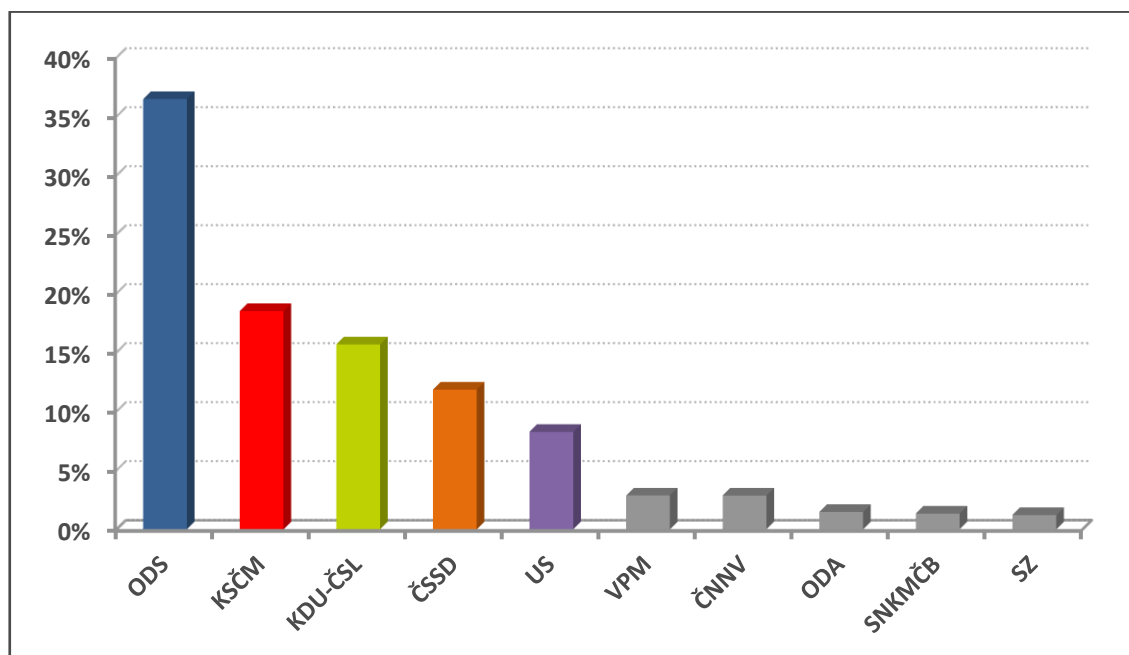
* Koalice KDU-ČSL, KDS A KAN

** Koalice SPR-RSČ a SDČR

Výsledky obecních voleb v roce 1998

Volební účast se v komunálních volbách roku 1998 poměrně prudce snížila. K volbám dorazilo pouze 31,62 % oprávněných voličů. Jedná se tedy o výrazný propad. Výsledky stran s alespoň jedním získaným mandátem jsou zachyceny v následujícím grafu.

Graf 19 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 1998 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Hodnoty zachycené v grafu ukazují podobnou situaci jako o čtyři roky dříve. Umístění prvních dvou politických subjektů se nezměnilo. Volby vyhrála ODS se ziskem 34,01 % a pohoršila si mezivolebně přibližně o 2,5 procentního bodu. Druhé místo obsadila KSČM, která získala 18,5 % platných hlasů a naopak se její výsledek oproti předchozím volbám téměř o 5 procentních bodů zvýšil. Na třetím místě skončila samostatně kandidující KDU-ČSL se ziskem 15,67 % a čtvrté místo patřilo ČSSD s obdrženyými 11,84 % hlasů. Obě dvě strany si polepšily, ale výraznější posun je patrný u lidovců. Páté místo získala US s 8,25 % preferencí. Zbytek zachycených kandidujících stran obdržel po jednom mandátu. Mezi těmito stranami byla i ODA, které se tím mezivolebně zhoršil výsledek o 6 procentních bodů. Na výsledcích je také zajímavá skutečnost vyššího podílu preferencí KDU-ČSL coby samostatně kandidující strany vůči předchozímu výsledku v rámci koalice.

Tabulka níže zachycuje nominální i procentuální počty preferencí a také obdrženyých mandátů jednotlivých stran v zastupitelstvu města České Budějovice. Politické entity, které nezískaly mandát, jsou v tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 18 – Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 1998

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
ODS	363 070	34,01	16	35,56
KSČM	197 484	18,5	8	17,78
KDU-ČSL	167 280	15,67	7	15,56
ČSSD	126 362	11,84	5	11,11
US	88 067	8,25	4	8,89
VPM	30 580	2,86	1	2,22
ČNNV	30 392	2,85	1	2,22
ODA	15 704	1,47	1	2,22
SNKMČB	14 163	1,33	1	2,22
SZ	12 802	1,2	1	2,22
Ostatní	21 771	2,04	0	0,00

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

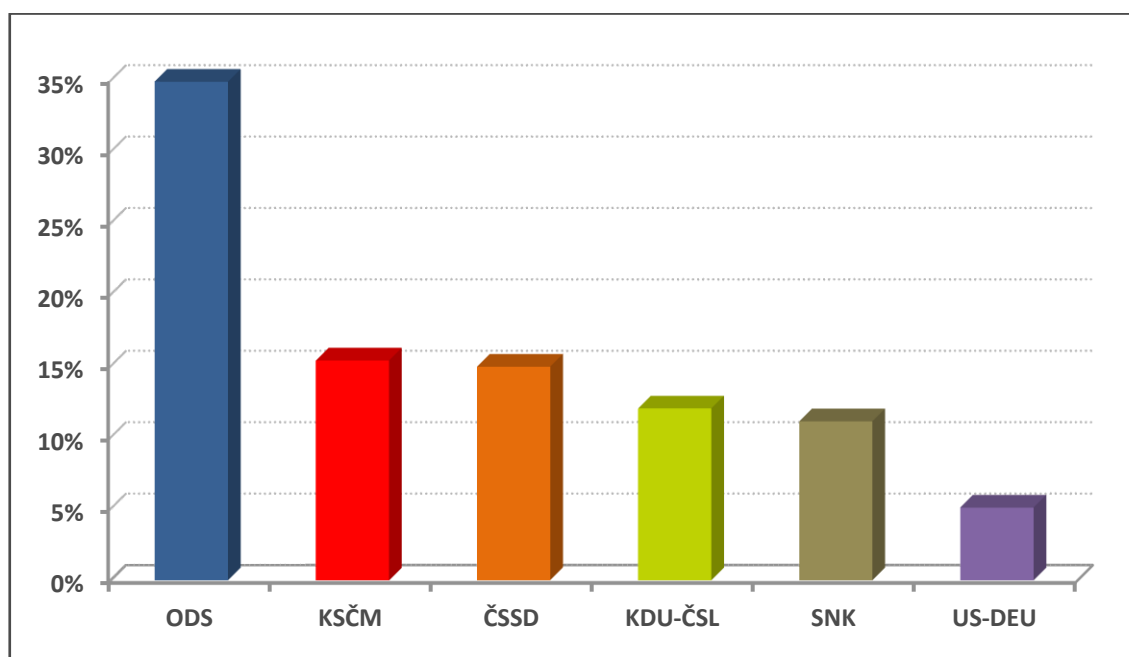
Ze zachycených hodnot je vidět, že i přes zisk stejného množství mandátů a podobného podílu hlasů klesly v absolutním počtu preference ODS o více než 240 tis. hlasů. Komunisté i sociální demokraté rovněž zaznamenaly pokles, jen u KDU-ČSL se zisk oproti předchozím volbám absolutně navýšil o přibližně 24 tis. hlasů voličů. Co do počtu mandátů si ovšem komunisté polepšili (o dvě křesla), lidovci také (o tři křesla). Naproti tomu ODA dva obecní zastupitele ztratila.

Výsledky obecních voleb v roce 2002

V komunálních volbách roku 2002 přišlo k urnám 35,08 % oprávněných voličů. Oproti předchozím volbám se jedná o navýšení účasti o 4 procentní body. I přes tento fakt byla ovšem volební účast relativně nízká.

Výsledky komunálních voleb v roce 2002 v Českých Budějovicích jsou zachyceny na následujícím grafu. V rámci grafického znázornění jsou brány v úvahu jen ty politické subjekty, které dosáhly alespoň na jeden zastupitelský mandát.

Graf 20 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 2002 v Českých Budějovicích

Zdroj: Českých statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Na základě výsledků z grafického znázornění je viditelné další vítězství ODS. Tato pravicová strana získala od českobudějovických voličů 34,91 % hlasů a polepšila si tím mezivolebně o necelý 1 procentní bod. S odstupem více než 20 % se na druhém místě umístila KSČM s obdrženyými 15,39 %. Pro komunisty znamenal dosažený výsledek taktéž mezivolební ztrátu o 3 procentní body. Těsně za komunisty skončila ČSSD, která získala přízeň 14,95 % oprávněných voličů. Sociální demokraté si tímto výsledkem o 3 procentní body (na rozdíl od KSČM) polepšili a posunuli se v mezivolebním srovnání o jednu příčku výše. Čtvrtou pozici obsadila KDU-ČSL s 12,03 % preferencí. U lidovců došlo ke zhoršení volebního výsledku a propadu o jednu pozici níže. Pátou volební stranou se stalo Sdružení nezávislých kandidátů s 11,13 % hlasů a posledním subjektem, který obdržel relevantní podíl preferencí, byla US-DEU, která

získala 5,09 % hlasů voličů. Nicméně, mezivolebně získalo toto uskupení méně hlasů (o 3 procentní body), než samostatně kandidující Unie svobody o čtyři roky dříve.

Následující tabulka zachycuje nominální i procentuální výše preferencí a také obdrženy mandátů jednotlivých stran v zastupitelstvu města České Budějovice. Politické entity, které nezískaly mandát, jsou v tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 19 - Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 2002

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
ODS	404 945	34,91	18	40,00
KSČM	178 594	15,39	7	15,56
ČSSD	173 378	14,95	7	15,56
KDU-ČSL	139 551	12,03	6	13,33
SNK	129 105	11,13	5	11,11
US-DEU	59 006	5,09	2	4,44
Ostatní	75 500	6,51	0	0,00

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

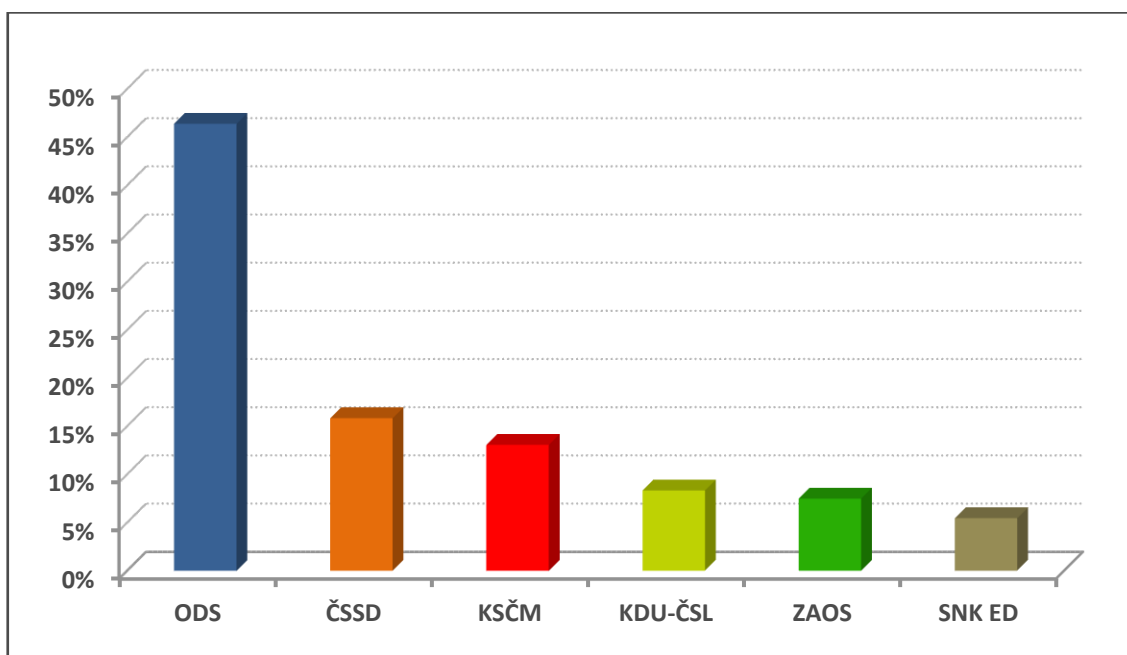
ODS i ČSSD si v absolutním počtu hlasů polepšily a platí to i o zisku mandátů. Obě strany získaly o dva mandáty více než v roce 1998. Komunisté mezivolebně o jedno křeslo přišli. Totéž platí pro KDU-ČSL. US-DEU ztratila oproti předchozím volbám dva zastupitele. Na úkor posledních dvou zmíněných stran naopak získalo křesla sdružení nezávislých kandidátů.

Výsledky obecních voleb v roce 2006

Volební účast se ve volbách v roce 2006 výrazně nezměnila. Volit přišlo 35,83 % oprávněných voličů, což odpovídá mezivolebnímu zvýšení účasti o osm desetin procentního bodu.

Výsledky komunálních voleb v krajském městě jsou prezentovány na následujícím grafu. Jsou zde zachyceny pouze výsledky politických uskupení, která získala alespoň jeden zastupitelský mandát.

Graf 21 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 2006 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Volbám opět dominovala ODS, která zvítězila s 46,39 % odevzdaných hlasů. Občanští demokraté si výrazně polepšili – o téměř 12 procentních bodů hlasů. Na druhém místě se, avšak s velikým odstupem, umístila ČSSD, která obdržela 15,84 % a polepšila si mezivolebně o přibližně 1 procentní bod. ČSSD zároveň o jednu příčku přeskočila komunisty, kteří skončili třetí se získanými 13,07 % hlasů voličů. V případě KSČM došlo ke ztrátě 2,5 procentního bodů. Čtvrté místo obsadila KDU-ČSL s 8,33 % a pohoršila si tím od předchozích voleb o 4 procentní body. Těsně za lidovci se umístila strana Zelení a otevřená společnost (ZAOS), která obdržela 7,49 % hlasů českobudějovických voličů. Na poslední relevantní pozici se umístilo SNK s 5,45 %. Nezávislým se tímto výsledkem oproti předchozím volbám snížily preference na polovinu.

Následující tabulka zachycuje nominální i procentuální výše preferencí a také obdržených mandátů jednotlivých stran v zastupitelstvu města České Budějovice. Politické entity, které nezískaly mandát, jsou v tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 20 - Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 2006

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
ODS	530 845	46,39	23	51,11
ČSSD	181 222	15,84	7	15,56
KSČM	149 522	13,07	6	13,33
KDU-ČSL	95 304	8,33	4	8,89
ZAOS	85 745	7,49	3	6,67
SNK ED	62 367	5,45	2	4,44
Ostatní	39 402	3,45	0	0,00

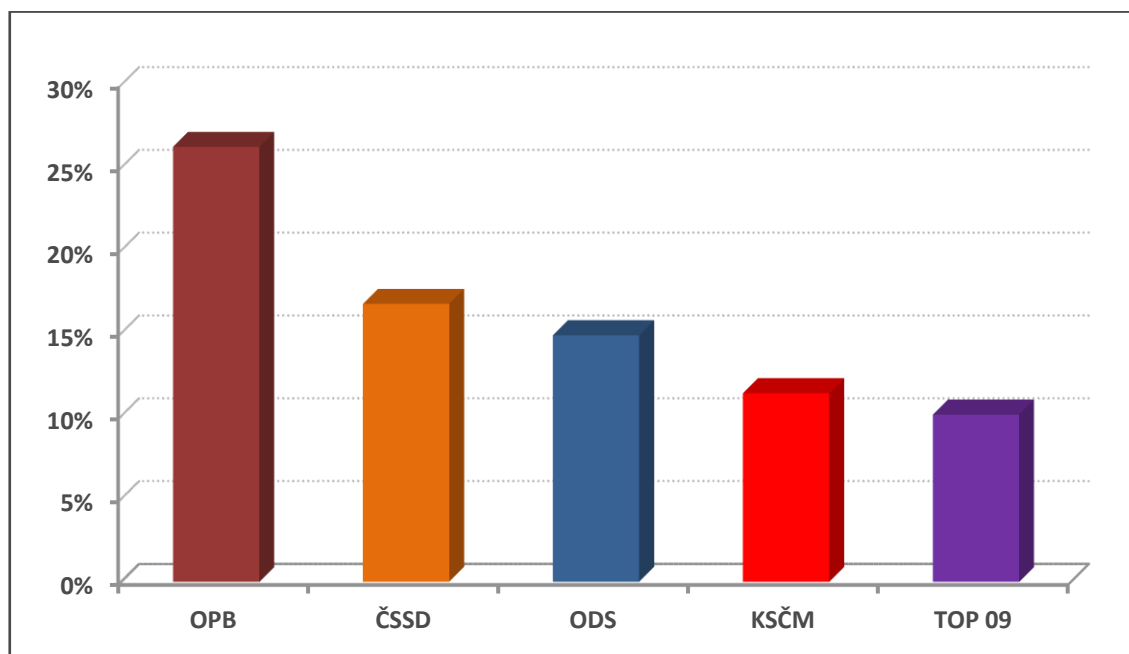
Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

ODS si v roce 2006 polepšila kromě preferencí také v zisku mandátů, neboť navýšila svůj zisk o pět křesel, a tudíž obsadila více než polovinu městského zastupitelstva. Komunisté si mezivolebně o jedno křeslo pohoršili a KDU-ČSL také, ale o dvě křesla. Totéž platí i v případě nezávislých, kteří v těchto volbách obsadili pouze dvě zastupitelské pozice.

Výsledky obecních voleb v roce 2010

V roce 2010 se volební účast u komunálních voleb mezivolebně znovu navýšila, a to o 4 procentní body, neboť k urnám přišlo 39,71 % voličů. Výsledky relevantních politických uskupení (alespoň s jedním mandátem) jsou zachyceny na grafu níže.

Graf 22 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 2010 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Jak z grafu vyplývá, výsledky vykazují poměrně velikou změnu oproti všem předchozím volbám. Komunální volby 2010 v Českých Budějovicích vyhrálo politické hnutí OPB – Občané pro Budějovice, které získalo 26,27 % hlasů voličů. Na druhém místě skončila ČSSD, která si oproti předchozím volbám mírně polepšila a získala 16,79 %. Do té doby dominantní strana obecních voleb – ODS se hluboce propadla v zisku preferencí a umístila se až na třetím místě. Příčinou byl úspěch hnutí Občané pro Budějovice, jehož předsedu Juraje Thomu předtím ze svých řad vyloučila ODS. Juraj Thoma svoji pozici v HOPB obhájil, a tím de facto získal přízeň voličů právě Občanské demokratické strany.

Občanští demokraté obdrželi 14,89 % hlasů, což je v mezivolebním srovnání více než trojnásobně méně. KSČM obsadila čtvrtou příčku se ziskem 11,39 %, tedy i u komunistů došlo ke zhoršení výsledku. Pátým politickým subjektem s relevantním výsledkem se stala TOP 09, která obdržela 10,1 % hlasů českobudějovických voličů.

Na těchto volbách je viditelné reflektování situace na parlamentní úrovni, kde v rámci koalice působila vedle ODS i TOP 09. Věci veřejné, které byly tehdy třetí vládní stranou, v Českých Budějovicích neuspěly a skončily hluboko za relevantními stranami. Zajímavý je také další fakt, že v rámci konaných parlamentních voleb (v květnu téhož roku), zvítězila u českobudějovických občanů ODS a o necelých pět měsíců později v obecních volbách tato strana výrazně propadla. Také je potřeba zmínit, že k propadu došlo i u KDU-ČSL, která se svým výsledkem 3,77 % neobdržela jediný mandát.

Tyto propady jsou zachyceny rovněž v následující tabulce. Obdobně jako v předchozích tabulkách vykazujících podíly hlasů a mandátů, tak i zde jsou politické entity, které nezískaly mandát, uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 21 - Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 2010

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
OPB	333 958	26,27	15	33,33%
ČSSD	213 433	16,79	10	22,22%
ODS	189 277	14,89	8	17,78%
KSČM	144 751	11,39	6	13,33%
TOP 09	128 425	10,1	6	13,33%
Ostatní	261 275	20,56	0	0,00

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

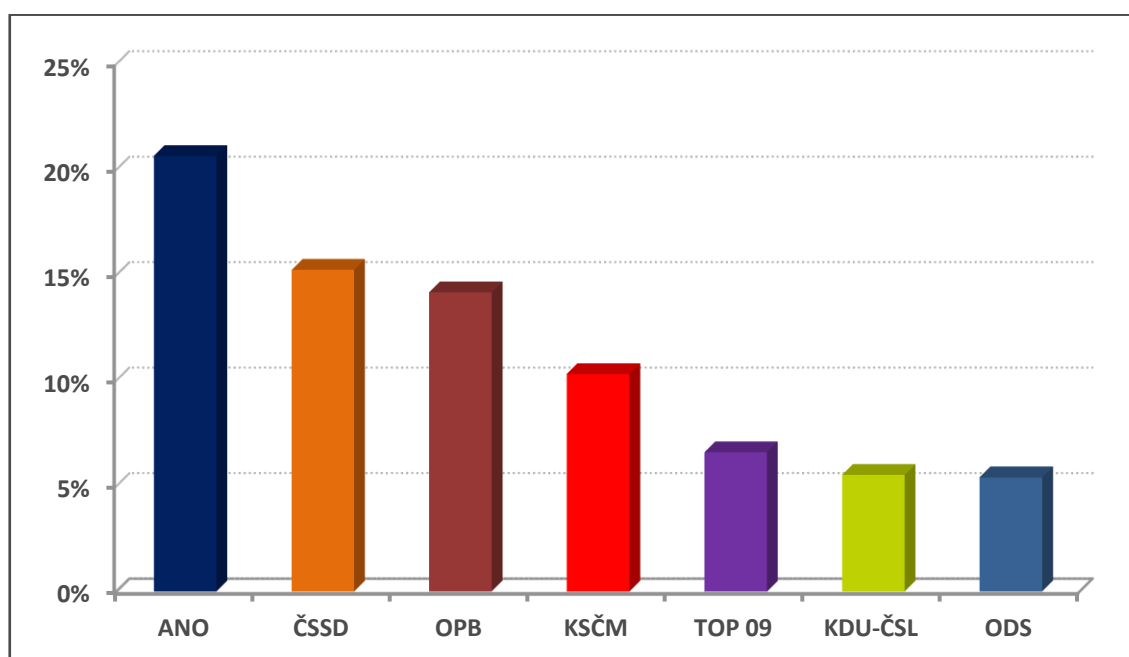
Z tabulky je patrný již zmíněný pokles preferencí u pravicové ODS. V případě absolutního počtu hlasů o více než 340 tis. ODS rovněž ztratila patnáct křesel v zastupitelstvu. Mírný pokles nominálního počtu hlasů je pozorovatelný i u KSČM, která ovšem své mandáty uhájila. Naproti tomu si polepšila ČSSD, jednak v počtu mandátů (získala o tři mandáty více), jednak v nominálním počtu obdržených hlasů (navýšení o přibližně 32 tis.)

Výsledky obecních voleb v roce 2014

Posledních, dosud konaných obecních voleb v Českých Budějovicích se účastnilo 32,99 % oprávněných voličů, čímž volební účast o necelých 7 procentních bodů mezivolebně poklesla.

Následující graf zachycuje volební výsledky stran, které získaly alespoň jeden zastupitelský mandát.

Graf 23 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 2014 v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Komunální volby 2014 přinesly v rámci Českých Budějovic další překvapení v podobě vítězství hnutí ANO 2011, které obdrželo 20,65 % hlasů českobudějovických voličů. Druhá v pořadí skončila ČSSD s 15,25 % hlasů, čímž si oproti předchozím volbám mírně pohoršila. Třetí pozici obsadilo hnutí OPB, které se propadlo mnohem výrazněji (z předchozího prvního místa). OPB získalo 14,18 % preferencí, což odpovídá

mezivolební ztrátě téměř o polovinu. KSČM se umístila na čtvrtém místě s 10,31 % a oproti předchozím volbám si taktéž v získaném podílu hlasů pohoršila. Páté místo patřilo TOP 09, která obdržela 6,6 % - ztráta 4,4 procentních bodů. Do pásma relevantních stran se vrátila KDU-ČSL se ziskem 5,53 % hlasů. Těsně za lidovci skončila ODS se ziskem 5,41 %. ODS se mezivolebně znovu propadla o necelých 10 procentních bodů.

Následující tabulka zachycuje nominální i procentuální výše preferencí a také obdržených mandátů jednotlivých stran v zastupitelstvu města České Budějovice. Politické entity, které nezískaly mandát, jsou v tabulce uvedeny jako *Ostatní*.

Tabulka 22 - Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 2014

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
ANO	215 553	20,65	12	26,67
ČSSD	159 209	15,25	9	20,00
OPB	147 980	14,18	8	17,78
KSČM	107 661	10,31	6	13,33
TOP 09	68 936	6,6	4	8,89
KDU-ČSL	57 731	5,53	3	6,67
ODS	56 503	5,41	3	6,67
Ostatní	230 182	22,03	0	0,00

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

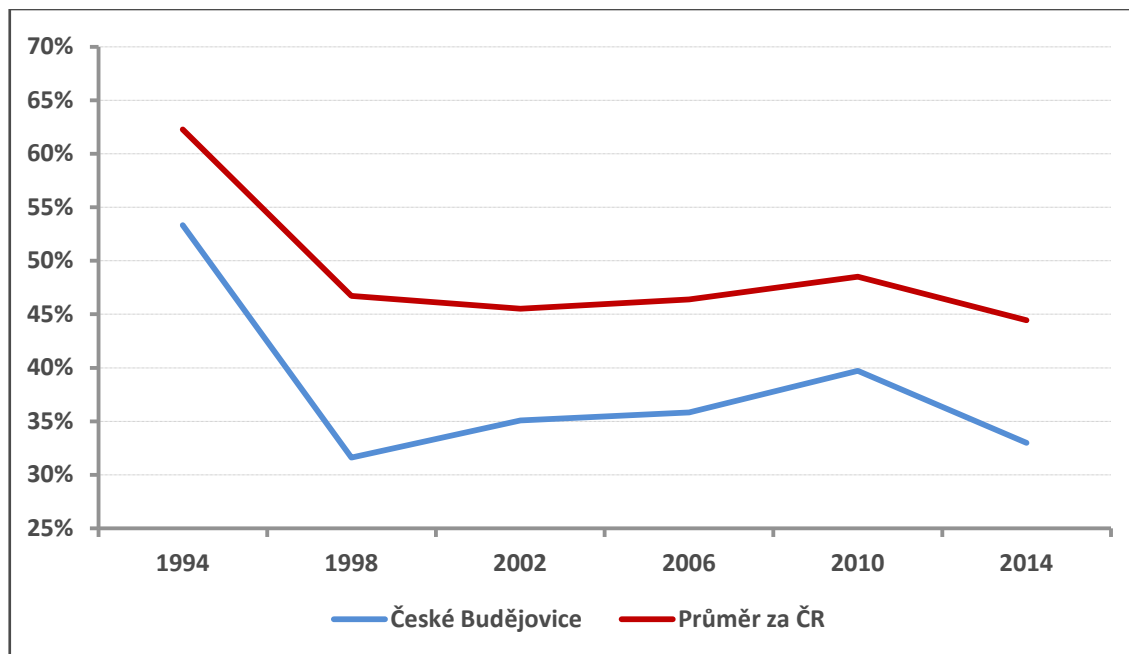
Největší propad co do absolutního počtu hlasů je vidět u OPB, kterým mezivolebně klesl o více než dvojnásobek, mimo to hnutí OPB ztratilo sedm mandátů, což představuje také necelou polovinu jejich předešlého zisku. Obdobně na tom byla ČSSD, která ovšem vykazovala menší pokles hlasů a ztratila jedno křeslo. Komunisté si pohoršili v počtu získaných hlasů, ale svoje mandáty se jim podařilo uhájit. TOP 09 mezivolebně přišla o dva mandáty a také ztratila necelých 60 tis hlasů.

6.3.1 Vývoj volební účasti v obecních volbách 1994 až 2014 a komparace s účastí parlamentních a krajských voleb

Volební účast v rámci komunálních voleb v Českých Budějovicích byla v celém sledovaném období na poměrně nízké úrovni., vyjma roku 1994, kdy přesáhla 50% hranici. Porovnání vývoje volební účasti v krajském městě proti průměrné účasti celostátní zachycuje graf na následující straně. Pro lepší znázornění změn začínají hodnoty vodorovné osy na 25 %.

Při pohledu na grafické znázornění je na první pohled patrná dlouhodobě vyšší volební účast na celostátní úrovni oproti Českým Budějovicím a také podobný průběh obou sledovaných voličských účastí.

Graf 24 – Vývoj volební účasti ve volbách do obecních zastupitelstev

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Nejvyšší hodnoty byly zaznamenány ve volbách 1994, kdy se volebního aktu zúčastnilo přes 52 % českobudějovických voličů. Ve srovnání s celostátním průměrem šlo však o 11% negativní rozdíl. O čtyři roky později následuje v krajském městě propad o více než 20 procentních bodů na 31,62 %. Propad, byť o něco menší, je viditelný i v celostátním průměru. Poté od roku 1998 do roku 2010 je patrná rostoucí tendence až na 39,71 % v roce 2010 a následuje druhý propad přibližně o 6 procentních bodů v posledních konaných volbách.

Ačkoli největší odchylka je viditelná v roce 1998, tak po celé sledované období komunálních voleb je průměrný rozdíl mezi voličskou účastí v krajském městě a celostátní průměrnou účastí okolo 11 %.

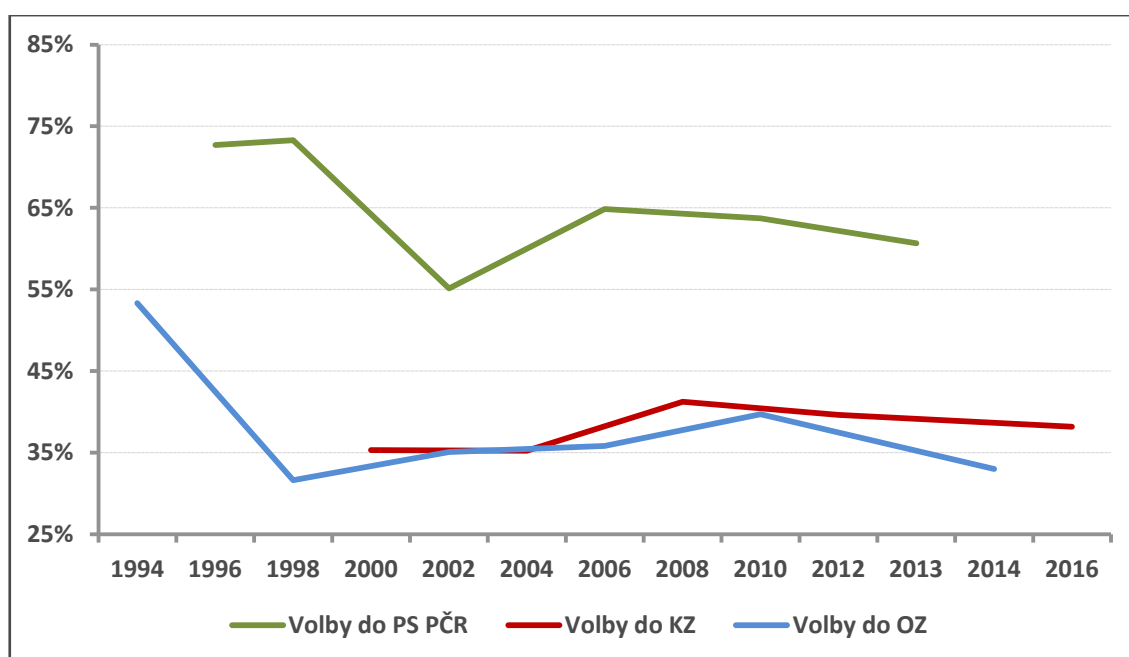
Mezivolební porovnání volební účasti v Českých Budějovicích

Pokud bychom porovnali výše volebních účastí mezi jednotlivými analyzovanými volebními akty v krajském městě, tak lze dojít k závěru, že v průměru nejvyšší volební účast mají volby parlamentní respektive volby do Poslanecké sněmovny. Průměrná

volební účast českobudějovických voličů ve volbách do PS PČR od roku 1996 je 65 %. Naproti tomu vývoj voličské účasti u regionálních voleb a voleb komunálních vykazuje průměrnou hodnotu de facto poloviční té u parlamentních voleb. Ke krajským volbám přišlo za celé sledované období v průměru 38 % oprávněných voličů. Totéž procento vykazují i volby komunální. Nicméně je potřeba dodat, že se od roku 1994 konaly již šestery volby do obecních zastupitelstev, zatímco krajských voleb se konalo pouze pět.

Vývoj voličské účasti pro každý typ voleb v jednotlivých letech zachycuje následující graf. Z důvodu detailnějšího zobrazení výkyvů začíná vodorovná osa na 25 %.

Graf 25 – Komparace účasti voličů u sledovaných voleb v Českých Budějovicích

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno autorem

Z grafického znázornění je na první pohled zřejmá celkově vyšší účast u voleb parlamentních, kde i v jejím globálním minimu je o zhruba 20 procentních bodů vyše než v případě voleb komunálních a krajských. Kromě krajských voleb, se volby parlamentní i volby obecní vyznačují vysokou počáteční účastí, která následně prudce poklesne. Volební účast v krajských volbách je v prvních dvou obdobích vyrovnaná a později se mírně navyšuje. Zároveň také krajské volby a volby parlamentní vykazují podobný průběh (u krajských voleb s dvouročním zpožděním) od roku 2002 potažmo 2004 až po roky 2013 respektive 2016, kdy mezivolebně voličská účast narůstá (2006 a 2008) a poté postupně klesá. Kromě prvních konaných obecních voleb, kdy byla volební účast nejvyšší a tím navýšila průměr na 38 %, vykazují tyto volby spíše nižší

účast oproti ostatním. Českobudějovičtí voliči pravděpodobně vnímají komunální politiku s menším zaujetím a emocemi, a také s ní mohou být více spokojeni. Zde se také může pravděpodobně odrážet vliv (zejména celostátních) veřejných medií, která referují spíše o celonárodních tématech a komunální politici jsou proto, těmito tématy zastíněni.

6.3.2 Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení

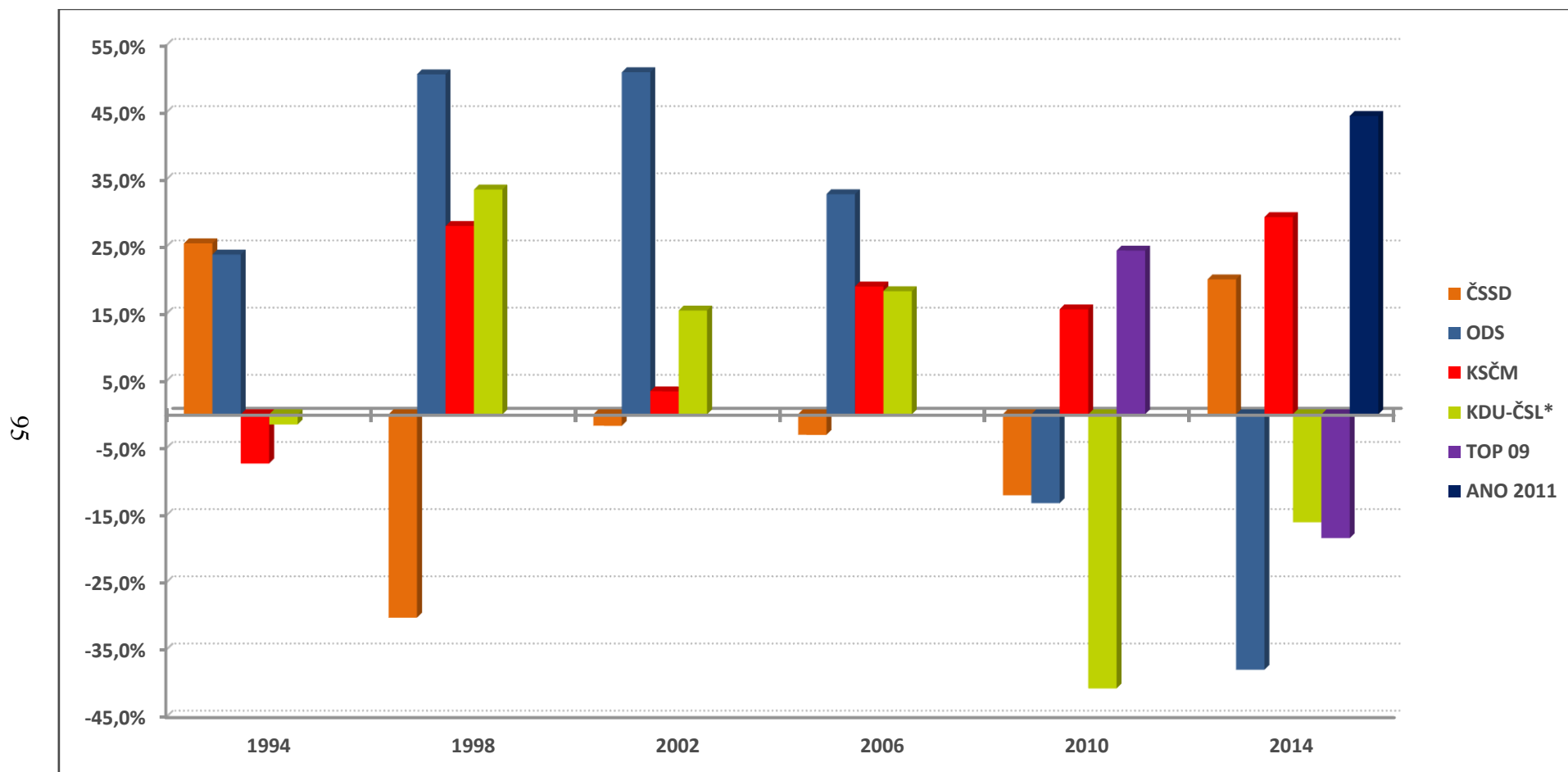
Podobným způsobem, jako v předešlých kapitolách, tak i zde je komparován vývoj volebních zisků vybraných politických uskupení v obecních volbách 1994 až 2014. Konstrukce grafů je stejná jako v předchozích analyzovaných volebních aktech. Na vodorovné ose jsou naneseny hodnoty odpovídající celostátnímu výsledku dané strany a vertikální osa odpovídá relativní odchylce podílu hlasů obdržených v Českých Budějovicích od tohoto agregátního výsledku. Zjištěné relativní rozdíly jsou zachyceny pomocí grafu na následující straně.

Při pohledu na graf je zřejmý odlišný vývoj, než jsme zjistili v analyzovaných regionálních a parlamentních volbách, zejména pokud jde o levicovou část politického spektra. Nicméně, začneme-li u ODS, tak lze v prvních čtyřech volebních obdobích pozorovat relativně veliký pozitivní rozdíl v Českých Budějovicích oproti celostátním výsledkům. Tato odchylka dosáhla svých nejvyšších hodnot v roce 1998 (50,6 %) a 2002 (50,9 %). O čtyři roky později – v roce 2006, se relativní rozdíl snížil o 18 procentních bodů, ale stále vykazoval pozitivní charakter. Zlom v tomto ohledu přišel s volbami 2010, u nichž je viditelný hluboký pokles v preferencích, který zcela odpovídá absolutnímu volebnímu výsledku. Občanští demokraté vítězili v krajském městě do obecních voleb 2006, a právě v roce 2010 obsadilo první pozici hnutí OPB a ODS skončila s velkým rozdílem až na třetím místě. Rok 2014 znamenal pro ODS další velkou ztrátu popularity a tehdy již negativní rozdíl vůči celorepublikovým agregátním výsledkům se zvýšil na rovných 38 %. Za celé sledované období lze tedy pozorovat pomyslnou sinusoidu vývoje preferencí této pravicové strany.

V roce 2010 se projevilo určité reflektování duality na pravici, neboť TOP 09, ačkoli ve volbách skončila pátá, získala od českobudějovických voličů v poměru o 25 % více preferencí než celostátně. Tento trend však nepokračoval a v následujících volbách lze vidět pokles jako u ODS.

V případě ČSSD je pozitivní rozdíl preferencí zachycen pouze v roce 1994 a poté až v roce 2014. Zbylá volební období nebyla pro sociální demokracii v porovnání s celostátním výsledkem příznivá.

Graf 26 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s celostátními výsledky (OZ)

Zdroj: Český statistický úřad (2017), výpočty a zpracování autor

* V roce 1994 kandidovala KDU-ČSL v koalici s KDS a KAN

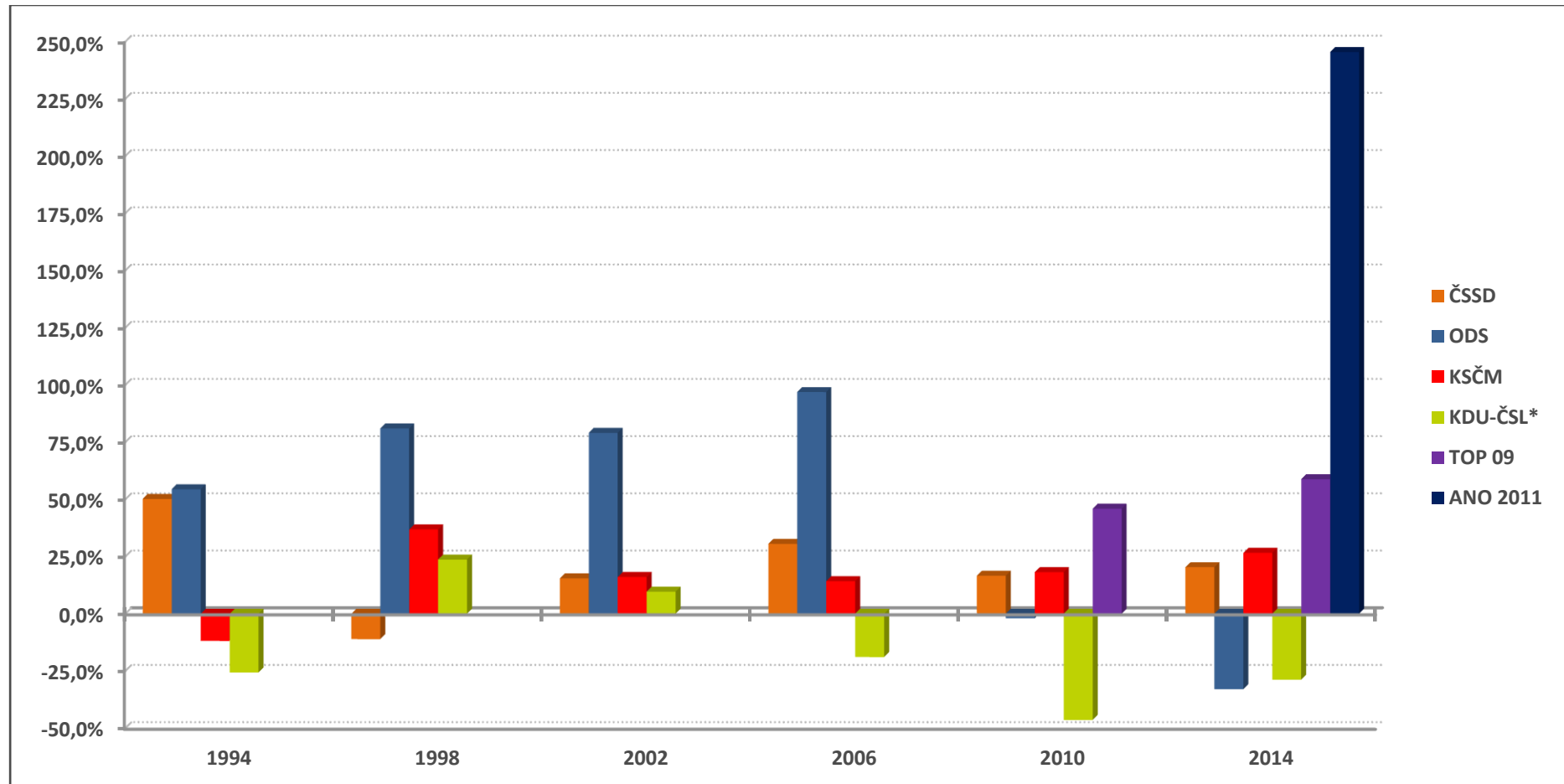
Ve volbách 1998 se relativní rozdíl převrátil do záporných hodnot. V roce 2002 a 2006 se výsledek v Českých Budějovicích lišil od celostátního pouze nepatrně, ale o čtyři roky později se negativní rozdíl opět navýšil. Až poslední konané obecní volby přinesly ČSSD znatelnější podporu. V souvislosti s preferencemi levicových stran si v rámci krajského města vedla lépe KSČM, jejíž výsledek, vyjma prvních voleb, předčil celorepublikové agregátní zisky podílu hlasů. Svého pozitivního vrcholu dosáhl rozdíl preferencí u komunistické strany v roce 2014, přičemž absolutně skončili komunisté ve volbách až na čtvrtém místě. V obecních volbách, na rozdíl od voleb krajských nebo parlamentních, se komunisté těší v krajském městě relativně vyšší podpoře.

U KDU-ČSL vykazují relativní rozdíly preferencí kladné hodnoty v letech 1998 až 2006. Odchylna v prvních volbách, kde lidovci kandidovali v koalici, se téměř neliší od celostátních výsledků. Největší propad je viditelný v roce 2010, neboť v tomto roce se lidovcům nepodařilo obdržet v rámci Českých Budějovic jediný zastupitelský mandát. Hluboký propad naznačuje, že se jim mimo velké krajské město dařilo lépe (zejména v menších obcích)

Posledním analyzovaným politickým subjektem je hnutí ANO 2011, které kandidovalo až v doposud posledních volbách. Výsledek tohoto hnutí (a výrazný pokles podpory ODS) v roce 2014 je také důkazem reflektování změn, které proběhly na parlamentní úrovni, i na úrovni komunální. Kromě toho, že v roce 2014 ANO vyhrálo obecní volby, tak jeho pozitivní relativní rozdíl vůči celostátnímu výsledku činil necelých 45 %, čímž de facto supluje předchozí pozici ODS, ačkoli se nejedná o čistě pravicové hnutí.

Výpočet relativní odchylky preferencí českobudějovických voličů vůči celostátním výsledkům jednotlivých politických entit byl proveden i pro území Jihočeského kraje. V tomto případě byly výsledky krajského města od výsledků krajských odečteny, aby nedošlo ke zkreslení výpočtů. Grafické znázornění (na následující straně) je konstruováno stejným způsobem, ovšem s tím rozdílem, že základnou pro výpočty byly krajské výsledky – vodorovná osa. Na svislé ose jsou dále naneseny hodnoty znázorňující relativní rozdíl českobudějovických výsledků od těch celokrajských.

Graf 27 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s výsledky za Jihočeský kraj (OZ)

Zdroj: Český statistický úřad (2017), výpočty a zpracování autor

* V roce 1994 kandidovala KDU-ČSL v koalici s KDS a KAN

Výsledky relativní odchylky preferencí ODS mají obdobný průběh jako v prvním případě, jen vůči Jihočeskému dosahují svého vrcholu v roce 2008 a jsou řádově o desítky procent vyšší. Zde je nejvyšší pozitivní rozdíl u ODS téměř 100%, čili lze tvrdit, že vůči kraji se českobudějovičtí voliči chovají více pravicově než proti celorepublikovým výsledkům. Opět je zde patrný přelom v roce 2010, kdy se hodnoty relativního rozdílu u tehdy nejsilnější pravicové strany, dostaly do záporu. Dalším dokladem více pravicového smýšlení českobudějovických voličů jsou i výsledky TOP 09, které jsou rovněž mnohem vyšší než vůči celému státu, ale také dosahují pozitivním hodnot v obou posledních komunálních volbách.

V levicové části politického spektra je situace také odlišná od předešlého porovnání s celorepublikovými výsledky. ČSSD zde vykazuje pozitivní rozdíl vůči celokrajským výsledkům ve všech zkoumaných letech kromě roku 1998 a hodnoty pozitivních odchylek jsou v průměru rovněž vyšší než v předchozím srovnání. Výsledky relativní odchylky českobudějovických preferencí od krajských v případě KSČM mají podobný charakter jako při předešlém srovnání. Pozitivní odchylky zároveň vykazují obecně vyšší průměr. Tedy platí to samé, co v případě sociální demokracie, a to, že se i zde se českobudějovičtí voliči chovají v obecních volbách vůči kraji více levicově.

Naproti tomu výsledky KDU-ČSL jsou ve prospěch Jihočeského kraje. Pozitivního rozdílu lidovci totiž dosahují pouze v letech 1998 a 2002. V ostatních letech obdržela KDU-ČSL v Českých Budějovicích poměrově nižší podporu než ve zbytku kraje. Nejlépe je to vidět v roce 2010, kdy (jak již bylo několikrát zmíněno) neobdržela tato strana v českobudějovickém zastupitelstvu jediný mandát.

Posledním analyzovaným subjektem je i zde hnutí ANO 2011, které v krajském městě získalo o 245,5 % větší podporu než ve zbytku Jihočeského kraje. Vzhledem k tomu, že České Budějovice jsou největším sídlem v rámci této oblasti, je zřejmé, že se ANO obecně těší podpoře spíše ve velkých městech a nikoli v malých obcích. I zde, v porovnání s krajskými výsledky, se projevuje dopad otřesů stranického systému z parlamentní úrovně. Hegemónní ODS během posledních dvou volebních období výrazně ztratila a na její úkor i na komunální úrovni, v případě Českých Budějovic, posiluje hnutí ANO a TOP 09.

6.4 Vliv socioekonomických faktorů na chování voličů Českých Budějovic

V rámci teoretické části byly nastíněny faktory, které mohou ovlivňovat politické chování občanů. Za nejčastější příčinu konkrétního volebního chování voliče se považuje ekonomická situace, kterou lze demonstrovat na ukazateli úrovně příjmu, popřípadě na ukazatelích nezaměstnanosti. Některé z těchto statistických ukazatelů jsou zároveň určitým omezením v provádění detailnějších analýz, neboť výši příjmu lze například zjistit pouze za celé samosprávné území kraje, a také u některých statistických údajů (např. u nezaměstnanosti) se během zkoumaného období změnila metodika výpočtu.

Mezi další faktory, kterým bylo možné přiřadit určitou míru vlivu na volební chování, byla religiozita obyvatel, zjištěná z údajů sčítání lidu, a také vzdělanostní struktura občanů Českých Budějovic, kterou lze opět získat pomocí dat ze sčítání lidu domů a bytů. Je dobré zmínit, že veškerá statistická data, použitá v této podkapitole, jsou dostupná v rámci Veřejné databáze Českého statistického úřadu. Zároveň se nejedná o zjišťování a deskripci kauzalit, ale spíše o předpoklady možného vlivu zmíněných faktorů na volební chování. Více viz kapitola Diskuse a závěr.

Pokud bychom se podívali na vývoj úrovně příjmů za (nejen) Jihočeský kraj, tak mzdy každým rokem rostou¹⁰. Do roku 2010 se pohybovaly nad celostátním průměrem, poté je celorepublikový průměr mírně převýšil¹¹. Ačkoli údaje za celé území kraje nelze jednoznačně vztáhnout na České Budějovice, lze vycházet z předpokladu, že krajské město, jako centrum regionu, bude mít na vývoj mezd největší vliv, a tedy porostou mzdy souběžně i v krajském městě. Zároveň budou v Českých Budějovicích příjmy oproti zbytku kraje vyšší. Pokud vyjdeme z obecné teorie, že majetnější obyvatelé, nebo lidé s vyššími příjmy budou mezi voliči pravicových politických uskupení, tak tomu výsledky některých analyzovaných voleb v rámci Českých Budějovic odpovídají.

V parlamentních volbách se českobudějovický elektorát projevoval pravicově i vůči celostátním a celokrajským výsledkům, vyjma roku 2013, kdy zvítězila strana levicová. Nicméně i toto vítězství bylo relativně těsné. V případě voleb krajských zde do určité

¹⁰ Údaje dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky#katalog=30852>

¹¹ Údaje dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=855&katalog=30852&pvo=MZD01-A&pvo=MZD01-A&evo=v208!_MZD-LEG4_1&c=v475~8__RP2015

míry hrála roli situace na parlamentní úrovni a také to, jaká politická frakce byla zrovna u vlády. Z výpočtů relativní odchylky ovšem vyplývá, že i přes vítězství jiné strany než pravicové ODS, byly její preference nad souhrnnými celostátními i celokrajskými výsledky, čili výsledky mohou odpovídat příjmové situaci obyvatel. Pokud se podíváme na výsledky voleb komunálních, tak tam tuto možnou souvislost lze pozorovat do roku 2006. Další dvě volební období byly výsledky determinovány spíše vývojem stranického systému a jeho změnami na národní úrovni. Obecně lze však soudit, že zvyšující se úroveň mezd v jihočeském kraji a v Českých Budějovicích má vliv na více pravicové smýšlení tamních obyvatel.

Situace na pracovním trhu v Českých Budějovicích je z pohledu zaměstnanosti více než pozitivní. Nízká míra nezaměstnanosti v Českých Budějovicích¹² ve vztahu k celostátnímu průměru¹³ reflektuje teoretické východisko, že společnost, kde není nouze o pracovní místa, se více přiklání k volbě pravicových politických uskupení, respektive spíše nezaměstnaní mají sklon volit strany z levého politického spektra, k čemuž v rámci krajského města dlouhodobě nedochází.

Dalším faktorem, který může ovlivňovat politické chování občanů, je dosažené vzdělání. Vzdělanostní struktura obyvatel Českých Budějovic vykazuje rostoucí tendenci počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí¹⁴, respektive podílu vysokoškolsky vzdělaných lidí na celkovém počtu obyvatel Českých Budějovic ve věku 15 let a výše. Tato tendence je dána tím, že krajské město České Budějovice je univerzitním městem s několika vysokými školami a také celkově vyšší nabídkou práce pro výše vzdělané občany. Také podíl českobudějovických obyvatel s vysokoškolským vzděláním převyšuje celostátní procentuální hodnoty.

Pokud bychom porovnali podíl obyvatel s náboženským vyznáním v Českých Budějovicích s celostátní hodnotou, tak v rámci krajského města je podíl nižší než ten celorepublikový¹⁵. Údaje mohou být ovšem zkresleny, neboť se jedná o nepovinnou položku v rámci SLDB. Když však vyjdeme z hodnot, které jsou k dispozici, tak nižší míra religiozity českobudějovických občanů koresponduje s vývojem preferencí KDU-ČSL.

¹² Údaje dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xc/7-trh-prace-2016>

¹³ Údaje dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky>

¹⁴ Údaje dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=uziv-dotaz#>

¹⁵ Údaje dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=uziv-dotaz#> a https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/obce/544256_opendocument

7 Diskuse a závěr

Tato diplomová práce se věnovala problematice voleb a s tím souvisejícího volebního chování občanů krajského města České Budějovice. Jedním z hlavních cílů práce bylo analyzovat voličské chování českobudějovických občanů ve vybraných volebních aktech konaných po vzniku samostatné České republiky. Pro účely analýzy byly vybrány dvojce volby druhého řádu – volby do krajských a obecních zastupitelstev, a dále jedny volby prvního řádu – volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Další primární cíl tkvěl v zjištění (pomocí synchronní a diachronní komparace výsledků jednotlivých voleb), zda se změny a otřesy v rámci stranického systému na parlamentní úrovni, kterým se věnuje kapitola 3, promítly také do výsledků voleb krajských a komunálních a zda je reflektovali českobudějovičtí voliči. Sekundárním cílem práce bylo porovnání volebních výsledků vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s výsledky celostátními a celokrajskými.

Primárních cílů bylo dosaženo prostřednictvím analýzy časových řad jednotlivých volebních aktů. Analýza výsledků parlamentních voleb v Českých Budějovicích ukázala, že v letech 1996 až 2010 byla v krajském městě České Budějovice dominantní stranou pravicová ODS, ačkoli celostátní výsledky byly v některých letech odlišné. V roce 1998, kdy se konaly předčasné parlamentní volby, zvítězila celostátně ČSSD a složila vládu s deklarovanou a otevřenou podporou ODS, v krajském městě na jihu Čech tomu ovšem výsledky neodpovídaly. Totéž platilo o čtyři roky později, kdy první místo celostátně opět obhájila sociální demokracie, ale v Českých Budějovicích obdržela více hlasů nejsilnější strana pravicového politického spektra ODS.

Po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2006 byla pozice dvou nejsilnějších politických stran celostátně i v Českých Budějovicích totožná, jen s tím rozdílem, že v Českých Budějovicích zvítězili občanští demokraté s mnohem větším náskokem. Rok 2010 se výsledky prvních dvou politických subjektů v krajském městě odlišoval od výsledků celostátních. Českobudějovičtí voliči upřednostnili pravicové strany před sociální demokracií a komunisty. Zároveň se i v těchto volbách v Českých Budějovicích projevovala dualita na pravici, stejně jako tomu bylo celostátně. V tomto ohledu kopírovalo chování českobudějovických voličů celostátní trend. V roce 2013 se první dvě politická uskupení umístila totožně ve městě i celostátně, ale opět českobudějovický

elektorát volil více pravicově, což dokládá výsledek TOP 09 z Českých Budějovic, který je v nominální hodnotě vyšší než její celostátní výsledek. Zároveň absolutní rozdíl mezi podílem hlasů hnutí ANO 2011 a ČSSD v Českých Budějovicích byl méně zřetelný oproti celostátnímu výsledku.

V rámci plnění sekundárního cíle byla použita pro výpočet relativní odchylka, díky které bylo možno zjišťovat a porovnávat změny ve vývoji preferencí konkrétních politických entit vůči celostátním výsledkům a výsledkům za celý Jihočeský kraj. Pro tuto analýzu byly záměrně vybrány strany nebo politická uskupení, které dnes považujeme za takzvané tradiční – tedy ČSSD, ODS, KSČM a KDU-ČSL. K těmto čtyřem subjektům byly následně přiřazeny další dva nové (TOP 09 a ANO 2011), neboť dle teorie a celostátních výsledků (viz kapitola 3), jsou právě tyto dvě uskupení primárním původcem změn v rámci vývoje stranického systému. Na základě výpočtů, které zachycují grafy 8 a 9, se ukazuje, že českobudějovický elektorát vykazuje v parlamentních volbách pravicové chování, a to po celé sledované období, zatímco levicové politické strany a spíše středová KDU-ČSL získávají ve srovnání s celostátní i celokrajskou úrovní nižší procento preferencí. Výpočty relativních rozdílů pravicových stran, zobrazené na obou dvou grafických znázorněních, mají velice podobný průběh. I zde je v roce 2010 viditelná změna, neboť u ODS se čím dál více snižuje rozdíl vůči celostátním a celokrajským výsledkům, zatímco více liberální TOP 09 získává na popularitě.

V případě levicové ČSSD se výsledky v Českých Budějovicích více podobají souhrnným krajským (bez Českých Budějovic) než celostátním, z čehož lze usuzovat, že se krajské město vůči celému kraji chová levicověji než v porovnání s výsledky celostátními. U KSČM a KDU-ČSL je tomu opačně; zde se České Budějovice chovají vůči kraji spíše pravicově, respektive relativní odchylky v preferencích jsou nižší v porovnání s celou Českou republikou.

U krajských voleb je, v rámci českobudějovického elektorátu, dominance ODS vidět na prvních třech volebních obdobích – 2000 až 2008. Poté českobudějovičtí voliči dali v roce 2012 přednost ČSSD a v roce 2016 hnutí ANO. Na krajských volbách 2008 je znovu vidět pravicové chování českobudějovických voličů, neboť v Jihočeském kraji vyhrála volby sociální demokracie a celostátní výsledek ČSSD rovněž významně převyšoval druhou ODS.

Volby do krajských zastupitelstev 2012 jasně ukazují, že se změny z roku 2010 na parlamentní úrovni projevily i zde, a že ovlivnily politické chování českobudějovických obyvatel (lépe řečeno skandály tehdejších vládních stran, zejména pravicové ODS). V krajském městě České Budějovice totiž skončila ve volbách 2012 do té doby dominující ODS až na čtvrtém místě, přičemž celostátně skončila třetí a v Jihočeském kraji rovněž čtvrtá, zatímco českobudějovické preference sociálních demokratů korespondovaly s výsledky celostátními i v Jihočeském kraji.

Proběhnuvší změny na parlamentní úrovni z roku 2013 byly rovněž znatelné v regionálních volbách 2016, kdy zvítězilo hnutí ANO 2011 nejen celostátně, ale také v krajském městě, kde obdrželo od voličů nejvíce hlasů. V rámci Jihočeského kraje skončilo druhé. Nejvíce se otřesy v celostátním stranickém systému opět dotkly občanských demokratů, kteří skončili celokrajsky i v Českých Budějovicích až třetí. Na druhou stranu je pravda, že i v tomto případě byly preference ODS v roce 2016, v rámci Českých Budějovic, spíše uspokojivé, neboť celostátně se tato strana umístila až na čtvrtém místě s relativně mizivou podporou. Výraz uspokojující je zde použit i proto, že při pohledu na grafy 16 a 17 je opět evidentní pravicové chování českobudějovického elektorátu. I v letech 2012 a 2016, které byly zejména pro ODS kritické, vykazují relativní odchylky preferencí této strany pozitivní charakter, a to v porovnání s celostátními výsledky i s výsledky za celý Jihočeský kraj. Ačkoli i zde je patrný pokles pozitivního rozdílu ODS, který je, pro krajské město, do té doby zjevný. Pokles je více znatelný u srovnání s výsledky za celý Jihočeský kraj.

Pravicové chování a reflektování změn ve stranickém systému je doložitelné i na rozdílech preferencí TOP 09, která od českobudějovických voličů v krajských volbách 2016 obdržela dva a půl krát více hlasů než celostátně a v porovnání s celokrajskými výsledky za roky 2012 a 2016 dostává své charakteristiky druhého pravicového politického křídla.

Systemová změna v podobě nečekaně velkých zisků hnutí ANO 2011 v krajských volbách 2016 se více projevuje ve srovnání s celokrajskými výsledky než s celostátními. V porovnání se zbytkem kraje dali českobudějovičtí voliči tomuto hnutí relativně mnohem více preferencí.

Pokud se zaměříme na preference levicových politických uskupení a KDU-ČSL, tak se krajské město České Budějovice chová u ČSSD a KDU-ČSL méně levicově vůči

zbytku kraje než vůči zbytku země. U sociálních demokratů vykazují rozdíly mezi lety 2008 a 2012 dokonce zlom a od roku 2012 již ČSSD získala v Českých Budějovicích v poměru více hlasů než ve zbytku ČR. Je zajímavé, že v porovnání s výsledkem za Jihočeský kraj je tento rozdíl i ve zmíněných letech negativní. Průměrný relativní rozdíl u komunistické strany je v porovnání s Jihočeským krajem nepatrně nižší, než celostátní. Lze tedy konstatovat, že se v případě komunistů českobudějovický elektorát vůči oběma vyšším administrativním celkům vyhraňuje obdobným způsobem.

Posledními zkoumanými volbami byly volby komunální. Zde se otřesy stranického systému na parlamentní úrovni projeví s největší intenzitou. Dokládají to jednak výsledky voleb v letech 2010 a 2014 a rovněž výpočty relativních odchylek zachycených v grafech 26 a 27. Změny je možné nejsnáze charakterizovat opět na výsledcích ODS. V obou případech, tedy ve srovnání s celostátním i celokrajským výsledkem, je patrný obdobný vývoj – pomyslné sinusoidy, kde do voleb roku 2006 vykazuje ODS pozitivní rozdíl výsledků a po roce 2010 již zvětšující se negativní. Za touto změnou stála rovněž zmíněná existence HOPB. Změny jsou reflektovány i výsledky hnutí ANO 2011, které rovněž v obou případech obdrželo v Českých Budějovicích poměrově mnohem více hlasů než ve zbytku České republiky či Jihočeského kraje, přičemž proti kraji je tento rozdíl mnohem větší. Zároveň se na komunálních volbách ukazuje levicovější smýšlení českobudějovických voličů než v předchozích dvou typech voleb. Toto větší levicové zaměření je viditelnější u srovnání českobudějovických výsledků s výsledky krajskými, v němž levicová ČSSD i KSČM vykazují ve většině volebních období pozitivní rozdíly preferencí. Jinými slovy se v rámci komunálních voleb České Budějovice chovají více levicově proti zbytku Jihočeského kraje než proti zbytku celé České republiky.

V případě strany KDU-ČSL jsou pozitivní relativní rozdíly podílů hlasů zřetelnější ve srovnání s celostátními výsledky. Naproti tomu vůči zbytku Jihočeského kraje mají lidovci v Českých Budějovicích poměrně malou podporu i v komunálních volbách.

Pokud bychom měli shrnout analyzovanou volební účast, tak je zajímavým zjištěním, že v komunálních volbách je volební účast v krajském městě ve srovnání s účastí ostatních volebních aktů nejnižší. Nejvyšší volební účast byla ve sledovaném období u parlamentních voleb. Proti celostátním průměrům vychází nejlépe voličská účast v krajských volbách, kde hodnoty za České Budějovice převyšují celostátní průměry ve všech volebních obdobích. U voleb do Poslanecké sněmovny je tomu až od roku 2006 a

v případě komunálních voleb je účast hluboko pod celorepublikovým průměrem. Analýza volební účasti a příčin změn v jejím vývoji či výši v jednotlivých letech nebo volbách by mohlo být potenciálním předmětem dalšího zkoumání. V této práci se jí věnuje poměrně malý prostor, ačkoli je také jedním z parametrů kvality demokracie a volebního chování občanů.

Hlubší analýze by mohly být rovněž podrobeny vazby mezi soci-ekonomickými faktory a preferencemi českobudějovického elektorátu, jimž je věnována kapitola 6. V rámci této kapitoly jsou uvažovány souvislosti vývoje sociálních i ekonomických faktorů a vývoje volebních preferencí stran v Českých Budějovicích pouze na základě teoretických východisek z odborné literatury. Jinak řečeno, v teoretické části zmíněné faktory ovlivňující volební chování jsou v části analytické použity pouze jako jakési pomůcky pro vysvětlení možného vývoje popularity konkrétních politických uskupení. Pro účely detailnější analýzy a přesnějších verdiktů by bylo potřeba použít statistické nástroje.

Původní záměr autora spočíval v použití korelací respektive výpočtů korelačního koeficientu několika vybraných socio-ekonomických faktorů a volebních výsledků. Nicméně vzhledem k poměrně malé administrativní oblasti, jakou je statutární město, jsou tyto analýzy prostorově omezeny. Také zkoumání časových řad není na případě Českých Budějovic zcela proveditelné, neboť časové řady jednotlivých socio-ekonomických faktorů neobsahují takové množství dat, aby byly výsledky průkazné. Důvodem jsou změny metodiky výpočtů některých zejména ekonomických ukazatelů a také nemožnost vybrané faktory/ukazatele dohledat za delší časové období pouze pro administrativní jednotku obce.

Vzhledem ke stanoveným cílům bylo na výsledcích volebních stran kandidujících v krajském městě České Budějovice zjištěno, že českobudějovický elektorát je ve všech typech voleb elektorátem mnohem více pravicovým. Rovněž lze konstatovat, že otřesy/zlomy ve stranickém systému na celostátní úrovni (nastíněné v teoretické části diplomové práce) se promítly do výsledků v krajském městě. Reflektování zmíněných změn bylo zřetelnější ve volbách komunálních. Ve volbách krajských a parlamentních, v rámci Českých Budějovic, se otřesy projevíly pouze částečně. Dále lze obecně říci, že se voliči v Českých Budějovicích politicky (pravicově) vyhraňují jak vůči celému státu, tak vůči zbytku Jihočeského kraje.

Přínos této diplomové práce jsou v komplexní analýze volebního chování občanů konkrétní administrativní jednotky a v poukázání na pravděpodobné příčiny tohoto chování, byť tato analýza má svá omezení a je možné ji, jak bylo řečeno výše, do budoucna více rozvinout. V neposlední řadě také v rozšíření a navázání na výchozí analýzy výsledků komunálních a krajských voleb provedených Stanislavem Balíkem (v publikaci Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností) a Pavlem Šaradínem (Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice), neboť tyto publikace obsahují výsledky voleb pouze do roku 2004 potažmo 2006 a v rámci příloh této diplomové práce jsou rozvedeny autorem až do roku 2014 a 2016.

I Summary

This diploma thesis is primarily focused on the issue of voters' behaviour in the city of Ceske Budejovice. The main goal of the thesis is the synchronic and diachronic comparative analysis of the election preferences of political parties standing in an election in the municipality. Three types of the elections are compared: the elections to the Chamber of Deputies of the Czech Republic, the elections to the regional councils in the Czech Republic and the municipal elections. The next primary goal is to analyse whether the breaking points in the parliamentary party system from the years 2010 and 2013 were reflected in the preferences of the electors in the city of Ceske Budejovice, and whether the local party system followed them as well.

The secondary objective lies in the comparison of aggregated preferences at the state and regional level with the behaviour of residents of Ceske Budejovice. This comparison is done for the particular political parties in all analysed types of elections.

The diploma thesis consists of two main parts, which are the theoretical part and the analytical part. The theoretical part is focused on the general principles of the electoral process as well as three mentioned types of elections. Furthermore, there is a description of the parliamentary, regional and local party system development in the Czech Republic. The last chapter of the theoretical part deals with the theory of the voting behaviour at large and the factors that might influence it as well.

The analytical part of the thesis is split into chapters according to the sorts of the research elections. Each chapter contains the analysis of the results and polls as well as the relative deviation from the national and regional preferences. In the last chapter of the analytical part, the links between the voters' behaviour and the social-economic factors, which might influence it, are contemplated.

II Seznam použité literatury

Balík, S. (2008). *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).

Bernard, J., & Kostelecký T. (2014). Prostorový kontext volebního chování – jak působí lokální a regionální prostředí na rozhodování voličů. *Sociologický časopis*. 50(1), 3-28. doi: <http://dx.doi.org/10.13060/00380288.2014.50.1.30>

Budeszeträle für politische Bildung. (2016). *Funktionen von Wahlen*. Nachschlagen, Lexika, Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik Deutschland, Wahlen/Wahlfunktionen [online]. Access on 28. 12. 2016. Retrieved from <http://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/handwoerterbuch-politisches-system/202208/wahlen-wahlfunktionen>

Cabada, L., & Kubát, M. a kol. (2007). *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Aleš Čeněk, s.r.o.

Čermák, D. (2013). Změny voličského chování ve volbách do krajských zastupitelstev 2012. *Naše společnost*. 11(1), 15-24.

Česko. (2013). *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb.: Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992*. Retrieved from <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Česko. (1995). *Zákon č. 247/1995 Sb., zákon o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů*. Retrieved from <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-247#cast1-oddil2>

Česko. (2000). *Zákon č. 128/2000 Sb., zákon o obcích*. Retrieved from <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-128#cast1>

Česko. (2000a). *Zákon č. 129/2000 Sb., zákon o krajích*. Retrieved from <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-129#hlava4-dil1>

Česko. (2000b). *Zákon č. 130/2000 Sb., zákon o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů*. Retrieved from <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-130#cast1>

- Česko. (2001). *Zákon č. 491/2001 Sb., zákon o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů*. Retrieved from <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-491#cast1>
- Český statistický úřad. (2017). *Statistiky* [online]. Access on 25. 2. 2017. Retrieved from <http://volby.cz/pls/cnr1992/u4>
- Čmejrek, J. (2008). Political mediation and participation in Czech rural areas. *Agricultural economics (Zemědělská ekonomika)*. 54(12), 575-581.
- Čmejrek, J., & Bubeníček, V., & Čopík, J. (2010). *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. Praha: Grada Publishing,a.s.
- Čmejrek, J. (2013). Demokratický deficit v lokálním politickém prostoru ČR: možnosti a meze analýzy. *Acta Politologica*. 5(2), 178-186. Retrieved from <http://www.acpo.cz/>
- Dostál, V. (2012). *Analýza krajských voleb: KSČM sebrala hlasy ČSSD, příznivci koalice nedorazili*. Deník Referendum, Domov, Zpráva [online]. Access on 1. 3. 2017. Retrieved from <http://denikreferendum.cz/clanek/14168-analyza-krajskych-voleb-kscm-sebrala-hlasy-cssd-priznivci-koalice-nedorazili>
- Drahokoupil, Š. (2013). *Volby 2013: dekonsolidace stranického systému a vzestup anti-politiky*. HEINRICH BÖLL STIFTUNG PRAHA, Demokracie, Politická situace v regionu [online]. Access on 24. 2. 2017. Retrieved from <https://cz.boell.org/cs/2014/07/08/volby-2013-dekonsolidace-stranickeho-systemu-vzestup-anti-politiky>
- Ekonom. (2002). *Systém poměrného zastoupení*. Ekonom, Rukověť pro volební štáby a volební komise [online]. Access on 27. 12. 2017. Retrieved from <http://ekonom.ihned.cz/c1-10855320-system-pomerneho-zastoupeni>
- Fiala, P. (2001). Česká republika: transformující se nebo konsolidovaný politický systém? *Středoevropské politické studie*. 3(1).
- Foret, M. (1992). *Jak dopadnou volby? Poznatky z domácích i zahraničních výzkumů volebního chování a rozhodování*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, Vojenská akademie.
- Hanáček, V. (2010). *Typologie českého stranického systému po roce 1989*. e-Polis.cz Společenskovední časopis, Hlavní stránka, Politologie, Politické teorie [online]. Assess on 22. 2. 2017. Retrieved from <http://www.e-polis.cz/clanek/typologie-ceskeho-stranickeho-systemu-po-roce-1989.html>

- Hanáček, V. (2014). *Dočasná česká tripolarita*. Deník Referendum, Domov, Komentář [online]. Access on 24. 2. 2017. Retrieved from <http://denikreferendum.cz/clanek/17862-docasna-ceska-tripolarita>
- Hanáček, V. (2015). *Český stranický systém po roce 2013 v sartoriánské perspektivě*. e-Polis.cz, Hlavní stránka, Politologie, Na domácí půdě [online]. Access on 22. 2. 2017. Retrieved from <http://www.e-polis.cz/clanek/cesky-stranicky-system-po-roce-2013-v-sartorianske-perspektive.html>
- Heywood, A. (2008). *Politologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o.
- Hospodářské noviny. (2009). Balíček *Václava Klause*. Archiv HN [online]. Access on 23. 2. 2017. Retrieved from <http://archiv.ihned.cz/c1-39088790-balicek-vaclava-klause>
- Chytilík, R., & Šedo J., & Lebeda, T., & Čaloud, D. (2009). *Volební systémy*. Praha: Portál, s.r.o.
- iDNES. (2017). *Výsledky krajských voleb. Česká republika – končené výsledky*. iDNES.cz, Volby, Krajské volby [online]. Access on 1. 3. 2017. Retrieved from <http://volby.idnes.cz/kraje-2016.aspx>
- iDNES. (2017a). *Výsledky krajských voleb 2008. Česká republika – konečné výsledky*. iDNES.cz, Zprávy, Domáci [online]. Access on 1. 3. 2017. Retrieved from <http://volby.idnes.cz/kraje-2008.aspx>
- Klíma, M. (1998). *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: RADIX, spol. s.r.o.
- Klíma, M. (2015). *Od totality k defektní demokracii. Privatizace a kolonizace politických stran netransparentním byznysem*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON).
- Krejčí, O. (1994). *Kniha o volbách*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s.
- Litomiská, L. (2012). Krajské volby 2012. *Čtrnáctideník 17/2012*. Retrieved from http://www.cevro.cz/web_files/soubory/237072/14denik_2012_17.pdf
- Nohlen, D. (2009). *Wahlrecht und Parteiensystem. Zur Theorie und Empirie der Wahlsysteme*. Opladen & Farmington Hills, MI: Barbara Budrich.

- Pehe, J. (2007). *Média, průměrnost, populismus*. www.pehe.cz, Úvod, Members, redaktor's Home [online]. Access on 24. 2. 2017. Retrieved from <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/media-prumernost-populismus>
- Redakce DR. (2016). *Volby živě: zvítězily vládní strany, ANO suverénně před ČSSD*. Deník Referendum, Domov, Živě [online]. Access on 1. 3. 2017. Retrieved from <http://denikreferendum.cz/clanek/23888-volby-zive-zvitezily-vladni-strany-ano-suverenne-pred-cssd>
- Reif, K., & Schmitt, H. (1997). Nine second-order national elections: A conceptual framework for analysis of European election results. *European Journal of Political Research*. (31), 109-124.
- Rigel, F. (2011). *Meze kandidatury nezávislých ve volbách do zastupitelstev obcí*. Brno: Masarykova univerzita. Retrieved from https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2011/files/participace/Rigel_Filip_5691.pdf
- Říchová, B. (2012). *Úvod do současné politologie. Srovnávací analýza demokratických politických procesů*. Praha: Portál, s.r.o.
- Sartori, G. (2001). *Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON).
- Sartori, G. (2005). *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. University of Essex: ECPR Press.
- Statutární město České Budějovice. (2017). *Členové zastupitelstva*. Úvod, Město, Volené orgány, Zastupitelstvo města, Členové zastupitelstva [online]. Access on 18. 2. 2017. Retrieved from <http://www.c-budejovice.cz/cz/mesto/volene-organy/zastupitelstvo-mesta/stranky/clenove-zm.aspx>
- Šaradín, P. (2006). *Krajské volby v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Šaradín, P. (2008). *Teorie voleb druhého řádu a možnost jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Šaradín, P. (2012). *ODS ve volbách neprohrála*. Deník Referendum, Domov, Sloupek [online]. Access on 1. 3. 2017. Retrieved from <http://denikreferendum.cz/clanek/14162-ods-ve-volbach-neprohrala>

Šídlo, J. (2014). *Země, která říká ANO. Babišovo hnutí zvítězilo v devíti krajských městech*. Hospodářské noviny [online]. Access on 24. 2. 2017. Retrieved from <https://www.ihned.cz/c1-62937350-zeme-ktera-rika-ano-babisovo-hnuti-zvitezilo-v-deviti-krajskych-mestech>

United Nations. (2015). *Všeobecná deklarace lidských práv*. Praha: Informační centrum OSN. Retrieved from http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/12/UDHR_2015_11x11_CZ2.pdf

Vodička, K., & Cabada, L. (2011). *Politický systém České republiky*. Praha: Portál.

Wirnitzer, J., & Viktora A. (2013). *PŘEHLEDNĚ: Jak spočítat, kolik strana ve volbách získá mandátů a peněz*. Zprávy, Domáci [online]. Access on 15. 2. 2017. Retrieved from http://zpravy.idnes.cz/vypocet-zisku-mandatu-a-penez-za-volby-dyi-domaci.aspx?c=A130910_153416_domaci_jw

Wojtasik, W. (2013). Functions of elections in democratic systems. *Political Preferences*, (4), 25-3

III Zkratky

ČNNV	Českobudějovická nezávislá nová volba
ČPS	Česká pirátská strana
ČR	Česká republika
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
DEU	Demokratická unie
DŽJ	Důchodci za životní jistoty
EP	Evropský parlament
FOE	First-order elections (Volby prvního řádu)
HOPB	Hnutí Občané pro Budějovice
JHČ	Jihočeský kraj
KAN	Klub angažovaných nestraníků
KDS	Křesťanskodemokratická strana
KDU-ČSL	Křesťanská demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
KZ	Krajské zastupitelstvo
LSNS	Liberální strana národně sociální
NEZ	Nezávislí
ODA	Občanská demokratická aliance
ODS	Občanská demokratická strana
OF	Občanské fórum
OPB	Občané pro Budějovice
OZ	Obecní zastupitelstvo
PS PČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
SDČR	Sdružení důchodců České republiky
SDL-NK	Strana demokratické levice – Nezávislí kandidáti

SD(OH)	Svobodní demokraté (Občanské hnutí)
SLDB	Sčítání lidu domů a bytů
SD-SN	Spojení demokraté – Sdružení nezávislých
SNK	Sdružení nezávislých kandidátů
SNK ED	SNK Evropští demokraté
SNKMČB	SNK města České Budějovice
SOE	Second-order elections (Volby druhého řádu)
SPR-RSČ	Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa
SPŽR	Strana podnikatelů, živnostníků a rolníků ČR
SSO	Strana svobodných občanů
STAN	Starostové a nezávislí
SZ-LDS-NK	Sdružení Strany zelených - Liberálně demokratické strany – Nezávislých kandidátů
SZ	Strana zelených
US	Unie svobody
US-DEU	Unie svobody – Demokratická unie
ÚPDTO	Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury
VPM	Volba pro město
VPN	Veřejnost proti násilí
VV	Věci veřejné
ZAOS	Zelení a otevřená společnost

IV Seznam tabulek a grafů

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Zisky stran v parlamentních volbách 1996 v Českých Budějovicích	44
Tabulka 2 - Zisky stran v parlamentních volbách 1998 v Českých Budějovicích	46
Tabulka 3 - Zisky stran v parlamentních volbách 2002 v Českých Budějovicích	47
Tabulka 4 - Zisky stran v parlamentních volbách 2006 v Českých Budějovicích	49
Tabulka 5 - Zisky stran v parlamentních volbách 2010 v Českých Budějovicích	51
Tabulka 6 - Zisky stran v parlamentních volbách 2013 v Českých Budějovicích	53
Tabulka 7 - Zisky stran v krajských volbách 2000 v Českých Budějovicích.....	64
Tabulka 8 - Rozdělení mandátů stranám v Budějovickém kraji v roce 2000.....	64
Tabulka 9 - Zisky stran v krajských volbách 2004 v Českých Budějovicích.....	66
Tabulka 10 - Rozdělení mandátů stranám v Jihočeském Kraji v roce 2004.....	66
Tabulka 11 - Zisky stran v krajských volbách 2008 v Českých Budějovicích.....	68
Tabulka 12 - Rozdělení mandátů stranám v Jihočeském kraji v roce 2008	68
Tabulka 13 - Zisky stran v krajských volbách 2012 v Českých Budějovicích.....	70
Tabulka 14 - Rozdělení mandátů stranám v Jihočeském kraji v roce 2012	70
Tabulka 15 - Zisky stran v krajských volbách 2016 v Českých Budějovicích.....	72
Tabulka 16 - Rozdělení mandátů stranám v Jihočeském kraji v roce 2016	73
Tabulka 17 - Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 1994	82
Tabulka 18 - Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 1998	83
Tabulka 19 - Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 2002	85
Tabulka 20 - Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 2006	87
Tabulka 21 - Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 2010	88
Tabulka 22 - Obdržené preference a mandáty stran v Českých Budějovicích 2014	90

Seznam grafů

Graf 1 - Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 1996 v Českých Budějovicích	43
Graf 2 - Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 1998 v Českých Budějovicích	45
Graf 3 - Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2002 v Českých Budějovicích	46
Graf 4 - Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2006 v Českých Budějovicích	48
Graf 5 - Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2010 v Českých Budějovicích	50
Graf 6 - Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2013 v Českých Budějovicích	52
Graf 7 - Vývoj volební účasti ve volbách do Poslanecké sněmovny.....	54
Graf 8 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s celostátními výsledky (PS PČR).....	58
Graf 9 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s výsledky za Jihočeský kraj (PS PČR).....	60
Graf 10 - Výsledky voleb do krajského zastupitelstva 2000 v Českých Budějovicích ..	63
Graf 11 - Výsledky voleb do krajského zastupitelstva 2004 v Českých Budějovicích ..	65
Graf 12 - Výsledky voleb do krajského zastupitelstva 2008 v Českých Budějovicích ..	67
Graf 13 - Výsledky voleb do krajského zastupitelstva 2012 v Českých Budějovicích ..	69
Graf 14 - Výsledky voleb do krajského zastupitelstva 2016 v Českých Budějovicích ..	71
Graf 15 - Vývoj volební účasti ve volbách do krajských zastupitelstev.....	74
Graf 16 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s celostátními výsledky (KZ).....	77
Graf 17 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s výsledky za Jihočeský kraj (KZ).....	79
Graf 18 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 1994 v Českých Budějovicích ...	81
Graf 19 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 1998 v Českých Budějovicích ...	82
Graf 20 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 2002 v Českých Budějovicích ...	84
Graf 21 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 2006 v Českých Budějovicích ...	86
Graf 22 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 2010 v Českých Budějovicích ..	87
Graf 23 - Výsledky voleb do obecního zastupitelstva 2014 v Českých Budějovicích ...	89
Graf 24 - Vývoj volební účasti ve volbách do obecních zastupitelstev.....	91
Graf 25 - Komparace účasti voličů u sledovaných voleb v Českých Budějovicích	92
Graf 26 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s celostátními výsledky (OZ).....	95

Graf 27 - Komparace vývoje preferencí vybraných politických uskupení v Českých Budějovicích s výsledky za Jihočeský kraj (OZ).....	97
--	----

VI Seznam příloh

Příloha 1: Tabulky souhrnných výsledků komunálních voleb 1994 až 2014 za všechny obce ČR

VII Přílohy

Příloha 1: Tabulky souhrnných výsledků komunálních voleb 1994 až 2014 za všechny obce ČR

Souhrnné výsledky komunálních voleb 1994 za všechny obce ČR

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
ODS	32 345 384	29,46	7 162	11,99
KSČM	16 170 162	14,73	6 293	10,53
NK	12 590 950	11,47	31 705	53,06
ČSSD	9 529 724	8,68	1 584	2,65
KDU-ČSL	9 471 225	8,63	7 964	13,33
ODA	7 669 673	6,98	577	0,97
SPR-RSČ	2 903 551	2,64	344	0,58
DEU	2 682 633	2,44	171	0,29
SD(OH)	2 642 144	2,41	417	0,70
DŽJ	2 510 057	2,29	198	0,33
SZ	1 603 840	1,46	197	0,33
LSNS	1 369 502	1,25	569	0,95

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Souhrnné výsledky komunálních voleb 1998 za všechny obce ČR

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
ODS	14 567 254	22,58	5 224	8,64
NK	12 012 676	18,62	35 717	59,04
ČSSD	10 955 744	16,98	4 002	6,62
KSČM	9 324 152	14,45	5 750	9,51
KDU-ČSL	7 574 525	11,74	7 110	11,75
US	3 353 088	5,20	685	1,13
ODA	987 857	1,53	180	0,30
NEZ	839 053	1,30	298	0,49

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Souhrnné výsledky komunálních voleb 2002 za všechny obce ČR

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
ODS	15 280 115	23,13	4 998	8,33
NK	10 679 532	16,16	33 733	56,22
ČSSD	10 045 884	15,21	4 327	7,21
KSČM	9 828 751	14,88	5 541	9,23
KDU-ČSL	6 885 402	10,42	5 956	9,93
SNK	3 843 985	5,82	2 989	4,98
US-DEU	2 369 322	3,59	528	0,88
NEZ	1 100 116	1,67	680	1,13
SZ	888 643	1,35	108	0,18
SD-SN	749 038	1,13	16	0,03
VPM	709 685	1,07	126	0,21

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Souhrnné výsledky komunálních voleb 2006 ve všech obcích ČR

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
ODS	32 013 863	34,94	6 021	10,05
ČSSD	14 965 469	16,34	3 986	6,65
NK	12 705 946	13,87	37 013	61,78
KSČM	10 058 177	10,98	4 131	6,90
KDU-ČSL	6 452 253	7,04	5 040	8,41
SZ	4 446 371	4,85	319	0,53
SNK ED	3 613 545	3,94	1 339	2,24
VPM	922 528	1,17	186	0,31
NEZ	786 953	1,01	364	0,61

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Souhrnné výsledky komunálních voleb 2010 ve všech obcích ČR

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
NK	15 013 651	20,63	37 967	63,67
ČSSD	13 892 502	19,09	4 119	6,91
ODS	12 483 699	17,16	4 480	7,51
KSČM	7 165 721	9,85	3 087	5,18
TOP 09	5 911 481	8,12	1 239	2,08
KDU-ČSL	4 635 907	6,37	3 789	6,35
VV	1 946 111	2,67	276	0,46
STAN	1 340 912	1,84	2 013	3,38
SZ	1 272 665	1,75	139	0,23
SNK ED	957 834	1,32	583	0,98
VPM	777 736	1,07	166	0,28

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem

Souhrnné výsledky komunálních voleb 2014 ve všech obcích ČR

	Hlasy		Mandáty	
	Nominálně	%	Nominálně	%
NK	16 790 104	20,40	40 970	68,80
ANO 2011	11 793 531	14,30	1 266	2,13
ČSSD	10 452 517	12,70	3 474	5,83
ODS	7 196 002	8,73	2 046	3,43
TOP 09	6 667 718	8,09	650	1,09
KSČM	6 570 426	7,97	2 423	4,07
KDU-ČSL	5 432 738	6,59	3 834	6,44
STAN	2 397 337	2,91	2 119	3,56
SZ	2 019 466	2,45	156	0,26
SSO	1 419 573	1,72	64	0,11
ČPS	1 394 761	1,69	21	0,04

Zdroj: Český statistický úřad (2017), zpracováno a upraveno autorem